

HANDELSPOLITISK ORIENTERING

2008

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	1
2. WTO	4
<i>DDA-forhandlingerne</i>	4
Landbrug	7
Industrivarer (NAMA)	9
Tjenesteydelser	12
WTO's regler	14
Handelslettelse	16
TRIPS	18
Handel og miljø	19
Handel og udvikling.....	20
WTO's tvistbilæggelse	21
<i>Løbende sager i WTO</i>	23
Tvister	23
Trade Policy Reviews (TPR)	23
Optagelse af nye medlemmer i WTO	24
3. REGIONALE OG BILATERALE AFTALER	27
<i>Regionale og bilaterale aftaler</i>	27
<i>EU's igangværende forhandlinger – Det Globale Europa og de nye frihandelsaftaler</i>	30
<i>Frihandelsaftale med Korea</i>	33
<i>Frihandelsaftale med Indien</i>	35
<i>Frihandelsaftale med ASEAN</i>	37
<i>Frihandelsaftale med Gulf Cooperation Council (GCC)</i>	39
<i>Frihandelsaftale med Mercosur</i>	40
<i>Frihandelsaftale med Andinpagtlandene (CAN)</i>	41
<i>Frihandelsaftale med Centralamerika (CA)</i>	42
<i>Frihandelsaftale med Euromed</i>	43
<i>Frihandelsaftale med Ukraine</i>	44
<i>Rusland</i>	45
<i>Kina</i>	46
<i>EPA'erne og GSP</i>	47
<i>Det transatlantiske økonomiske samarbejde</i>	48
<i>Canada</i>	49
4. FÆRØERNE OG GRØNLAND	50
5. KOMMENDE STØRRE HANDELSPOLITISKE UDFORDRINGER	51
<i>Handelspolitik og klima</i>	51
<i>Den Finansielle krise</i>	55

<i>Reform af WTO</i>	57
<i>Andre emner</i>	60
Singapore-emnerne	60
Arbejdstagerrettigheder i WTO/ILO	60
Andet	61
6. BILAG	62
<i>Bilag 1: EU's handelspolitik</i>	62
<i>Bilag 2: Codex Alimentarius</i>	64
<i>Bilag 3: WTO medlemmer og ansøgerlande pr. 28. oktober 2008</i>	71
<i>Bilag 4: Aktive panelsager ved WTO med Danmark/EU som part</i>	76
<i>Bilag 5: Beach Club-samarbejdet</i>	84
<i>Bilag 6: Ordliste</i>	87

1. INDLEDNING

International handelspolitik er blevet mere kompleks. Antallet af aktører er steget, og forbindelserne mellem disse, bl.a. i form af handelsaftaler, er øget væsentligt. Samtidig er kompleksiteten i mange af de emner, som handelspolitikken dækker over, blevet stadigt større. Endelig har en række emner på den internationale økonomiske og politiske dagsorden betydning også i handelspolitisk sammenhæng, bl.a. har råvarepriserne, klimaudfordringen og den finansielle krise gennem det seneste år påvirket den internationale handelspolitik.

Verdenshandelsorganisationen WTO blev oprettet i 1995 som afløser for GATT-aftalen fra 1948. Baggrunden for GATT (Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel – "*General Agreement on Tariffs and Trade*") var den økonomiske krise i 1930'erne. Udgangspunktet var, at medlemmerne skulle fastlåse ("binde") deres restriktioner for handel med varer, fx told og kvoter, og derefter gradvist afvikle dem. Samtidig blev der fastsat regler, der skulle skabe gennemsigtighed, forudsigelighed og ens behandling i den internationale handel og derigennem modvirke protektionisme. I perioden mellem 1947 og 1994 blev der gennemført otte forhandlingsrunder, som bl.a. reducerede tolden mellem industrilande til under 5 % i gennemsnit. Det betød til gengæld, at andre handelshindringer fik større betydning. Samtidig kom også andre områder end handel med varer i fokus, ikke mindst fik tjenesteydelser øget betydning i det internationale handelssamkvem.

Som resultat af forhandlingerne i den såkaldte Uruguay Runde fra 1986-1994 blev WTO oprettet som en international organisation. Foruden at være ramme for forhandlinger om nye regler og yderligere liberalisering fik WTO også til opgave at gennemføre og overvåge efterlevelsen af de allerede indgåede aftaler, og et særligt tvistbilægningssystem blev oprettet til at behandle handelsstridigheder mellem medlemmerne.

Mens de traditionelle hindringer for handel, som GATT beskæftigede sig med, var af overvejende kvantitativ karakter, er de nye handelshindringer, som i stigende grad volder vanskeligheder for international handel, ofte baseret på regler og principper, der vedrører kvalitative forhold. Det kan fx være krav til en vares kvalitet og indpakning af hensyn til forbrugerbeskyttelse, krav om uddannelse og kvalifikationer for en udbyder af tjenesteydelser eller regler om beskyttelse af varemærker og patenter. De nye handelshindringer er således i høj grad knyttet til den lovgivningsmæssige ramme i de enkelte lande for handel med en given vare eller ydelse. Handelspolitikken har dermed bevæget sig fra grænsefladen mellem staterne til "behind-the-borders"-forhold.

Parallelt hermed er antallet af deltagere i det internationale handelspolitiske samarbejde kraftigt forøget. GATT-aftalen blev oprindeligt i 1947 underskrevet af 23 lande. Da Uruguay Runden sluttede i 1994 var der 123 medlemmer, og i dag er WTO's medlemstal oppe på 153.

Endelig har globaliseringen medført, at andre hensyn end de rent handelsmæssige har fået stigende politisk og økonomisk betydning. I første række står hensynet til udviklingslandene og ønsket om, at handel gøres udviklingsfremmende. Hertil kommer miljø og arbejdstagerrettigheder, der – ligesom områder som e-handel, offentlige indkøb, investeringsvilkår og konkurrenceregulering – er emner, som globaliseringen har

aktualiseret, men som det har vist sig vanskeligt at få inddraget effektivt i WTO. Gennem de seneste år har hertil føjet sig en række store emner, som har optaget den internationale økonomiske og politiske dagsorden. Det drejer sig fx om svingningerne i råvarepriser, og herunder specielt priserne på fødevarer og på energi. Tilsvarende har også klimadiskussionen en klar handelsmæssig dimension. Og på det seneste har den finansielle krise haft handelsmæssige konsekvenser og nødvendiggjort overvejelser om sammenhængen mellem de to områder.

Dette er sket parallelt med, at man i WTO forgæves har søgt at bringe en ny forhandlingsrunde om liberalisering af verdenshandelen til afslutning. Doha Runden, – "Doha Development Agenda" (DDA) eller Doha Udviklingsrunden – blev indledt i 2002. Den oprindelige plan var, at der skulle gøres status ved WTO's ministerkonference i Cancún i 2003, og at forhandlingerne skulle være afsluttet den 1. januar 2005. Forhandlingerne er imidlertid siden starten foregået med vekslende intensitet og med varierende frister, som løbende er blevet justeret, senest ved ministerkonferencen i Hongkong i 2005. Gennem 2006 og 2007 fortsatte forhandlingerne gennem et stop/go-forløb, hvor man hele tiden skiftevis kørte fast og fik processen genstartet, og hvor forhandlingerne vekslede mellem to spor, dels møder mellem de fire største forhandlingsparter, dvs. EU, USA, Brasilien og Indien, og dels møder i WTO i Genève. Fra efteråret 2007 og gennem 2008 er der imidlertid gjort gode fremskridt, ikke mindst gennem forhandlinger på teknisk niveau. Senest understregede G20-mødet om den finansielle krise i Washington den 15. november 2008 mellem de ledende økonomiske aktører nødvendigheden af at undgå protektionisme og opfordrede til en hurtig afslutning af DDA-forhandlingerne.

I afsnit 2 gøres der dels rede for DDA-forhandlingerne i 2008 og forventningerne til det videre forløb, og dels behandles det løbende arbejde i WTO med fokus på behandlingen af tvister mellem medlemmer og på gennemgangen af medlemmernes handelspolitik. Desuden orienteres om status i forhandlinger om optagelse af nye medlemslande.

Parallelt med DDA-forhandlingerne har WTO's medlemslande – på baggrund af de langsomme fremskridt i DDA-forhandlingerne og i lyset af de voksende internationale økonomiske og politiske problemkomplekser – forhandlet og indgået bilaterale og regionale handelsaftaler. Siden 1995 er antallet af sådanne aftaler firedoblet. Denne udvikling kan ses som en afspejling af behovet for liberalisering og regulering af den øgede internationale handel som forudsætning for vækst i en stadigt mere globaliseret økonomi. Dette behov har de store og meget omfattende WTO forhandlingsrunder ikke kunnet imødekomme tilstrækkeligt hurtigt og fleksibelt. Bilaterale og regionale aftaler mellem færre deltagere og omhandlende en snævrere emnekreds har derfor i mange situationer været et attraktivt alternativ. Dette har ført til en diskussion af forholdet mellem WTO og de bilaterale og regionale aftaler. Inden for rammerne af de igangværende WTO-forhandlinger har dette i første omgang resulteret i en foreløbig aftale om øget transparens omkring bilaterale og regionale aftaler. Efter "Global Europe"-beslutningen i 2006 satte også EU kraftigere ind i forhold til forhandling af bilaterale frihandelsaftaler med henblik på at styrke EU's internationale konkurrencedygtighed. I afsnit 3 behandles bilaterale og regionale handelsaftaler, og der gives en oversigt over de igangværende forhandlinger mellem EU og tredjelande og om andre væsentligere tiltag i relation til EU's bilaterale handelsforhold.

I afsnit 4 sammenfattes Grønlands og Færøernes særlige problemstillinger i forhold til WTO-samarbejdet.

Endelig behandles i afsnit 5 nogle af de større handelspolitiske udfordringer, dvs. udfordringer, som kan ses i et bredere eller lidt længere perspektiv, og hvor overvejelser endnu kun er på et indledende stadie.

2. WTO

DDA-FORHANDLINGERNE

En handelsforhandlingsrunde er traditionelt en lang og ofte trælsom proces. Det gælder også DDA-forhandlingerne. Forhandlingerne er baseret på det grundprincip, at alle skal være enige om alt, dvs. at der ikke er en aftale, før end der er enighed om alt ("single undertaking"). Hensigten er at gøre det muligt, at alle i sidste instans kan være med til et samlet og omfattende resultat, uden at man risikerer at blive bundet af delresultater undervejs. Men princippet har samtidig været med til at gøre det vanskeligt at opnå et resultat, når fremskridt på ét område bliver afhængig af fremskridt på andre områder, og man i stedet for at se på den overordnede balance i den samlede pakke begynder at fokusere på balancen inden for enkelte forhandlingsområder. På sin vis en situation, der kan karakteriseres med den klassiske formulering, "at det bedste bliver det godes værste fjende".

Efter nogle turbulente forløb gennem 2006 og 2007 med forhandlingsafbrydelser, og skiftende mellem drøftelser i små grupper af lande, ofte uden for WTO-sammenhæng, og egentlige forhandlinger med inddragelse af den samlede WTO-medlemskreds, begyndte processen igen at tage form i slutningen af 2007 og begyndelsen af 2008 baseret på et intensivt arbejde på teknisk niveau. Sigtet var inden udgangen af 2008 at opnå enighed om en rammeaftale for de videre forhandlinger med henblik på afslutning af Runden. Rammeaftalen skulle fastlægge såkaldte "modaliteter", som medlemmerne kunne lægge til grund for udformningen af de konkrete forpligtelser til markedsadgang mv., som man bandt sig til. Betegnelsen "modalitetsaftale" blev derfor også anvendt om rammeaftalen.

Processen kulminerede i juli 2008 ved et mini-ministermøde i WTO mellem godt 35 ministre. I stedet for en traditionel ministerkonference, hvor alle WTO's medlemmer deltager, var ministermødet indkaldt med henblik på, at en mindre gruppe af ministre kunne sætte sig sammen og søge at skabe basis for resultater, der – som ringe i vandet – gradvist kunne udbredes til den samlede medlemskreds. Et stort antal forhindringer blev på denne måde ryddet af vejen i et intensivt forløb fra den 21.-30. juli. Fokus var på landbrugsstøtte, landbrugstold og industritold, samt beredvillighed til at levere signaler med hensyn til markedsåbning for tjenesteydelser. I mødeforløbet blev der opnået konvergens med hensyn til landbrugssubsidier, selv om bl.a. den specifikke reduktion for bomuld udestod. Ligeledes kom man ganske langt med hensyn til landbrugstold. Også for så vidt angår tropiske produkter og præferenceerosion blev der gjort gode fremskridt, og der tegnede sig en løsning af den ganske langvarige strid om bananer. Tilsvarende var der for industritold markante fremskridt, der foruden selve formelen for toldreduktioner og fleksibilitet i den forbindelse også omfattede fremskridt med hensyn til behandlingen af de mindst udviklede lande og præferenceerosion for industrivarer, selv om nogle få emner udestod for yderligere afklaring. Og der fremkom attraktive tilbud for tjenesteydelser baseret på en særlig "Signalling Conference", som blev afholdt med deltagelse af de centrale medlemmer på dette område. Man nåede således ganske langt i forhandlingerne, herunder med klare vurderinger af gevinster og tab ved et muligt resultat.

Det er anslået, at det resultat, der kunne være opnået i juli-forhandlingerne, økonomisk ville have betydet en halvering af industri- og landbrugstolden – med 2/3 heraf fra i-lande og 1/3 fra udviklingslande, mens LDC'erne ville være helt friholdt. Dette ville være

blevet opnået over en periode på 5 år for i-lande og 10 år for udviklingslandenes vedkommende.

Forhandlingerne blev imidlertid afbrudt den 29. juli, da man måtte erkende, at der ikke kunne opnås enighed om en rammeaftale. Selv om man var ganske tæt på en aftale, måtte det konstateres, at den afgørende politiske vilje til et gennembrud ikke var til stede, primært fra amerikansk og indisk side. Det var således ikke muligt at finde et kompromis mellem især USA's ønske om øget markedsadgang for (subsidierede) landbrugsprodukter og i første række Indiens behov for beskyttelse af hjemligt landbrug og fødevarereproduktion. Teknisk var problemet, hvordan man præcist skulle definere parametrene i en klausul til at beskytte udviklingslandenes markeder fra pludselige eller voldsomme importbølger, som kunne true deres nationale landbrugsproduktion – den særlige beskyttelsesmekanisme for udviklingslandene inden for landbrugsområdet "Special Safeguard Mechanism", SSM. USA – på vegne af landbrugseksportører – og Indien – på vegne af subsistensfarmere – stod stejlt over for hinanden – selv om de beløb, det drejede sig om, ikke var uoverskuelige. Som følge af denne uenighed kom forhandlingerne i juli aldrig videre til andre centrale spørgsmål, herunder bl.a. bomuldsspørgsmålet, som er af afgørende betydning for en række fattige vestafrikanske lande – Benin, Burkina Faso, Chad og Mali.

Efter at DDA-forhandlingerne brød sammen, fortsatte generaldirektør Lamy og G7-kredsen af ledende medlemmer (EU, USA, Brasilien, Indien, Kina, Japan, Australien) bestræbelserne på at nå et resultat. Specielt Brasilien og Australien gav udtryk for, at man med de fremskridt, der blev gjort i forbindelse med ministermødet, burde søge at nå et resultat eller i det mindste at sikre de fremskridt, der var gjort.

På den baggrund fortsatte embedsmænd og eksperter fra G7-kredsen efter juli-mødet deres arbejde i et forsøg på at nå en aftale inden årets udgang på de spørgsmål, der var uafsluttede i juli-forhandlingerne, dvs. på landbrugsområdet specielt SSM og i næste omgang bomuld og spørgsmål om bl.a. toldforenkling og toldkontingenter, og i forhandlingerne om markedsadgang for ikke-landbrugsvarer (NAMA), specielt spørgsmålet om særlige sektoraftaler, hvor nedsættelse af told kunne gå videre end aftalt i en generel formel for toldreduktion.

Forhandlingsprocessen blev i september og oktober for alvor genoptaget på teknisk niveau. Imidlertid var det fortsat vanskeligt at skabe tilstrækkeligt momentum til, at forhandlingerne for alvor kunne få luft under vingerne.

G20-mødet om den finansielle krise den 15. november 2008 i Washington med deltagelse af ledende internationale aktører opfordrede til, at reaktioner på krisen ikke førte til protektionisme, men skete under hensyntagen til frihandels- og markedsøkonomiske principper, og understregede ønskeligheden af en DDA-modalitetsaftale i 2008. På baggrund heraf blev bestræbelserne yderligere intensiveret med henblik på at skabe basis for et nyt ministermøde i december 2008, så at der kunne opnås enighed om modaliteter i 2008 og en endelig aftale kunne indgås i 2009.

Formændene for henholdsvis landbrugsforhandlingerne (Crawford Falconer) og NAMA-forhandlingerne (Luzius Wasescha) fremlagde den 6. december reviderede og konsoliderede oplæg til mulige kompromisløsninger inden for de to områder. Teksterne inkorporerede en række fremskridt mod løsning af udestående spørgsmål og kunne på mange områder direkte have dannet grundlag for en aftale.

Det viste sig imidlertid, at der trods opfordringen fra G20-mødet fortsat ikke var tilstrækkeligt politisk momentum i forhandlingerne til et genoptaget ministermøde.

Generaldirektør Pascal Lamy måtte derfor beslutte ikke at indkalde et ministermøde, som ellers var planlagt afholdt den 13.-15. december. Som hovedårsag blev henvist til usikkerhed med hensyn til hoveddaktørers politiske villighed til at opnå resultater i tre hovedspørgsmål: den særlige beskyttelsesmekanisme på landbrugsområdet, sektoraftaler i NAMA-forhandlingerne samt en løsning for bomuld.

Med hensyn til det videre forløb har generaldirektør Lamy skitseret, at DDA-processen vil kunne fortsætte i begyndelsen af 2009 inden for en ramme omfattende

- En genoptagelse af arbejdet inden for landbrug og NAMA med fokus på de udestående områder, hvor der kan skabes basis for konsensus.
- En fortsættelse af arbejdet inden for andre forhandlingsområder.
- Overvejelse af mulighederne for en form for "tidligt resultat", hvor specielt et område som handelslettelse ("trade facilitation") har været overvejet.

En del forhandlere har i den forbindelse peget på, at der er gjort så gode fremskridt, at man bør søge at bevare, hvad der er opnået. Der er imidlertid stor uenighed om, hvilke resultater der vil kunne sikres, og om mulighederne herfor. Nogle er af den opfattelse, at det ikke vil være muligt at uddrage dele af DDA-pakken, som vil kunne vedtages og gennemføres uafhængigt af en samlet pakke. En afgørende komplikation knytter sig til strukturen i forhandlingerne, hvor modaliteter som udgangspunkt omfatter markedsadgang for landbrug og for industrivarer. En snæver pakke vil derfor potentielt kunne køre fast i netop de problemer, der giver anledning til de aktuelle vanskeligheder, mens andre områder, som fx handelslettelse, eventuelt ikke kommer med.

Et næste skæringspunkt i forhandlingsprocessen kan blive det planlagte G20-møde i april 2009. Flere har dog peget på, dels at det kan vise sig vanskeligt for den nye amerikanske Administration at være på plads til at genoptage forhandlingerne på politisk niveau allerede da, dels at der derefter skal være lokalvalg i Indien, som kan have indflydelse på mulighederne for et resultat. Under alle omstændigheder vil der, når modaliteter for landbrug og industrivarer er blevet besluttet, udstå et betydeligt arbejde med at omsætte disse til specifikke lister over medlemmernes konkrete forpligtelser – "schedules". Hertil kommer princippet om "single undertaking", der betyder, at forhandlingsrunden først vil kunne afsluttes, når der er enighed ikke alene om landbrug og ikke-landbrugsvarer, men også om andre forhandlingsemner som fx tjenesteydelser, handelslettelse, miljøvarer og -tjenester, samt særlig og differentieret behandling for udviklingslande.

Nogle forventer, at man tidligst vil kunne genoptage forhandlingerne efter nogle år. Den aktuelle forhandlingsstatus vil så at sige skulle fastfryses og så igen tages op af dybfryseren på et tidspunkt i fremtiden, hvor udsigterne for et resultat er bedre. Andre har heroverfor peget på, at udviklingen nu om stunder går så hurtigt, at de løsninger, der måtte tegne sig i dag, ikke vil være tidssvarende i forhold til de problemer og udfordringer, som vil være aktuelle på det tidspunkt, hvor forhandlingerne genoptages, og at man i så fald vil være nødt til at starte forfra.

I de mest pessimistiske scenarier forventes, at forhandlingerne bryder sammen og Runden opgives. I den mest dystre version vil dette føre til stilstand i arbejdet i WTO, stigende protektionisme, et øget antal handelskonflikter – der, som følge af manglende tillid til WTO-systemet, ikke vil kunne håndteres i tvistbilæggelsessystemet – voksende uklarhed om handelsregler og i yderste instans et kaotisk internationalt handelssystem. Andre skitserer en mindre dystre udvikling, hvor et forhandlingsammenbrud fører til øget aktivitet i WTO-systemets overvågnings- og kontrolmekanismer, fx bilæggelse af tvister, netop for at modvirke de potentielt negative effekter af et forhandlingsammenbrud, og herunder specielt risikoen for protektionisme.

Under alle omstændigheder vil den aktuelle finansielle krise kunne føre til en negativ spiral af protektionisme og subsidiering. På den ene side kan dette resultere i flere hindringer for international handel gennem told og andre barrierer samt øgede subsidier til nødlidende national industri. Det kan betyde tvister og konflikter – og potentielt vidtrækkende konsekvenser for et i forvejen svækket internationalt samarbejde. Omvendt kunne den aktuelle situation føre til en erkendelse af, at internationalt samarbejde er vejen frem. Budskabet fra G20-mødet kan pege i den retning. I dette perspektiv vil et resultat i WTO-forhandlingerne være en barriere imod protektionisme. Fornyet liberalisering vil trække i retning af åbne markeder og dermed bidrage til at sætte skub i verdensøkonomien. Potentielt kan der således opnås øget momentum i forhandlingerne og en positiv spiral, der både fører til et resultat i WTO-forhandlingerne og stimulerer den globale økonomi.

Selv et mere begrænset resultat i WTO-forhandlingerne, der blot fastlåser den aktuelle status, vil i den aktuelle situation kunne være et væsentligt bidrag til at modvirke protektionisme, forhøjelse af todsatser og andre handelsrestriktioner, ikke mindst i forhold til mange mellemindkomstlande, hvor de faktisk anvendte todsatser ofte er betydeligt lavere end de maksimale, bundne todsatser.

LANDBRUG

Formanden for landbrugsforhandlingsarbejdsgruppen, Crawford Falconer, fremlagde medio juli 2007 et udkast til kompromispapir, der i store træk blev accepteret som grundlag for de videre drøftelser. Efterårets drøftelser tog således afsæt i udkastet, og drøftelserne resulterede i en række tekniske fremskridt. Falconer fremlagde i forlængelse heraf et revideret udkast i februar 2008.

Der blev efterfølgende opnået små konkrete fremskridt. Hovedproblemstillingen var dog fortsat forholdet mellem reduktion af landbrugsstøtte, markedsadgang for landbrugsvarer og- markedsadgang for industrivarer. På baggrund af intensivt arbejde i arbejdsgruppen fremlagde Falconer et tredje udkast i maj, hvor vurderingen var, at papiret på fin vis afspejlede de foregåede tre måneders drøftelser. Som ventet blev der umiddelbart før starten på mini-ministtermødet i juli fremlagt et revideret papir, som skulle udgøre forhandlingsgrundlaget for drøftelserne. Et af de store spørgsmål forud for disse drøftelser var fortsat, hvor meget USA ville være villig til at acceptere som reduktion af den samlede interne handelsforvidende landbrugsstøtte. Ifølge udkastet skulle USA reducere loftet for støtten fra 48 mia. USD/år til et beløb på mellem 13 og 16,4 mia. USD/år.

Gul, blå og grøn boks (fra Uruguay Aftalen, 1994)

Gul boks (Amber box):	Produktions- og prisstøtte med handelsforvridende virkning (pålagte restriktioner og lofter)
Blå boks (Blue box):	Produktionsafhængig intern støtte, men til begrænsede mængder dyrket areal eller dyreenheder (undtaget fra restriktioner og lofter i den gule boks)
Grøn boks (Green box):	Støtte med minimal/ingen handelsforvridende effekt (tilladt uden budgetmæssig begrænsning)

For den mest handelsforvridende støtte (Gul boks) og den mindre handelsforvridende støtte (Blå boks) opererer kompromispapiret med produktspecifikke lofter. Dette vil sikre, at der sættes et loft for den støtte, der må gives til enkeltprodukter. Andre centrale elementer i kompromispapiret omfatter en præcisering af spillerummet for toldnedsættelser og håndtering af undtagelser (bl.a. i form af følsomme produkter og "special products") samt konkretisering af forslag vedrørende udfasning af eksportstøtte inden 2013. For så vidt angår bomuldssektoren foreslås tillige en væsentlig reduktion af den handelsforvridende støtte.

Ved mini-ministtermødet i WTO ultimo juli med deltagelse af 30-35 fremtrædende medlemslande, udmeldte USA allerede på mødets andendag, at man tilbød at reducere loftet for den samlede interne handelsforvridende støtte til 15 mia. USD/år. Det amerikanske tilbud medvirkede imidlertid ikke umiddelbart til øget fremdrift i forhandlingerne, hvilket formentlig afspejlede, at USA's tilbud på 15 mia. USD/år ifølge G20 (gruppe af udviklingslande med særlig interesse i forhandlingerne på landbrugsområdet) satte et begrænset ambitionsniveau for, hvad G20 skulle matche på NAMA-siden.

Efter nogle intensive forhandlings-sessioner lykkedes det generaldirektør Lamy at samle tilslutning fra G7-gruppen og efterfølgende i det styrende forhandlingsorgan, "Trade Negotiations Committee" (TNC) til et forslag, som indeholdt nøgletal for de væsentligste parametre, herunder for landbrugsstøtte. Forslaget opererede eksempelvis med, at USA skulle reducere den interne handelsforvridende landbrugsstøtte til 14,5 mia. USD/år, hvilket var 0,5 mia. USD/år lavere end USA's tilbud tidligere på ugen samt, at EU skulle reducere loftet for sin interne handelsforvridende landbrugsstøtte med 80 %, hvilket EU tidligere havde udmeldt var den absolutte smertegrænse.

Den 29. juli måtte det erkendes, at det ikke var muligt at drive forhandlingerne positivt frem. Forhandlingssammenbruddet blev begrundet i, at det ikke var muligt at finde et kompromis mellem især USA's ønske om øget markedsadgang for landbrugsprodukter og primært Indiens behov for at beskytte hjemligt landbrug og fødevareproduktion. Lamy konstaterede således i sin redegørelse til TNC, at sammenbruddet skyldtes uenighed om den særlige beskyttelsesmekanisme ("Special Safeguard Mechanism", SSM). SSM er udviklingslandenes mulighed for at øge tolden i tilfælde af pludselig stor import og lave importpriser.

Efter forhandlingssammenbruddet har drøftelserne siden september været genoptaget, og Falconer fremlagde et revideret kompromispapir den 6. december. Forhåbningen var, at papiret ville kunne medvirke til at indsnævre og præcisere forhandlingsrammen

yderligere og således bidrage til at skabe grundlag for et ministermøde i december med sigte på at nå til et samlet forhandlingsresultat, som ville kunne opnå bred politisk accept. Som tidligere nævnt var der dog ikke tilstrækkeligt politisk momentum til afholdelse af et ministermøde.

EU vil fortsat indtage en aktiv, engageret og konstruktiv rolle i forhandlingerne om intern støtte, eksportkonkurrence og markedsadgang, for på den måde at bidrage positivt i bestræbelserne på at drive forhandlingerne fremad.

INDUSTRIVARER (NAMA)

NAMA-forhandlingerne sigter på at nedsætte eller om muligt afskaffe told, herunder nedsætte eller afskaffe høje todsatser og toldeskalerting, samt at fjerne ikke-toldmæssige barrierer, særligt på industrivarer af interesse for udviklingslandene.

Forhandlingerne indeholder en række vigtige elementer:

- Toldnedsættelse i henhold til en generel formel baseret på en koefficient (den såkaldte "swiss formula"). Overordnet set vil 40 lande, som står for ca. 90 % af verdenshandelen, anvende formlen. De øvrige WTO-medlemmer vil kun skulle bidrage i begrænset omfang eller på lempeligere vilkår.
- Særlig hensyntagen til udviklingslandenes specielle behov og interesser, herunder bl.a. gennem mindre end fuld reciprocitet i reduktionsforpligtelser og gennem særlig fleksibilitet, som betyder, at udviklingslande kan beskytte en del af deres særligt følsomme produkter fra den fulde effekt af toldnedsættelsen.
- Særlig og differentieret behandling af mindst udviklede lande (LDCs), små og sårbare økonomier (SVEs), senest optagede lande (RAMs), medlemmer med en lav bindingsdækning mv.
- Særlige og mere vidtgående toldreduktioner inden for visse sektorer.

I løbet af foråret 2008 blev der arbejdet intenst på at færdiggøre et forhandlingsgrundlag, der kunne indgå i den samlede rammeaftale. Forud for ministermødet i Genève i juli måned begyndte der at tegne sig et sådant grundlag. Som bekendt lykkedes det ikke at afslutte Doha-forhandlingerne på mini-ministermødet, men der blev opnået yderligere fremskridt i retning af konsensus om en række hovedelementer. Disse blev konsolideret i en ny tekst af 6. December, som udgør grundlaget for de fortsatte forhandlinger.

I teksten opereres der med toldnedsættelse efter en formel med en koefficient på 8 for industrialiserede lande og 20, 22 eller 25 for udviklingslande, der omfattes af formelreduktionen. For udviklingslandene er muligheden for differentiering mellem 20, 22 og 25 knyttet sammen med fleksibilitet, der betyder, at jo højere koefficient, desto lavere fleksibilitet og omvendt.

Muligheder for udviklingslandene:

1) **Koefficient på 25 %.**

Udviklingslandene har ikke mulighed for nogen fleksibilitet, dvs. mulighed for at beskytte særlige toldlinjer. Til gengæld bliver den maksimale told 25 % på alle bundne toldlinjer.

2) **Koefficient på 22 %.**

Udviklingslande har mulighed for at beskytte en del af deres bundne toldlinjer. På bundne toldlinjer, der ikke er omfattet af fleksibilitet, kan tolden maksimalt andrage 22 %. Øvrige toldlinjer kan opnå én af to fleksibiliteter:

- a. Højest 10 % af NAMA-toldlinjer kan blive beskåret med mindre end formelreduktion forudsat, at reduktionerne ikke er mindre end halvdelen af formelen, og at disse toldlinjer ikke omfatter mere end 10 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.
- b. Som en undtagelse kan toldlinjer holdes ubundne, og disse toldlinjer sammen med NAMA-toldlinjer, der fritages fra formelreduktion, kan udgøre 5 %, forudsat at disse toldlinjer ikke overstiger 5 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.

3) **Koefficient på 20 %.**

Udviklingslande har mulighed for at beskytte en del af deres toldlinjer. Den maksimale toldsats på bundne toldlinjer kan maksimalt andrage 20 %. For toldlinjer, der beskyttes, kan der opnås én af to fleksibiliteter:

- a. Højest 14 % af NAMA-toldlinjer kan blive beskåret med mindre end formelreduktion forudsat, at reduktionerne ikke er mindre end halvdelen af formelen, og at disse toldlinjer ikke overstiger 16 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.
- b. Som en undtagelse kan toldlinjer holdes ubundne, og disse toldlinjer sammen med NAMA-toldlinjer, der fritages fra en formelreduktion, kan udgøre 6,5 %, forudsat at disse toldlinjer ikke overstiger 7,5 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.

De foreslåede koefficienter vil medføre:

- For industrilande: At den maksimale toldsats vil være mindre end 8 %. Det vil betyde, at industrilande vil få bundne toldsats, som i gennemsnit ligger under 3 %, og maksimale toldsats, der er mindre end 8 % selv for de mest følsomme produkter.
- For udviklingslande: At den maksimale toldsats for lande, som anvender formelen, generelt vil være mindre end 25 %, afhængigt af den anvendte koefficient og fleksibilitet. Udviklingslande vil samtidig få mulighed for at beskytte en del af deres mest følsomme industritoldlinjer fra den fulde effekt af formelen under visse betingelser, som vedrører omfanget af handelen med disse produkter, og forudsat at hele sektorer ikke udelukkes. Det enkelte udviklingsland kan på baggrund af sin toldstruktur og omfanget af særligt følsomme produkter vælge, hvilken koefficient og hvilken fleksibilitet, man ønsker at anvende (jf. boksen). Udviklingslande med en forholdsvis flad toldstruktur forventes at vælge en koefficient på 25 %.

Implementeringen vil skulle foretages gradvist over fem år for industrialiserede lande og ti år for udviklingslande regnet fra januar måned i det år, som følger efter indgåelsen af en aftale.

I juli-resultatet ligger der derudover en række præciseringer og undtagelser i forhold til lande, der kræver særlige vilkår. Dette er et forsøg på at håndtere det forhold, at man med en ensartet formel forsøger at behandle alle ens, hvor i virkelighedens verden alle netop er forskellige og har forskellige interesser og særlige behov.

En særlig anti-koncentrationsklausul er også indeholdt i teksten for at sikre, at hele sektorer ikke udelukkes. Det betyder, at minimum 20 % af toldlinjerne eller 9 % af den totale importværdi i hvert toldkapitel vil skulle omfattes af den fulde formelreduktion.

De 32 fattigste lande, **LDCs**, skal ikke gennemføre nogen form for toldnedsættelse. Der er særlige regler for 31 **SVEs** og 12 udviklingslande med lave bindingsniveauer (dvs. at man for et stort antal toldlinjer ikke har bundet sig til en maksimal toldsats). Disse lande vil alene skulle bidrage til markedsadgang ved, at de gradvist skal øge antallet af produkter, hvis maksimale toldsatser er bundet i WTO og samtidig nedsætte spændet i forhold til den faktisk anvendte toldsats. Det vil medføre, at landene vil kunne fastholde højere gennemsnitlig told og vil opleve at få større fleksibilitet, hvad angår deres toldstruktur.

Udspillet omfatter også forhold vedrørende de senest optagede medlemslande, **RAMs**. Disse lande vil som udgangspunkt ikke forpligtes til toldnedsættelser ud over det, som aftaltes ved deres indtræden. Andre nyere medlemslande, så som Kina, Taiwan og Kroatien, vil få en udvidet gennemførelsesperiode på yderligere tre år til at indfase deres Doha-forpligtelser udover, hvad der følger af deres optagelsesaftaler. Der er stadigvæk ikke opnået enighed omkring indfasningslængden.

Herudover gør der sig særlige forhold gældende for en række lande, bl.a. som følge af samarbejde i regionale aftaler:

- Sydafrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland: Disse lande ville få øget fleksibilitet, men der udestår endnu en løsning for Sydafrika, der ønsker yderligere fleksibilitet. (Baggrunden herfor er, at Sydafrika i forhandlingerne under Uruguay Runden blev behandlet som industriland.)
- Venezuela, som har argumenteret for særbehandling som følge af en særlig koncentreret importstruktur og dets særlige udviklingsbehov.
- Uafklarede forhold mellem Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay (Mercosur) vedrørende beregning af værdien af handelsbegrænsninger, som bliver berørt af fleksibiliteten.

Der arbejdes mod at oprette en **proces, der kan facilitere løsninger vedrørende ikke-toldmæssige barrierer**. Det drejer sig om barrierer så som standarder og certificeringer, toldprocedurer, fødevarerikkerhed og sundhedskrav. Mange af disse angår således forhold, som medlemmerne legitimt kan regulere. Hensigten er derfor at sikre, at de midler, som anvendes, kun er handelsbegrænsende i så minimalt omfang som muligt og ikke anvendes som skjult protektionisme.

Der pågår samtidig forhandlinger om total afskaffelse af told i udvalgte sektorer. Specielt USA har insisteret på sektorforhandlinger om yderligere markedsåbning. 14

sektorer er i øjeblikket til forhandling: Cykler og relaterede dele, kemikalier, elektronik/elektronisk udstyr, fisk og fiskeprodukter, skovbrugsprodukter, ædelstene og smykker, råvarer, sportsudstyr, sundhed, farmaceutisk og medicinsk udstyr, værktøj, legetøj, tekstiler, tøj og fodtøj, samt industrimaskiner. For at et sektorinitiativ kan iværksættes, fordres deltagelse af en kritisk masse af producent- og importlande. Afgørende er at opnå deltagelse af Kina og andre bedre stillede udviklingslande. Et væsentligt problem i overvejelserne er de store forskelle sektorerne imellem kombineret med det forhold, at deltagerlandene vil variere fra sektor til sektor for at opnå deltagelse af de væsentlige producent- og forbrugerlande. Samtidig er frivillighed i deltagelse i sektoraftaler af mange set som en afgørende forudsætning for drøftelserne deraf.

Med hensyn til miljøvenlige varer og tjenesteydelser foregår der særlige forhandlinger inden for rammerne af arbejdet i komiteen for handel og miljø (jf. side 19).

Efter ministermødet i juli 2008 konsoliderede den nye formand for NAMA-forhandlingerne, den schweiziske WTO-ambassadør Luzius Wasescha (der har afløst Canadas WTO-ambassadør Don Stephenson), julteksterne ved hjælp af en proces primært baseret på bilaterale drøftelser med et særdeles stort antal af WTO's medlemmer, men også omfattende møder i bredere formater.

Danmark støtter bestræbelserne på basis af formandens udspil, der sikrer udviklingslandene et godt resultat, men samtidig også tilgodeser den handelsliberale linje, som Danmark ønsker at fremme. Størstedelen af WTO's medlemmer har accepteret udspillet. Det er dog afgørende, at der bliver enighed om en større pakke, og NAMA-pakken er derfor ikke færdigforhandlet, førend der er opnået enighed om en samlet aftale, og herunder navnlig, at der bliver fundet en løsning for de udestående spørgsmål på landbrugsområdet.

TJENESTEYDELSER

Doha Rundens forhandlinger om tjenesteydelser er en del af den indbyggede dagsorden fra Uruguay Rundens (1986-1994) afsluttende ministerkonference i Marrakesh i 1994. Her blev det besluttet, at der i januar 2000 skulle indledes forhandlinger om en liberalisering af handelen med tjenesteydelser. Dette konkretiseredes med Doha-erklæringen fra 2001, hvorved forhandlingerne blev indledt som en del af Doha Runden. Det blev for det første bekræftet, at tjenesteydelsesforhandlingerne indgik i den nye runde, og for det andet blev der fastsat frister for, hvornår WTO-medlemmerne skulle fremlægge krav til hinanden om markedsadgang på tjenesteydelsesområdet samt tilbud om, hvad man kunne tilbyde hinanden.

Ved Genève-mødet i juli 2004 bekræftede man Doha-mandatet for tjenesteydelser, og emnet indgik som et af de fire forhandlingsområder i rammeaftalen. Ministermødet i Hongkong i 2005 fastlagde forhandlingstemaerne, instrumenterne og forløbet. I forbindelse med ministermødet i juli 2008 afholdtes en særskilt "Signalling Conference", hvor de væsentligste parter i relation til handel med tjenesteydelser gensidigt kunne give hinanden indikationer af, hvad et resultat på tjenesteydelsesområdet kunne indeholde. Hermed var det hensigten at skabe balance mellem de tre markedsadgangsområder – landbrug, ikke-landbrugsvarer og tjenesteydelser – ved, at der på baggrund af konferencen kunne udarbejdes en tekst om tjenesteydelser, der

kunne anvendes i forbindelse med en modalitetsaftale parallelt med konkrete, kvantitative forpligtelser for landbrug og industritold.

Det understreges generelt i WTO tjenesteydelsesforhandlingerne, at disse skal føres med henblik på at fremme alle parter økonomiske udvikling samt på videreudvikling af udviklingslandene, herunder LDC'erne.

Tjenesteydelsesforhandlingerne er i en vis udstrækning sattet bagud i forhold til særligt landbrugsforhandlingerne, men også i forhold til forhandlingerne om industritold. Det har vist sig vanskeligt at skabe den fornødne fremdrift på området, og tjenesteydelsesforhandlingerne har således syntes at afvente et gennembrud på landbrugs- og industritoldforhandlingerne.

Tjenesteydelsesforhandlingerne har foregået gennem bilaterale forhandlinger og gennem de såkaldt plurilaterale forhandlinger, hvor landene på frivillig basis kan deltage i sektorspecifikke forhandlinger om yderligere liberalisering. Målet med de plurilaterale forhandlinger er at øge kvaliteten af forpligtelserne om markedsåbning inden for udvalgte sektorer, der har særlig interesse for en gruppe af lande. Det er understreget i Hongkong-erklæringen fra 2005, at de resultater, der måtte komme ud af de plurilaterale forhandlinger, skal udstrækkes til alle WTO-medlemmer, uanset om de deltager i de plurilaterale forhandlinger eller ej. Dette følger også naturligt af WTO-lighedsprincippet om Most-Favoured-Nation behandling.

Det er EU's klare holdning, at handel med tjenesteydelser er og bør forblive et forhandlingstema placeret parallelt med landbrug og industritold i Doha-forhandlingerne. Det er vigtigt for EU, at Doha Runden ender med et balanceret resultat mellem de forskellige forhandlingsemner. Dette kræver et ambitiøst resultat af forhandlingerne på tjenesteydelsesområdet. Derfor presser man også fra dansk og EU side på for at opnå størst mulig markedsadgang i tjenesteydelsesforhandlingerne.

I de plurilaterale forhandlinger er det vigtigt for EU, at der inden for hver af de sektorer, inden for hvilke der måtte være interesse i at forhandle yderligere liberalisering, opnås en kritisk masse af lande, der enten allerede har betydelige andele af den givne sektor, eller hvor der er et potentielt marked for afsætning af tjenesteydelser. Et eksempel herpå er søfartsområdet, hvor det for Danmark har været vigtigt, at en så bred gruppe af lande som muligt har deltaget i de plurilaterale forhandlinger.

Tjenesteydelsesforhandlingerne er af stor betydning for Danmark. Sektoren står for 2/3 af den danske omsætning og for 3/4 af beskæftigelsen i dansk erhvervsliv. WTO-tjenesteydelsesforhandlingerne er vigtige for Danmark, da danske virksomheder har behov for adgang til et varieret udbud af tjenesteydelser af høj kvalitet, ligesom danske tjenesteydelsesproducenter ved en omfattende WTO liberalisering vil opnå forbedret adgang til en lang række markeder.

I en rapport udarbejdet af Copenhagen Economics for Økonomi- og Erhvervsministeriet, *Økonomiske effekter ved at liberalisere international handel med tjenesteydelser*, understreges det, at liberalisering af handelen med tjenesteydelser er af afgørende betydning for øget økonomisk vækst og beskæftigelse. Det konkluderes i rapporten, at der er betydelige velfærdsgvinster at hente ved et godt tjenesteydelsesresultat i Doha Runden. Det vil ikke kun være EU, USA og andre industrialiserede lande, der vinder ved liberalisering. Udviklingslandene vil også vinde meget. Den resulterende globale

velfærdsstigning vil kunne lede til en årlig velfærdsgevinst på 115-210 mia. EUR. Danske tjenesteydelseserhverv vil kunne opnå en årlig værditilvækst på ca. 4 mia. kr., samt skabelse af ca. 2.000 nye jobs.

WTO'S REGLER

Forhandlingerne om WTO's regelsæt – "Rules" – omfatter tre emner, som Doha-ministtermødet inkluderede i forhandlingsdagsordenen, nemlig aftalen om antidumping, aftalen om subsidier, og herunder specielt fiskerisubsidier, samt reglerne for regionale handelsaftaler. Målet for forhandlingerne er at præcisere og forbedre de eksisterende regler. Det er dog helt nyt, at der søges etableret regler specifikt for subsidier inden for fiskerisektoren. Det understreges, at de grundlæggende begreber og principper i aftalerne skal bevares, og at arbejdet skal tage særligt hensyn til udviklingslandene.

Både EU og Danmark arbejder for et forbedret WTO-regelsæt for anvendelsen af antidumping og subsidier.

Formanden for forhandlingsgruppen, Valles Galmés, offentliggjorde i december 2008 et nyt udkast til en tekst om antidumping og subsidier. Forslaget rummede ligeledes et "road-map" for forhandlingerne omkring fiskerisubsidier. Medlemmerne vedbliver at være meget uenige om alle disse emner, ikke mindst "zeroing", der giver en udvidet mulighed for at anvende antidumpingtold. Afsnittet om dette emne er dog fjernet fra det sidste tekstudkast, hvilket kan ses som en foreløbig indrømmelse til de medlemmer, der er imod "zeroing", herunder Danmark. Overordnet set anerkender teksten de fundamentale uenigheder, der eksisterer mellem medlemmerne på flere af temaerne ved kun at komme med udkast til juridisk tekst på de områder, hvor der eksisterer en vis grad af konsensus.

WTO-aftalen om subsidier

Aftalen om subsidier og udligningsforanstaltninger behandler et spørgsmål, der altid har været omstridt i international handel. Generelt dækker subsidier over statsstøtte, som ydes til producenter af varer og tjenesteydelser. Subsidier kan skabe en kunstig ændring af omkostninger og priser, som kan give virksomheder en fordel i konkurrencen. Subsidier kan imidlertid også ses som udtryk for et politisk ønske om at tilgodese særlige hensyn, som ikke vil blive fremmet under almindelige markedsforhold, fx egnsudvikling, miljøbeskyttelse eller energibesparelse. Subsidier, som i ét land betragtes som en naturlig politisk foranstaltning, kan af andre lande blive opfattet som unfair konkurrence. Dermed er subsidier blevet et oplagt emne for international regulering.

På subsidieområdet arbejder EU generelt for at skabe klarere regler, som under hensyntagen til de særegne forhold i de forskellige sektorer kan føre til en væsentligt reduceret anvendelse af subsidier. For så vidt angår subsidier i fiskerisektoren har EU blandt andet været fortalere for at forbyde kapacitetsfremmende offentlig støtte, som kan have en skadelig virkning på fiskebestandenes bæredygtighed. Det er en linje, som Danmark har fulgt internt i EU i forbindelse med reformen af den fælles fiskeripolitik i 2003 og ved udformningen af reglerne for støtte i den nye europæiske fiskerifond i 2006. I WTO-drøftelserne har dannet sig to indgangsvinkler til subsidieproblematikken: En top-down tilgang, hvor subsidier som udgangspunkt forbydes, men med undtagelser for

visse tilladelige subsidier, og en bottom-up tilgang, hvor subsidier som udgangspunkt er tilladte, men med undtagelser, der beskriver forbudte subsidier. Kommissionen og EU's medlemslande drøfter løbende de emner, som Kommissionen fremsætter i WTO-forhandlingerne, og som kan medvirke til præcisering og forbedring af de gældende regler. I det seneste tekstudkast er det tidligere udkast til juridisk tekst erstattet af et "road-map", der identificerer de vigtigste udestående spørgsmål omkring reglernes struktur og grundprincipper.

WTO-aftalen om antidumping

Antidumping-aftalen i WTO-regi baserer sig på GATT-aftalens artikel IV om antidumping og udligningstold. Aftalen giver et land ret til at pålægge en vare en ekstra told (antidumping-told), hvis varen sælges til en pris, der ligger under dens normale værdi. Aftalen fastlægger regler for, hvordan medlemslandene kan gribe ind over for dumping. Sigtet er at undgå, at nogen udnytter den friere markedsadgang til at udkonkurrere andre producenter ved at sælge varer til kunstigt lave priser. Antidumping-aftalen opstiller nogle betingelser som skal være opfyldt for, at et land kan indføre en sådan modforanstaltning. Reglerne har været genstand for stor kritik fra økonomer over hele verden, fordi reglerne er for elastiske og upræcise og dermed både har u hensigtsmæssige effekter og inviterer til misbrug.

På antidumping-området er det afgørende at få et mere klart regelsæt for at kunne mindske og helst helt undgå misbrug, som medvirker til konkurrenceforvriddning og uretmæssig beskyttelse af udvalgte industrier. I WTO-forhandlingerne har EU spillet en række emner ind i processen, som man mener, bør danne ramme for forhandlingerne. EU's emner har som overordnet sigte at gøre reglerne mere stringente og klare for derved at undgå, at der indføres uretmæssige og uigennemsigtige antidumping-foranstaltninger, som medvirker til ekstra omkostninger for berørte virksomheder og forbrugere.

Det er for Danmark især vigtigt, at antidumping-reglerne ikke kan misbruges til at indføre foranstaltninger som beskyttelsesinstrument for at modvirke globaliseringen og den stigende konkurrence fra andre lande. Danmark arbejder derfor blandt andet for, at der i forbindelse med indledende antidumping-undersøgelser i højere grad også tages højde for forbrugerinteresser og importørinteresser – og ikke blot producentinteresser som det nuværende WTO-regelsæt begrænser sig til.

Dansk holdning til beskyttelsesforanstaltninger og antidumping-regler i EU

En præcisering af både WTO's og EU's eget antidumping-regelsæt er nødvendig for at begrænse brugen og misbrugen af uretmæssige beskyttelsesforanstaltninger. Danmark arbejder aktivt for at præcisere reglerne i EU. I det EU's defensive handelsinstrumenter senest blev revideret for mere end 10 år siden, igangsatte Kommissionen i december 2006 en høringsproces vedr. en reform heraf. Medlemslandene er stærkt splittede herom, og det vil blive vanskeligt at opnå bred konsensus. I samarbejde med ligesindede lande har Danmark arbejdet for mere præcise regler, der tager hensyn til forbrugerne og internationaliseringen af europæiske virksomheders produktionskæder.

Et spørgsmål, der særligt har givet anledning til diskussion på antidumping-området, er en særlig praksis, som specielt USA anvender, såkaldt "zeroing". Ved anvendelse af zeroing ses der bort fra handler, hvor der ikke har fundet dumping sted, og den fundne prisdumping vil stige betydeligt, hvorved importen begrænses. USA ønsker zeroing lovliggjort. Et stort antal WTO-medlemmer, herunder EU, er imidlertid imod zeroing, der også i en række tilfælde er underkendt i tvistafgørelser.

For så vidt angår regionale handelsaftaler fastsætter WTO-aftalerne, at de skal opfylde visse betingelser, men fortolkningen deraf har været vanskelig, og Komiteen for regionale handelsaftaler har aldrig opnået enighed om vurderingen af forelagte aftaler (jf. side 28). Ikke mindst i en situation, hvor antallet af nye bilaterale og regionale aftaler har været voksende, har det skabt problemer i WTO. I 2006 blev der på foreløbig basis opnået enighed om en ny transparens-mekanisme for handelsaftaler. Ordningen indebærer, at medlemmer på et tidligt tidspunkt skal notificere nye aftaler til WTO. Sekretariatet vil herefter i et standardiseret format udarbejde en faktisk præsentation af den enkelte aftale, som vil blive behandlet i den relevante komité (Komiteen for regionale handelsaftaler for aftaler under GATT- og GATS-aftalerne og Komiteen for handel og udvikling for handelsaftaler med udviklingslande). Behandlingen skal imidlertid ikke munde ud i en formel stillingtagen til aftalerne, og der vil derved være mulighed for, at medlemslande, som måtte finde, at deres handelsmuligheder er blevet begrænset, kan anlægge sag i tvistbilæggessystemet.

Transparensmekanismen er blevet sat i kraft midlertidigt. Medlemmerne kan herefter vurdere de indhøstede erfaringer og i givet fald justere mekanismen i forbindelse med vedtagelsen af en endelig Doha-pakke.

HANDELSLETTELSE

Handelslettelse blev første gang taget op i WTO ved ministerkonferencen i Singapore i 1996. Ministerkonferencen besluttede at sætte et udredningsarbejde i gang med henblik på at lette toldbehandlingen af varer og at forenkle GATT-reglerne på området. Efter flere års forberedelser blev emnet inkluderet i DDA-forhandlingerne i 2004.

Med handelslettelse forstås at give lettere adgang for varer til at bevæge sig over grænser, fx ved simplificering af de regler og administrative procedurer mv., der gælder i forbindelse med import og toldbehandling. Behandlingen af handelslettelse tager udgangspunkt i de relevante GATT-artikler.

Relevante GATT-bestemmelser

Relevante GATT-bestemmelser

Artikel V: Transifrihed:

Varer, skibe og andre befordringsmidler, der passerer et tredje medlems territorium på vej mellem to andre medlemmer, skal have ret til transit uden diskrimination og på basis af MFN-princippet. De bedst egnede ruter skal anvendes, og der kan stilles krav om passage ved rette toldsted, men trafikken må ikke udsættes for unødige forsinkelser eller restriktioner og skal være fritaget for told og afgifter, bortset fra afgifter, der står i rimeligt forhold til administrationsomkostninger og andre ydelser i forbindelse med transittrafikken.

Artikel VII: Værdiansættelse til toldberegning:

Anvendelse af ensartede principper ved ansættelse af en vares værdi med henblik på toldberegning. Reduktion og begrænsning af antallet af afgifter samt forenkling af import- og eksportregler. Afgifter skal begrænses til at dække den service, som faktisk bliver ydet.

Artikel X: Offentliggørelse og administration af bestemmelser vedrørende handel:

Medlemmerne skal offentliggøre deres handelslovgivning og administrative regler, således at handlende og regeringer har let adgang til informationer om gældende regler. Hvis en regel ikke er offentliggjort, er der forbud mod, at den håndhæves. Medlemmer skal håndhæve deres love, regler, kendelser og afgørelser på en ensartet, upartisk og rimelig måde.

Handelslettelse er en del af WTO-arbejdet, der ofte er overset i den offentlige debat. Dette på trods af, at der er meget store gevinster at hente ved handelslettelser. Der er således lavet beregninger, som peger på, at global implementering af handelslettelse kunne give gevinster svarende til op til 15 % af værdien af verdenshandelen. Hertil kommer, at handelslettelse indebærer gevinster for alle, og at der ikke er nogen tabere, som gevinsten tages fra.

I forhandlingerne om handelslettelse er der således også gjort en række fremskridt på teknisk plan. Medlemmerne har gennem forhandlingsprocessen fremlagt en række konkrete forslag.

Handelslettelse er således et af de områder, hvor en aftale forventes at være mulig. Når man på trods heraf endnu ikke er nået frem til en aftale, skyldes det flere forhold.

For det første er området teknisk blandt de mest komplicerede af de mange, ofte ganske komplekse og vanskeligt tilgængelige WTO-forhandlingsområder. Det betyder, at forhandlingsprocessen kun skrider langsomt frem. I sammenhæng hermed kan det desværre heller ikke udelukkes, at nogle medlemmer kan føle sig fristet til at prøve at etablere en indirekte, de facto beskyttelse af deres egne industrier, mens man forsøger at udforme ensartede WTO-forpligtigelser.

En anden årsag er, at det kræver en del kapacitet, knowhow m.m., som mange udviklingslande ikke er i besiddelse af. Dette gælder såvel i forhold til selve

forhandlingsprocessen som i forbindelse med gennemførelsen af tiltag med henblik på handelslettelse, fx ved indførelse af elektronisk toldbehandling. Man har derfor i WTO-regi særlige træningsprogrammer, ligesom multi- og bilaterale donorer har betydelige programmer indeholdende teknisk assistance. Et væsentligt element i forhandlingerne er, at der tages særlige hensyn til udviklingslandenes individuelle muligheder for at gennemføre reglerne. Man prøver således at tilgodese udviklingslandenes og specielt de mindst udviklede landes behov, herunder de behov, der måtte følge af en eventuel aftale om handelslettelse. Det er på den baggrund et afgørende element i forhandlingerne, at der sikres den nødvendige tekniske bistand til de lande, som ikke har kapacitet til at gennemføre de foreslåede ændringer.

Hertil kommer, at en indsats i forhold til handelslettelse samtidig også indirekte vil være en indsats mod korruption. Blandt de forslag, der har været behandlet i Doha Runden, har fx været forslag i tilknytning til offentliggørelse af alle regler på import- og eksportområdet. En sådan forøget transparens vil selvsagt kunne bidrage til at mindske mulighederne for korruptionen.

Fra dansk side støttes bestræbelserne vedrørende handelslettelse. Handelslettelsesområdet er i stadig bevægelse; medlemslande introducerer nye tiltag, og der skabes derved til stadighed ny praksis på området.

TRIPS

TRIPS-aftalen er – sammen med GATT- og GATS-aftalerne – en af hovedsøjlerne i WTO-samarbejdet. Aftalen blev forhandlet og indgået som del af Uruguay Runden. TRIPS dækker over handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret (Intellectual Property Rights – IPR). TRIPS-aftalen bygger på de normale GATT-principper vedrørende national behandling og MFN-status. Aftalen er baseret på andre, eksisterende aftaler om intellektuel ejendomsret, i første række Paris- og Bernkonventionen, men supplerer og udbygger disse. TRIPS skal dermed ses som et supplement til det arbejde, der gøres i FN's organisation vedrørende intellektuel ejendomsret – WIPO.

Aftalen omhandler bl.a. copyright, varemærker, industrielt design, patenter samt beskyttelse af design af integrerede kredse. Yderligere er håndhævelse af bestemmelserne et vigtigt element i aftalen.

Endvidere er teknologioverførsel indarbejdet som et generelt aspekt i TRIPS-aftalen. Bl.a. skal der udarbejdes en årlig oversigt over initiativer. Dette er samtidig et forsøg på at slå bro mellem på den ene side de udviklingslande, der argumenterer, at de bliver tabere i et system for håndhævelse af IPR, da de fleste rettigheder tilhører de udviklede lande, og på den anden side virksomheder og producenter i udviklede lande, som fremhæver, at det uden beskyttelse af IPR ikke kan betale sig at udvikle nye produkter og teknologier.

I Doha Runden indgår tre aspekter af TRIPS:

Et særligt problem har været udviklingslandes adgang til nødvendig medicin, hvor patenter mv. kunne forhindre udviklingslande i at forsyne deres befolkninger med livsnødvendig medicin i tilfælde af epidemier o.l. Spørgsmålet blev taget op i en særskilt erklæring i forbindelse med igangsættelsen af Doha-forhandlingsrunden ved WTO-ministerkonferencen i 2001. Efterfølgende er forhandlet og indgået en aftale, som giver

adgang til at udstede tvangslicenser til produktion af patentbeskyttet medicin i særlige tilfælde, og som sikrer muligheden også for udviklingslande uden egen produktionskapacitet.

Et andet område er forholdet mellem TRIPS og FN-konventionen om biodiversitet og i forbindelse hermed også beskyttelsen af traditionel viden og folkløse. Et hovedspørgsmål er udnyttelsen af for eksempel plantedele som aktive stoffer i ny medicin eller i ingrediensindustrier, og i hvilket omfang der kan ske patentering deraf. Udviklingslande, der ofte er hjemsted for de planter, der udnyttes, er selvsagt interesserede i at opnå fordele og økonomisk udbytte af udnyttelsen af deres naturressourcer, viden osv., mens de, der udvikler produkter på basis deraf, selvsagt er interesserede i fri tilgængelighed.

Endelig er geografiske indikatorer genstand for diskussion. TRIPS-aftalen har som udgangspunkt beskyttet anvendelsen af geografiske indikatorer, primært med henblik på at beskytte forbrugere mod vildledning ved at foregive en falsk oprindelse af et produkt. Derudover er betegnelser for vin og spiritus (fx champagne og tequila) yderligere beskyttet også udover, hvad forbrugerhensyn tilsiger. De igangværende TRIPS-forhandlinger omfatter primært udarbejdelse af et register over specielt beskyttede geografiske betegnelser for vin og spiritus. Derudover ønsker en række medlemmer, herunder EU, at den stærkere beskyttelse, som kendes fra vin og spiritus området, udstrækkes til også at finde anvendelse for andre produkter, specielt fødevarer.

Set ud fra et dansk synspunkt ønsker man, at hele TRIPS-området i videst muligt omfang er inkluderet under internationale regelsæt med mulighed for konfliktløsning. Det er ligeledes en dansk holdning, at der skal tages videst muligt hensyn til de mindst udviklede lande. Med hensyn til geografiske indikatorer er man interesseret i bedre håndhævelse af rettigheder, men samtidig af den opfattelse, at mange geografiske navne knyttet til fx fødevarer er generiske (dvs. fungerer som typebetegnelse).

Hele området for intellektuelle ejendomsrettigheder er af stor vigtighed for EU og indgår derfor også, når der forhandles bilaterale eller regionale frihandelsaftaler, med sigte på, at der opnås aftaler, der går videre, end hvad WTO-reglerne indebærer.

HANDEL OG MILJØ

I Doha lykkedes det EU at få sat handel og miljø på dagsordenen for den ny forhandlingsrunde.

Som led i Doha Rundens overordnede målsætning indeholder ministererklæringen fra Doha-konferencen en bestemmelse om, at handel, miljø og bæredygtig udvikling skal understøtte hinanden. Mere specifikt fastslås det, at WTO-medlemmerne skal igangsætte forhandlinger om:

- Forholdet mellem eksisterende WTO-regler og handelsbestemmelserne i multilaterale miljøkonventioner (MEA'er).
- Procedurer for informationsudveksling og observatørstatus mellem de multilaterale miljøkonventioners sekretariater og de relevante WTO-komitéer.
- Liberalisering af handelen med miljøvarer og -tjenesteydelser gennem reduktion af told- og ikke-toldmæssige barrierer for miljøprodukter og -tjenesteydelser.

Trods EU's ihærdige forsøg på at drive forhandlingerne frem, har der imidlertid kun været begrænsede fremskridt i arbejdet. Håbet om i det mindste at opnå enighed i WTO's handel og miljøkomité (CTE) om en foreløbig liste over miljøvenlige varer, som kunne blive genstand for særlig vidtgående handelsliberalisering, er endnu ikke nået. EU og USA har i forbindelse med de internationale klimakonventionsforhandlinger på grundlag af en rapport fra Verdensbanken foreslået, at 43 'klimavenlige' produkter bliver genstand for særskilt liberalisering som led i et positivt runderesultat, mens andre miljøvenlige varer udpeges til efterfølgende forhandlinger. Man er imidlertid endnu ikke enedes om hverken denne tilgang eller supplerende og/eller alternative tilgange som de, der er foreslået af en større kreds af 'miljø-venner' samt af bl.a. Brasilien og Indien.

Trods en aktiv indsats fra EU's side går forhandlingerne om de øvrige to ovennævnte emner fortsat også meget trægt. Løsninger, der ventes at indebære en mere eksplicit ligestilling mellem eksisterende WTO-regler og handelsbestemmelserne i multilaterale miljøaftaler samt en mere permanent observatørstatus for MEA'erne i CTE, vil nok først kunne konkretiseres samtidigt med de øvrige udestående spørgsmål sidst i DDA-forhandlingsforløbet.

Generelt har EU med stærk dansk støtte understreget, at miljøhensyn ikke må misbruges til skjult protektionisme, men derimod skal fremme handel, udvikling og miljø. Danmark har gennem lang tid arbejdet aktivt for, at EU fremmer miljøhensyn i WTO-forhandlingerne. Det danske udgangspunkt er, at handel, miljøbeskyttelse og bæredygtig udvikling indbyrdes skal understøtte hinanden uden at belaste udviklingslandene med unødige handelshindringer.

HANDEL OG UDVIKLING

Med Doha-ministererklæringen fra 2001 indledtes en ny forhandlingsrunde, der for første gang tog udgangspunkt i en "udviklingsdagsorden", jf. navnet 'the Doha Development Agenda' (DDA). Erklæringen indeholdt adskillige henvisninger til nødvendigheden af at placere udviklingslandenes interesser og behov i hjertet af forhandlingerne, at der tilbydes udviklingslandene yderligere markedsadgang, at der udarbejdes balancerede regler, og at der ydes bistand med henblik på at sikre udviklingslandene en andel af verdenshandlen i overensstemmelse med deres behov for økonomisk udvikling.

Inden og under WTO's ministerkonference i Hongkong i december 2005 opfordrede EU til opnåelse af enighed om en 'udviklingspakke'. EU satsede på et ambitiøst resultat inden for nedenstående emner. Selv om indholdet af udviklingspakken, hvorom man enedes under konferencen, ikke stod mål med EU's forhåbninger, var pakken ikke ubetydelig.

I Hongkong enedes man om, at udviklingslandene skal have særlig og differentieret behandling (S&DT) på en række konkrete områder. Et centralt emne er bestemmelsen om, at de mindst udviklede lande ikke skal påtage sig nye WTO-forpligtelser, hvis det strider mod deres udviklings-, finansielle eller handelsmæssige behov, eller hvis landene ikke har tilstrækkelig administrativ og institutionel kapacitet.

Et andet S&DT-område af stor betydning udgøres af erklæringstekster, hvori det fastslås, at de industrialiserede lande samt udviklingslande, der måtte være i stand dertil, bør give told- og kvotefri markedsadgang for mindst 97 % af produkterne fra alle mindst udviklede lande, LDC'er. Tilsagnet træder senest i kraft samtidig med en Doha-aftales

ikrafttræden, men monitorering af implementeringen pågår allerede i WTO. En række industrialiserede lande (Australien, Canada, EU, New Zealand og Norge) tilbyder allerede næsten fuldstændig toldfri markedsadgang for al eksport fra LDC'er. Enkelte udviklingslande (fx Sydafrika, Singapore og Malaysia) giver tillige i vidt omfang toldfri markedsadgang. LDC'ernes andel af verdenshandelen udgør fortsat under 1 %.

Ministererklæringen fra Hongkong indebærer, at alle former for eksportstøtte til bomuld afskaffes, og at den handelsforvridende interne støtte til bomuldsproducenter i de rige lande skal reduceres mere og hurtigere, end det måtte blive aftalt for andre områder i en endelig Doha-aftale. Men der er dermed hverken fastsat en dato eller en procentsats for afviklingen af især den meget store støtte til produktion af bomuld i USA, og man nåede ikke til forhandlinger herom på mini-ministtermødet i juli 2008.

Som led i indsatsen til fremme af udviklingslandes evne til at drage fordele af handel besluttede man i Hongkong at nedsætte to taskforcer med henblik på hhv. at styrke Den integrerede Ramme (IF) for handelsrelateret bistand til de mindst udviklede lande og at effektivisere 'Aid for Trade' (Aft) i bred forstand, som iflg. OECD udgør ca. 25 % af verdens officielle udviklingsbistand.

I juni 2006 vedtog IF's styrekomité en serie anbefalinger fra den førstnævnte taskforce, der sigter på – i overensstemmelse med Paris-erklæringen om bistandseffektivitet – at forøge og forbedre et kohærent samarbejde mellem de ca. 50 mindst udviklede lande, en snes bilaterale donorer og 6 internationale organisationer, herunder WTO, Verdensbanken og UNCTAD. Den sidste del af anbefalingerne er netop ved at blive implementeret, hvorefter Danmark ventes at fortsætte sit aktive engagement i og finansielle støtte til IF med et bidrag på 60 mio. kr. i toårsperioden 2009-2010.

AfT taskforcen enedes i 2006 om et sæt anbefalinger, der nedfældede en række principielle retningslinjer for effektiv ydelse af handelsrelateret bistand i nøje overensstemmelse med modtagerlandenes egne udviklings- og fattigdomsbekæmpelses-strategier. Retningslinjerne bygger i stor udstrækning på de erfaringer, man har høstet ifm. arbejdet inden for IF. I WTO foretager man løbende monitorering af den videre udvikling for at sikre, at udbuddet af AfT svarer til behovet – idet bemærkes, at EU, Japan og USA under Hongkong-konferencen afgav tilsagn om betydeligt forøget AfT. EU's tilsagn gælder uafhængigt af Rundens videre skæbne.

Trods forsøg i 2006 og 2008 kunne man i WTO ikke enes om at udtage udviklingsrelaterede emner, som udtrykkeligt er en del af Doha Rundens dagsorden, til separate overenskomster i perioder, hvor bevægelsen i runderforhandlingerne som helhed var gået i stå. Implementering af taskforcens anbefalinger vedr. IF og AfT og levering af bistand i overensstemmelse med de givne tilsagn er ikke del af Rundens egentlige forhandlingsdagsorden, hvorfor arbejdet med disse emner i høj grad fortsætter, såvel i som udenfor WTO.

WTO'S TVISTBILÆGGELSE

Ved WTO-ministerkonferencen i Marrakesh i 1994 blev det aftalt, at man inden for fire år skulle revidere den aftale, der ligger til grund for WTO's nuværende tvistbilæggessystem, den såkaldte "Forståelse for tvistbilæggelse" (forståelsen omfatter regler og procedurer for bilæggelse af tvister – på engelsk "Dispute Settlement Understanding" eller DSU). Arbejdet blev påbegyndt i slutningen af 1997, men adskillige

tidsfrister er sidenhen blevet overskredet, og det er nu besluttet ikke længere at arbejde efter en tidsbestemt frist. I erklæringen fra Doha ministerkonferencen i 2001 gentog medlemmerne intentionen om en revision af aftalen:

"We agree to negotiations on improvements and clarifications of the Dispute Settlement Understanding. The negotiations should be based on the work done thus far as well as any additional proposals by members, and aim to agree on improvements and clarifications not later than May 2003, at which time we will take steps to ensure that the results enter into force as soon as possible thereafter."
(*Doha Development Agenda, work programme para 30*).

Forhandlingerne vedrørende tvistbilæggelsessystemet er således ikke en formel del af den samlede Doha-Runde, men forhandlingerne foregår parallelt.

EU har en ambitiøs dagsorden og har foreslået en række grundlæggende ændringer, samt fremlagt forslag om øget gennemsigtighed i tvistbilæggelsessystemet i WTO, indførelse af en permanent panelinstans og et udvidet appelorgan til behandlingen af tvister. USA har ligeledes insisteret på øget gennemsigtighed i WTO's tvistbilæggelsessystem, herunder bl.a. fri adgang under sagsfremlæggelserne. EU har fremlagt forslag om, at såfremt der var enighed blandt de involverede parter om at holde åbne panelhøringer, skulle man tillade dette. Andre WTO-medlemmer – som Japan og Mercosur landene – mener, at revisionen bør holde sig til nogle få tekniske justeringer af aftalen.

Danmark har interesse i et velfungerende internationalt system til håndtering af handelspolitiske tvister og støtter derfor op om EU's linje. Desuden lægges der fra dansk side vægt på at forbedre udviklingslandenes muligheder for at gøre brug af tvistbilæggelsessystemet, herunder bl.a. igennem bistand til udviklingslande i forbindelse med bilæggelse af handelstvister i WTO.

Der er ikke fastlagt nogen specifik deadline for afslutningen af revisionen af tvistbilæggelsessystemet, men håbet er, at en samlet revideret aftale kan foreligge samtidig med en afslutning af Doha Runden. De seneste forhandlinger har koncentreret sig om tredjepartsrettigheder, offentlig adgang til sagsfremlæggelsen ved panelhøringer, forbud mod *amicus curiae indlæg* (betyder "ven af retten": Hvis en part eller en organisation er interesseret i et emne i en sag, hvor den ikke selv er sagsøger, kan den indgive et indlæg eller argumentere i sagen) samt præcisering af omfanget af notifikationsforpligtelsen i forbindelse med opnåelse af enighed mellem parterne i en tvist.

LØBENDE SAGER I WTO

TVISTER

EU er for øjeblikket aktivt involveret i 32 WTO-tvister; 17 af disse sager er anlagt af EU og 15 af sagerne er anlagt mod EU. Tvisterne inddrager 15 af EU's handelsparter: Argentina, Brasilien, Canada, Kina, Colombia, Ecuador, Honduras, Indien, Japan, Mexico, Nicaragua, Kinesisk Taipei, Thailand, Panama og USA.

Hovedparten af EU's tvister i WTO involverer USA. I de fleste af disse tvister (7 sager) er EU sagsøger, hvorimod EU er sagsøgt i 5 af tvisterne. Der er tale om GMO-, hormon- og flystøttesagerne. Flertallet af EU's offensive tvister vedrører misbrug af defensive handelsinstrumenter. Bilag 4 indeholder en nærmere beskrivelse af tvisterne.

Hvordan virker WTO's tvistbilæggelse?

WTO's tvistbilæggelsesorgan er et domstolslignende system, som afgør uenigheder mellem medlemslandene om deres opfyldelse af WTO-aftalerne. Det kan være brud på WTO-princippet om ens handelsbetingelser, fx ens toldsatser for alle parter, eller brud på princippet om ens vilkår for egne og andre WTO-landes virksomheder. Afgørelserne i tvistbilæggelsessystemet er bindende for medlemmerne. Der kan ske følgende, fra en sag er rejst, til en dom er afsagt:

- Når ét WTO-medlem har klaget over et andet, indledes processen først med 60 dage til konsultationer, hvor man forsøger at nå en forhandlingsløsning.
- Lykkes dette ikke, anmodes der om nedsættelse af et tvistpanel, dvs. en WTO-domstol, hvor parterne fører deres sag.
- Panelet træffer afgørelse senest et år efter, at sagen er rejst.
- Panelets afgørelse kan appelleres til WTO's appelorgan.
- Sagens taber skal senest 30 dage efter afgørelsen tilkendegive, om den agter at følge (appel)panelets afgørelse og i givet fald, hvorledes problemet forventes udbedret.
- Hvis sagens taber ikke vil efterleve afgørelsen, forhandler parterne om en økonomisk kompensation til det forurettede land.
- Kan parterne ikke blive enige, beder den forurettede part om lov til at indføre straffold.

Der synes i øvrigt at være en tendens i retning af, at udviklingslande i stigende grad benytter sig af tvistbilæggelsessystemet. Dette er positivt i EU's optik, idet det generelt har været vanskeligt for udviklingslandene at benytte sig aktivt af tvistbilæggelsessystemet. EU støtter således initiativer, der har til formål at forbedre udviklingslandenes adgang til systemet, herunder bl.a. tilbud om teknisk bistand.

TRADE POLICY REVIEWS (TPR)

Betegnelsen "Trade Policy Reviews" (TPR) dækker over regelmæssige gennemgange i WTO af de enkelte medlemmers handelspolitik. Formålet er at bidrage til en forbedret efterlevelse af WTO-regler og forpligtelser og at smidiggøre det multilaterale systems funktion. TPR-mekanismen sigter mod at opnå en større grad af transparens og en bedre forståelse af medlemmernes handelspolitiske regler og praksis. Mekanismen gør

det muligt for den samlede medlemskreds kollektivt at vurdere de enkelte medlemmers handelspolitik inden for alle de områder, der dækkes af WTO-aftalerne, og at bedømme virkningen i forhold til WTO-systemet og dets funktion. Gennemgangene sker på baggrund af det enkelte medlems økonomiske situation og dets eventuelle særlige udviklingsmæssige behov, såvel som dets konkrete handelsmæssige situation. Det er ikke hensigten, at de handelspolitiske gennemgange skal tjene som grundlag for forhandling eller gennemførelse af konkrete forpligtelser, ligesom TPR ikke skal træde i stedet for muligheden af at forfølge sager inden for rammerne af tvistbilægningssystemet.

De fire største WTO-medlemmer (EU, USA, Kina og Japan) er genstand for behandling hvert andet år, mens de næste 16 medlemmer efter størrelsen af deres udenrigshandel gennemgås hvert fjerde år, og resten af medlemmerne hvert sjette år, idet der er mulighed for længere intervaller for mindst udviklede lande.

Ved udgangen af 2007 var der i alt gennemført 248 reviews for i alt 133 medlemmer. Der er gennem de senere år lagt større vægt på gennemgangen af mindst udviklede lande (jf. boksen for en samlet oversigt over handelspolitiske gennemgange i 2007-08). I en vurdering af TPR-mekanismen, som blev forelagt WTO-ministerkonferencen i Hongkong i 2005, fandt medlemmerne, at mekanismen fungerede effektivt og bidrog til opnåelsen af WTO's mål. En ny vurdering blev startet i 2007, hvor det samtidig er hensigten at opnå enighed om visse tilpasninger af mekanismen.

Handelspolitiske gennemgange af WTO-medlemmer: (angivet i kronologisk rækkefølge)

2007:

Chad, Japan, Argentina, EU, Australien, Canada, Costa Rica, Macao Kina, Indien, Den Centralafrikanske Republik, Indonesien, Bahrain, Panama, Cameroun og Gabon, Peru, Organisationen af Østcaribiske Stater (Antigua/Barbuda, Dominica, Grenada, St. Kitts-Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent og Grenadinerne), Thailand og Tyrkiet.

2008:

Pakistan, Ghana, Mexico, Brunei Darussalam, Madagaskar, Mauritius, Kina, USA, Oman, Singapore, Barbados, Republikken Korea, Norge, Jordan, Den Dominikanske Republik, Schweiz/Liechtenstein.

2009 (planlagt):

Guatemala, Japan, Brasilien, Fiji, Europæiske Fællesskaber, Mozambique, Salomonøerne, New Zealand, Marokko, Guyana, Zambia, Chile, Maldiverne, Senegal, Niger, El Salvador, Georgien.

OPTAGELSE AF NYE MEDLEMMER I WTO

WTO har 153 medlemmer. Flere nye medlemmer er på vej, herunder Montenegro, Rusland, Serbien og Bosnien-Hercegovina. Bilag 3 indeholder en samlet oversigt over nuværende medlemmer og ansøgere.

Fra dansk side har man traditionelt fundet, at det er en styrke for WTO, jo flere medlemmer organisationen har. Man arbejder derfor generelt fra dansk side for, at WTO

skal omfatte så mange lande som muligt. Der er i dag en meget stor spredning mellem medlemmerne med hensyn til udenrigshandelens omfang, størrelse, økonomisk udviklingsgrad og handelspolitisk grundholdning.

Optagelsesproceduren i WTO omfatter grundlæggende fire faser: i) ansøgning, ii) nedsættelse af arbejdsgruppe og udredning, iii) start af bilaterale og multilaterale forhandlinger, samt iv) afsluttende rapport og optagelsesprocedure.

Optagelsesprocessen resulterer i en aftale mellem WTO og ansøgeren om vilkårene for medlemskab, som skal godkendes dels i WTO's Generelle Råd, dels af det pågældende nye medlem. En nærmere beskrivelse af processen gives i følgende boks.

WTO-optagelsesprocessen:

1. **Ansøgningsfasen:**

Ansøgeren beskriver alle aspekter af sin handelspolitik og den økonomiske politik, som har betydning i forhold til WTO-aftalerne. Redegørelsen behandles i en særlig arbejdsgruppe, der nedsættes til behandling af en ansøgning om medlemskab. Arbejdsgrupper om optagelse af nye medlemmer i WTO er åbne for deltagelse af alle eksisterende medlemmer.

2. **Udredningsfasen:**

Parallelt med arbejdsgruppens udredning af principper og politikker indledes bilaterale forhandlinger mellem det nye medlem og individuelle medlemmer. Forhandlingerne tager udgangspunkt i medlemmernes konkrete handelsinteresser og dækker områder som toldsatser, særlige forpligtelser til markedsadgang, specielle forhold for handel med konkrete varer eller tjenesteydelser. Selv om forhandlingerne gennemføres på bilateral basis, udstrækkes resultaterne til alle WTO-medlemmer gennem MFN-princippet. De seneste år er de største resultater med hensyn til øget markedsadgang opnået gennem optagelsesforhandlinger.

3. **Udformning af betingelser for medlemskab:**

Når arbejdsgruppen har afsluttet sin gennemgang, og de parallelle bilaterale forhandlinger er afsluttet, udformes betingelserne for medlemskab i form af en aftale ("tiltrædelsesprotokol") og lister med de forpligtelser, som det nye medlem har påtaget sig ("schedules").

4. **Optagelse:**

Den endelige pakke – rapport fra arbejdsgruppen, tiltrædelsesprotokol og schedules – forelægges WTO's Generelle Råd (eller en Ministerkonference, hvis det passer tidsmæssigt). Optagelse forudsætter 2/3 flertal blandt WTO's medlemmer, men sker normalt med konsensus. Ansøgeren kan herefter færdiggøre sin ratifikationsproces.

Det er vanskeligt at fastsætte et præcist skøn for varigheden af en typisk optagelsesproces. Langt de fleste tager mere end 5 år. Siden oprettelsen af WTO har der været et stærkt politisk pres for at give de mindst udviklede lande en hurtigere optagelsesproces ved anvendelse af teknisk bistand fra WTO-sekretariatet.

Det seneste tilkomne medlem er Kap Verde, som blev godkendt på mødet i WTO's Generelle Råd den 18. december 2007, og som nu er fuldgældigt medlem, efter at den nationale ratifikationsproces blev afsluttet i sommeren 2008. Der pågår for tiden

forhandlinger med 29 ansøgere. Vatikanet er tildelt observatørstatus i WTO, mens de palæstinensiske selvstyreområder har indgivet anmodning herom.

Rusland er den største økonomi og det politisk mest betydningsfulde land, der endnu ikke har opnået medlemskab af WTO. EU lægger stor vægt på fremskridt i den russiske optagelsesproces og har ydet teknisk bistand til det russiske lovgivningsmæssige og institutionelle reformarbejde. EU's bilaterale aftale med Rusland om WTO-optagelse faldt på plads i Moskva i maj 2004. De væsentligste emner i de bilaterale EU-Rusland forhandlinger var toldtariffer, landbrugsprodukter, tjenesteydelser og energiområdet, samt tilpasning af russiske importprocedurer til WTO's regelsæt. Ruslands WTO-optagelsesforhandlinger har længe gået meget trægt, men synes på det seneste at have genvundet momentum. Det vurderes således muligt, at Rusland vil kunne tiltræde WTO i 2009, hvilket støttes af EU under forudsætning af, at et antal udestående emner er løst.

Serbien har gennem en periode presset på for hurtigt at få gennemført WTO-optagelsesprocessen. Man har dog været nødt til – især i de bilaterale forhandlinger i forhold til de multilaterale forhandlinger – at sætte farten lidt ned, hvilket bl.a. må tilskrives valg og regeringsomdanning. Med en ny regering og nyt parlament på plads forventes det dog, at væsentlige dele af den WTO-relevante lovgivning, bl.a. vedrørende varehandel, specielt inden for TBT- og SPS-områderne og licenskrav, samt tjenesteydelser, vil kunne vedtages i den nærmeste fremtid. EU støtter fortsat Serbiens WTO-optagelse, og Kommissionen yder Serbien bistand i forhold til forhandlingerne med andre WTO-medlemmer.

For **Bosnien-Hercegovina** blev WTO-optagelsesprocessen indledt i 1999. Forhandlingerne skrider fornuftigt fremad. Der har været afholdt adskillige møder i den relevante arbejdsgruppe, herunder senest i juli 2008. Kommissionen har i de bilaterale forhandlinger bl.a. rejst spørgsmål vedrørende markedsadgang for varer og tjenesteydelser, SPS, TBT og toldlovgivning. Et væsentligt udestående i forhold til Bosnien-Hercegovinas WTO-optagelse er at få afsluttet disse bilaterale forhandlinger så hurtigt som muligt. EU er – som for Serbiens vedkommende – en stor tilhænger af Bosnien-Hercegovinas WTO-optagelse.

3. REGIONALE OG BILATERALE AFTALER

REGIONALE OG BILATERALE AFTALER

De manglende fremskridt i WTO-forhandlingerne, kombineret med behovet for fortsat at sikre den internationale handel de bedst mulige vilkår og for at søge løsninger på de aktuelle økonomiske problemer, har for mange medlemslande gjort bilaterale eller regionale aftaler til et supplement eller alternativ. Siden 1990'erne er antallet af bilaterale og regionale aftaler øget markant. Det kan dog være vanskeligt at opnå et præcist billede. Det skyldes bl.a., at en del aftaler ikke notificeres eller offentliggøres, at nye aftaler afløser gamle, og at nogle aftaler er midlertidige eller af begrænset rækkevidde.

Uanset de opgørelsesmæssige problemer er der tale om en klar vækst. Under GATT blev der indtil 1994 notificeret 124 aftaler, hvilket svarer til tre nye aftaler om året. Under WTO er der fra 1995 og frem til udgangen af 2008 notificeret 421 aftaler eller på årsbasis ca. 30 nye aftaler. I december 2008 var der anslået 230 aftaler i kraft. Væksten skyldes ikke kun flere aftaler, men også det øgede medlemstal i WTO samt skærpede krav til notifikation. Når kun en del aftaler er i kraft, skyldes det dels, at nye aftaler afløser gamle, dels at mange aftaler (fx EU's optagelse af nye medlemslande) betyder en konsolidering af en række tidligere enkeltstående aftaler i én samlet ny aftale. Man regner med, at ca. 400 aftaler vil være i kraft i 2010. Traditionelt ligger størstedelen af aftalerne inden for GATT-aftalens område.

Foruden den kvantitative vækst er der også sket en kvalitativ udvikling. Tidligere anvendtes bl.a. partnerskabs- eller associeringsaftaler, hvor toldreduktion indgik som et blandt flere elementer. Disse aftaler var kendetegnet ved en bredere politisk målsætning om regional integration med primært de omkringliggende nabolande. De forstærkede samhandelsbånd skulle bidrage til regional fred og stabilitet. EU anvendte eksempelvis sådanne aftaler i forbindelse med naboskabspolitikken i forhold til de nye demokratier i Øst- og Centraleuropa samt på Balkan. De nuværende aftaler er langt mere entydigt et handelspolitisk værktøj, hvor forhandlingspartnere er nøje udvalgt med henblik på at opnå bedre markedsadgang på udvalgte markeder.

De nye aftaler er generelt også mere omfattende end de traditionelle. Således er bl.a. tjenesteydelser og emner, der går videre end det eksisterende WTO-samarbejde, ofte med, fx konkurrence, offentlige indkøb og investeringer. I sammenhæng med, at aftaler er blevet et strategisk handelspolitisk instrument, har medlemskredsen også ændret sig og er blevet bredere. Hvor aftaler tidligere oftest var regionalt begrænsede Nord/Nord aftaler, ses nu i stigende grad Nord/Syd aftaler eller Syd/Syd aftaler og dermed flere aftaler på tværs af regioner. Endelig ses en stigende konsolidering i form af regionale handelsarrangementer og aftaler mellem regioner eller sammenslutninger af lande. En del af disse aftaler mellem regioner betyder også en ny situation for EU, der både må forhandle med grupperinger, som ikke er politisk institutionaliserede i samme grad som EU, og står over for en større udfordring i form af hensyntagen til kulturelle forhold, handelspolitiske traditioner og forskellige kommercielle styrker og svagheder end ved forhandling af aftaler med lande, som man historisk har haft betydelig samhandel og kulturel samhørighed med.

Erfaringerne med regionale aftaler er blandede. På den ene side kan de være nemmere at forhandle på plads, fordi der er færre, som skal være enige. Omvendt har

det vist sig ofte at tage lige så lang tid at forhandle en bilateral frihandelsaftale med færre deltagere og en snævrere dagsorden. Hertil kommer, at der er en risiko for, at svage parter, fx udviklingslande, som følge af ulige magtforhold bliver handelspolitisk svækket af at indgå en aftale.

I forhold til WTO og DDA-forhandlingerne har de mange nye bilaterale og regionale aftaler en betydelig indflydelse. For det første kan de fordele i form af præferentiel markedsadgang, som parterne i en bilateral eller regional aftale gensidigt giver hinanden, betyde, at incitamentet og støtten til bredere MFN liberalisering mindskes. For det andet er der stort spillerum i designet af, hvad aftaler skal og ikke skal inkludere, hvilket kan resultere i, at de følsomme spørgsmål og sektorer ikke bliver adresseret, fx landbrugsstøtte. Og for det tredje kan en række enkeltstående aftaler skabe et uoverskueligt net af handelsrelationer og medføre et utal af forskellige regelsæt, som risikerer at underminere transparens og forudsigelighed i international handel.

Mens nogle således har påpeget risici enten ved at pege på det komplekse system af aftaler og regler, som bliver resultatet – "spaghetti bowl" – eller ved at fremhæve undermineringen af det multilaterale system gennem præferenceaftaler, har andre set bilaterale og regionale aftaler som skridt – "stepping stones" – på vejen mod multilateral handelsliberalisering, dels ved at bruge øget bilateral og regional liberalisering som basis for efterfølgende WTO-forhandlinger, dels ved at nye forhandlingsområder og -emner uden for de eksisterende WTO-aftaler (WTO+-emner) kan forhandles først mellem mindre kredse af lande og derefter på et tidspunkt udstrækkes til WTO-samarbejdet.

I WTO er udgangspunktet, at bilaterale og regionale aftaler kan bidrage til at lette international handel. Med dette sigte er der i GATT-aftalens artikel XXIV og i GATS-aftalens artikel V opstillet krav, som bilaterale og regionale aftaler skal opfylde i relation til henholdsvis varehandel og handel med tjenesteydelser. Et hovedkrav både for toldunioner og frihandelsaftaler er, at handelen med tredjelande ikke må gøres sværere. Det indebærer, at told – ud fra en overordnet betragtning – ikke må være højere, og handelsbegrænsninger ikke må være mere restriktive. Et andet krav er, at handelen mellem deltagerne skal være lettere. Det konkretiseres til, at told og handelsrestriktioner skal afskaffes for praktisk taget hele handelen ("substantially all trade"). Dette sidste har været et omstridt kriterium – både kvantitativt, hvorvidt der er tale om 80 % eller 90 % af handelen, og kvalitativt, hvorvidt enkelte sektorer, fx landbrug, kan undtages.

Toldunioner og frihandelsområder

GATT-aftalen sonderer mellem toldunioner og frihandelsområder:

Toldunion:

- told og andre hindringer fjernes for handel internt mellem deltagerne;
- fælles told- og handelsregime eksternt i forhold til tredjelande.

Frihandelsområde:

- told og andre hindringer fjernes for handel internt mellem deltagerne;
- ikke (nødvendigvis) fælles told og handelsregime eksternt i forhold til tredjelande.

Medlemmerne har imidlertid aldrig kunne blive enige om en fælles forståelse om godkendelse af bilaterale og regionale aftaler – hverken i GATT eller i WTO. Det stigende antal aftaler i 1980'erne og i begyndelsen af 1990'erne resulterede i en flaskehals af aftaler, som skulle godkendes i WTO. På den baggrund blev en særlig komité for regionale handelsaftaler ("Committee on Regional Trade Agreements", CRTA) oprettet i 1996. Der er dog fortsat ikke opnået konsensus om at godkende eller forkaste aftaler. Hertil kommer, at en del aftaler aldrig er blevet forelagt, fordi parterne valgte at sætte dem i kraft midlertidigt i afventning af færdiggørelsen af udestående forhandlinger, fx om landbrug.

I Doha-erklæringen blev det anerkendt, at frihandelsaftaler kan spille en vigtig rolle i at fremme handelsliberalisering og økonomisk udvikling, idet behovet for et harmonisk forhold mellem det multilaterale og regionale/bilaterale spor blev understreget. Der var ligeledes enighed om behovet for at tydeliggøre og forstærke procedurerne i forbindelse med notifikationen af aftaler. Det lykkedes i juli 2006 at opnå enighed om en transparensmekanisme og om procedurer for tidlig orientering om nye aftaler. Det betyder samtidig, at et medlem, som måtte føle sine rettigheder krænkede af en aftale, vil kunne gøre brug af WTO's sædvanlige tvistprocedure uden at skulle tage hensyn til en uafsluttet godkendelsesprocedure i CRTA. Siden december 2006 er beslutningen blevet anvendt midlertidigt.

Anvendelse af transparensmekanismen vil muliggøre ensartet og faktuel information om aftaler og derved forbedre muligheden for transparens. Den fortsatte udfordring for WTO vil være at sikre en effektiv overvågningsmekanisme. I den forbindelse har det også været foreslået at anvende begrebet *præferentielt aftale* til at dække såvel bilaterale som regionale aftaler og yderligere tage højde for det forhold, at et stigende antal aftaler faktisk er interregionale.

Med stilstanden i DDA-forhandlingerne satser EU på at udnytte den goodwill, man har opnået som en konstruktiv og kompromissøgende spiller, til at forhandle bilaterale aftaler, som forventes at få øget vægt. Der satses på omfattende og ambitiøse aftaler med henblik på at konkretisere en række potentielle fordele, i første række

- at europæiske virksomheders konkurrenceevne ikke forringes i forhold til konkurrenter på strategiske markeder;
- at supplere de multilaterale frihandelsaftaler og derved være drivkraft i øget handelsliberalisering, hvilket forudsætter, at den præferentielle markedsadgang på et tidspunkt udbredes på MFN-basis;
- at medvirke til øget og hurtigere åbenhed og dybere integration;
- at inkludere WTO+-emner, eksempelvis investering, offentlige indkøb og udbud, konkurrence og regulatoriske spørgsmål, samt håndhævelse af intellektuel ejendomsret;
- at bidrage til regional integration;
- at skabe handelslettelse, eksempelvis i forhold til toldadministration, som vil være til stor gavn for små og mellemstore virksomheder;
- at give virksomheder direkte adgang til større eksportmarkeder og regioner med fælles rammebetingelser;
- at medvirke til at fremme handelen med miljø- og klimavenlige produkter.

EU'S IGANGVÆRENDE FORHANDLINGER – DET GLOBALE EUROPA OG DE NYE FRIHANDELSAFTALER

Kommissionen vedtog den 4. oktober 2006 en ny strategi "Det Globale Europa – I konkurrencen på verdensmarkedet", der redegør for, hvordan Europas konkurrenceevne styrkes i en globaliseret verden. Med strategiens fokus på EU's eksterne konkurrenceevne er den komplementær i forhold til EU's interne strategi for vækst- og jobskabelse i EU, som fremlagt i Lissabon-dagsordenen.

Om den eksterne dimension fremhæver "Det Globale Europa", at det multilaterale spor i WTO fortsat skal være EU's førsteprioritet, men det understreges samtidig, at WTO-kompatible frihandelsaftaler (FTA) udgør et nyttigt supplement hertil, idet man her kan behandle områder, der endnu ikke er modne til behandling inden for rammerne af WTO, og som på den måde kan komme til at virke som bølgebryder for liberalisering i det multilaterale spor

Udvælgelse af de lande, hvormed EU ønsker at indgå frihandelsaftaler, skal ske ud fra økonomiske kriterier, dvs. markedspotentiale (økonomisk omfang og vækst) og omfanget af de eksisterende beskyttelsesforanstaltninger, som EU-virksomheder støder på. Der lægges endvidere vægt på, om det er et marked, som EU's konkurrenter har eller er i gang med at forhandle frihandelsaftaler med, så at udhuling af europæiske virksomheders konkurrenceevne på disse markeder kan modvirkes. Nedenfor gennemgås en række af forhandlingerne.

Frihandelsaftalerne har til formål at forbedre markedsadgangen for varer, investeringer og tjenesteydelser. Man ønsker med de nye aftaler at få så brede, ambitiøse og dækkende aftaler som muligt. Det indebærer, at man som udgangspunkt fra EU's side ønsker aftaler, der skal skabe regulatorisk gennemsigtighed inden for handels- og investeringsområder af betydning for begge parter, herunder omfatte bl.a. told for varehandel, oprindelsesregler, antidumping, forbud mod restriktioner og ikke-toldmæssige handelsbarrierer, standarder og overensstemmelsesvurderinger, sanitære og phytosanitære regler, handel med tjenesteydelser, herunder etablering, intellektuelle ejendomsrettigheder, herunder håndhævelse, fri bevægelighed for kapital og betaling, handelslettelse, offentligt udbud samt handel og konkurrence, herunder statsstøtte. Frihandelsaftalerne skal endvidere danne grundlag for samarbejde om handel og bæredygtig udvikling, herunder angående miljø, arbejdstagerrettigheder og den sociale dimension.

I aftalerne er det hensigten at knytte FTA'er juridisk til eksisterende partnerskabsaftaler. Formålet er at skabe en sammenhængende linje i EU's politik, idet der eksempelvis bliver mulighed for at suspendere FTA'en i tilfælde af grove krænkelse af menneskerettigheder – i lighed med, hvad der gælder for partnerskabsaftalerne.

Fra EU's side lægges op til, at aftalerne skal indeholde bestemmelser, der forpligter parterne til at give forbedrede toldpræferencer til de mindst udviklede lande, således at præferenceudhuling undgås.

På denne baggrund valgte Kommissionen at indlede forhandlinger med Korea, ASEAN-landene og Indien. Forhandlingsmandat blev givet af Rådet til Kommissionen ultimo april 2007. Forhandlingerne med de tre lande blev indledt umiddelbart herefter.

(Forhandlingsmandaterne blev forelagt til orientering i FEU i april 2007 umiddelbart forud for det rådsmøde (GAERC), hvor forhandlingsmandatet blev givet.)

Den konkrete udmøntning af "Det Globale Europa" i form af frihandelsaftaler passer godt sammen med "Den Offensive Handelspolitiske Strategi", som har været retningsgivende for dansk handelspolitik siden 2007. Spørgsmålet om frihandelsaftaler er blevet endnu mere aktuelt efter problemerne med Doha Runden. Det er håbet, at flere frihandelsaftaler kan give bedre muligheder for danske og europæiske virksomheder på vigtige markeder og samtidig gennem nedbrydning af handelsbarrierer være med til at lette vejen for fornyede fremskridt i multilateralt regi.

I forbindelse med EU's forhandling af bilaterale og regionale aftaler lægges fra dansk side vægt på:

- at der opnås det bedst mulige resultat for dansk erhvervsliv;
- at EU i.f.m. forhandlingerne om markedsadgang lægger særlig vægt på liberalisering af handelen med miljøvenlige varer og tjenesteydelser;
- at muligheden holdes åben for justering af mandatet i lyset af resultaterne af den sideløbende vurdering af aftalens sociale og miljømæssige konsekvenser;
- at hensynet til arbejdstagerrettigheder indarbejdes i den endelige aftale, herunder at aftalen bidrager til at fremme grundlæggende arbejdsnormer som defineret i ILO erklæringen af 1998 om samme;
- at der foretages en vurdering af aftalens mulige negative virkninger på de mindst udviklede lande som følge af præferenceerosion;
- at Kommissionen tilskyndes til snarest muligt i EU at fremlægge et forslag om forbedrede udviklingsvenlige oprindelsesregler til fordel for alle de involverede udviklingslande;
- at der skabes en juridisk og institutionel forbindelse mellem indgåelse af en frihandelsaftale og en partnerskabsaftale, så at der sikres samhørighed med EU's generelle politiske samarbejde med det pågældende land også på menneskerettighedsområdet, der indgår som et grundlæggende element i partnerskabsaftaler;
- at markedsadgangen for og beskyttelsen af investeringer kommer til at omfatte alle typer af investeringer, inklusive porteføljeinvesteringer, samt kommer til at omfatte flest mulige sektorer;
- at EU i forbindelse med sine frihandelsforhandlinger med tredjelande eller regioner også opfordrer disse til at åbne deres markeder for de mindst udviklede lande;
- at det af Kommissionens mandat fremgår, at en kommende aftale skal respektere medlemsstaternes mulighed for at opretholde nationale regler om indrejse og ophold;
- at bestemmelser om beskyttelse af følsomme produkter og den særlige beskyttelsesklausul for landbrug ikke bliver for restriktive i deres ordlyd;
- at Kommissionen forpligtes til at holde Rådet løbende orienteret om udviklingen i forhandlingerne, og at medlemsstaterne har mulighed for at sidde med ved forhandlingerne, når emner, som hører under medlemsstatskompetence eller delt kompetence bliver drøftet.

Frihandelsaftalerne vurderes under forhandlingsløbet af uafhængige konsulenter i en bæredygtighedsrapport ("Sustainability Impact Assessment"). Denne har som formål at

sikre, at der ikke er utilsigtede virkninger af aftalen for EU eller for den pågældende aftalepartner, herunder også, at der ikke påføres sektorer urimelig konkurrence.

FRIHANDELSAFTALE MED KOREA

EU's forhandlinger med Korea om en frihandelsaftale er gået overraskende hurtigt i betragtning af, at der i 2008 har været både præsidentskifte og parlamentsvalg i Korea. Der har desuden i foråret 2008 været store indenrigspolitiske problemer i Korea på grund af en handelsaftale med USA om import af oksekød. Militante landmænd blev her støttet i store demonstrationer af grupper, der var i opposition til præsidenten og regeringen. Dette skabte for en tid en mindre konstruktiv atmosfære og gjorde det vanskeligere at føre forhandlinger vedrørende handelsforhold.

Fra EU's side har der været lagt vægt på, at aftalen med Korea kommer "rundt i krogene", og at der skal opnås resultater, der kan mærkes for den europæiske eksport. Da den almindelige koreanske todsats for industrivarer er 8 %, skal der således gøres noget ved de tekniske handelsbarrierer, fx bestemmelser om mærkning og godkendelse, der i stedet for told bliver den væsentligste handelshindring. Denne type barriere bliver også af danske eksportvirksomheder betegnet som det største problem på handelsområdet for at opnå adgang til det koreanske marked.

Der er til dato opnået gode resultater på alle områder, herunder generelle toldnedsættelser og tekniske handelshindringer. Hvad angår de tekniske handelshindringer har der været særligt fokus på farma-, elektronik- og bilsektorerne. Det drejer sig i disse tilfælde bl.a. om gensidig anerkendelse af tests og standarder.

Som en relativ nyskabelse i forhandlingerne er Korea gået med til at inddrage beskyttelse af de såkaldte GI's (dvs. geografiske indikatorer, der betegner en vares oprindelse). Op imod 3000 GI's er omfattet af forhandlingerne.

Med hensyn til oprindelsesregler ser det ud til, at EU's generelle system vil blive normdannende. Dette er til stor gavn for alle eksportører og har dermed skabt et godt fodfæste i Asien for et konsistent system vedrørende oprindelsesregler. Det skal i denne forbindelse erindres, at oprindelsesregler er et af de områder, som det er vanskeligt for specielt mindre virksomheder at håndtere, hvorfor bedre regler på dette område er til fordel for lande som Danmark, der har mange små og mellemstore virksomheder.

Man er primo 2009 kommet til et punkt, hvor de tekniske forhandlinger er nået til ende. Der udestår en række følsomme områder, herunder landbrugsvarers adgang til Korea. En aftale kan meget vel være færdigforhandlet i første halvdel af 2009.

Fra dansk side lægges der stor vægt på, at EU opnår de samme betingelser, som USA har opnået i sin FTA med Korea (KORUS), hvad angår landbrugsvarer. (KORUS er dog endnu ikke blevet ratificeret af hverken Korea eller USA; dette forventes tidligst at ske i løbet af 2009). Kommissionen har siden starten på forhandlingerne haft paritet som en prioritet. Af speciel dansk interesse er forholdene for svinekød.

Aftalen med Korea ser ud til at kunne blive den første EU-frihandelsaftale med et asiatisk land. Den har derfor stor betydning, da den kan komme til at danne fortilfælde for andre forhandlinger. Sydkorea er desuden en vigtig handelspartner for EU og Danmark. For Danmarks vedkommende er Korea således det vigtigste marked i Asien efter Japan og Kina/Hongkong. Specielt det forhold, at USA har forhandlet en frihandelsaftale med

Korea, har gjort det vigtigt for EU at få en aftale så hurtigt som muligt, da europæiske eksportører ellers kan risikere at miste markedsandele.

Kommissionens forhandlingsmandat blev forelagt FEU til orientering i april 2007 og til forhandlingsoplæg i maj 2008, da forhandlingerne på daværende tidspunkt var så fremskredne, at konturerne til en aftale begyndte at tegne sig.

FRIHANDELSAFTALE MED INDIEN

Størrelsen af det indiske marked og den økonomiske vækst, der har været en følge af økonomiske reformer, har gjort Indien til et naturligt mål for EU's frihandelsaftaler i Asien. Der er stor interesse blandt europæiske og danske virksomheder for Indien. Indiens placering som et af BRIK-landene (Brasilien, Rusland, Indien, Kina) har kun gjort interessen for en frihandelsaftale større.

Der er imidlertid en række problemer i forbindelse med forhandlingerne med Indien. Landets størrelse og kompleksitet, ikke mindst udviklingsmæssigt, giver særlige problemer og betyder, at der skal tages særlige hensyn. Indiens udviklingsmæssige stade afspejler sig endvidere i en begrænset institutionel kapacitet, når det drejer sig om at varetage handelspolitiske emner. Det har således været tydeligt, at det indiske handelspolitiske system var hårdt presset i foråret og sommeren 2008, hvor Doha-forhandlingerne i WTO var særligt belastende. På den positive side kan fremhæves, at erfaringerne fra Indien, vil kunne bruges i fremtiden af udviklingslande generelt, når de ønsker at tilpasse sig de internationale handelsregler. I nogle tilfælde kan det være netop kapacitetsproblemer, der forhindrer liberalisering af handelsregler.

For Indiens vedkommende giver det endvidere problemer, at en handelsaftale med EU på nogle områder vil kræve lovændringer i Indien. Det gælder bl.a. for dele af reguleringen på området for beskyttelse af intellektuel ejendomsret.

Toldbarriererne er ikke det største problem for eksportører i Indien. I de fleste tilfælde ligger de faktisk anvendte satser under de toldsatser, der er bundet i WTO. Det ubetinget største problem i Indien er de ikke-toldmæssige barrierer. Det drejer sig primært om regler, der afviger markant fra internationale normer, samt et bureaukrati, der er meget besværligt. Problemerne forværres af den indiske delstatsstruktur, hvor der er eksempler på meget forskelligartet tolkning af indiske regler.

Også for danske virksomheder er de ikke-toldmæssige barrierer et stort problem. Af speciel dansk interesse er problemer vedrørende veterinære forhold (SPS). Her er det særligt indiske bestemmelser for svinekød, der giver problemer. I modsætning til en række andre lande giver toldsatser og særlige beskyttelsesforanstaltninger ikke problemer for den danske kødeksport til Indien.

EU's forhandlinger med Indien om en frihandelsaftale skrider kun langsomt frem. Hastigheden er noget langsommere, end det oprindeligt var forventet, men ganske forståeligt, taget mange af de førnævnte forhold i betragtning. Man er dog inden for en række områder nået et godt stykke i forhandlingerne.

Det er således bemærkelsesværdigt, at Indien er villig til for første gang at forhandle om håndhævelse af intellektuel ejendomsret. Spørgsmålet om beskyttelse af geografiske indikatorer er også blevet taget positivt op af Indien med den tilføjelse, at der er specielle indiske produkter uden for fødevareområdet, som man ønsker at beskytte.

Med hensyn til toldsatser er der i forhandlingerne sket udveksling af tilbud mellem parterne, men man er fortsat langt fra det endelige resultat. For indeværende arbejdes der på konsolidering af de opnåede resultater. Det forventes ikke, at der vil være

fremdrift i forhandlingerne før efter det indiske parlamentsvalg, der skal finde sted senest i april 2009.

Med hensyn til den danske proces blev Kommissionens forhandlingsmandat forelagt til orientering i FEU i april 2007. Forhandlingerne er endnu ikke så fremskredne, at der er basis for forelæggelse med henblik på forhandlingsoplæg.

Forhandlingerne med Indien kan ikke forventes afsluttet før tidligst ultimo 2009. En afslutning i 2010 vil dog være mere sandsynlig.

FRIHANDELSAFTALE MED ASEAN

ASEAN-landene er et oplagt mål for en frihandelsaftale, da der er tale om en gruppe lande, som dækker over nogle meget dynamiske økonomier, herunder Singapore, Thailand, Malaysia og Vietnam. ASEAN's medlemskreds omfatter imidlertid også nogle lande, der af politiske eller økonomiske årsager endnu ikke er rede til at forhandle en frihandelsaftale med EU. Dette drejer sig om Laos, Cambodja og Burma. Disse lande er således ikke omfattet af Kommissionens mandat til forhandling af en ASEAN-frihandelsaftale.

ASEAN-aftalen er en regional aftale. Den adskiller sig derfor konceptuelt fra de egentlige bilaterale aftaler (eller aftaler mellem EU og et tredjeland). ASEAN har imidlertid ikke på samme måde som EU en samlet kompetence på handelsområdet, hvilket i forhandlingssituationen skaber særlige koordinationsproblemer, hvor man bl.a. har set, at der i forhandlingsrunderne har været repræsentanter fra næsten alle ASEAN-lande til stede. Selv om bestræbelserne på at gøre ASEAN til et toldområde nu ser ud til at lykkes, så er der stadig så stor forskel på medlemslandenes udviklingsgrad, at det er vanskeligt at udforme en aftale, der indeholder samme betingelser for alle ASEAN's medlemmer for alle varer.

Dette betyder imidlertid ikke, at en aftale med ASEAN som region ikke vil have betydning. Dels er der tale om en region, der internt – om end forsigtigt – arbejder mod stadig tættere koordinering og samarbejde. Dels er der mange elementer i en handelsaftale, som giver mening på regionalt niveau. Dette gælder fx oprindelsesregler, hvor ensartede regler vil betyde store fordele for begge forhandlingsparter. Også inden for området ikke-toldmæssige barrierer forventes der at være mange gevinster at hente ved en regional aftale.

Som følge af ovennævnte forhold går forhandlingerne dog – forventeligt – langsomt. Der er derfor ved at tegne sig en udvikling, hvor der parallelt med de regionale forhandlinger vil være "fast track"-forhandlinger med de lande, der er mest interesseret i en aftale. Dette drejer sig i første omgang om Thailand, Brunei og Singapore, men vil også kunne omfatte andre af landene i regionen. Det er naturligvis vigtigt, at disse forhandlinger føres med fuld gennemsigtighed i forhold til de regionale forhandlinger.

De regionale forhandlinger køres i høj grad efter princippet om "mindste fællesnævner", og på områder som intellektuel ejendomsret, tjenesteydelser, investeringer og offentlige indkøb slår det klart igennem, at ASEAN ikke har fælles kompetence. Dette forhold vil medvirke til, at forhandlingerne med ASEAN også fremover må forventes at gå langsommere end de andre frihandelsaftaler, som EU for tiden forhandler. Det er derfor for tidligt at give et bud på, hvornår forhandlingerne realistisk kan afsluttes.

For så vidt angår "fast track"-landene, vil man tidligst kunne forestille sig en aftale sidst i 2009.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men omfatter på grund af ASEAN's udstrækning næsten alle varer og tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesser forbundet med Singapore, Thailand, Malaysia, Vietnam og Indonesien.

Kommissionens mandat til forhandlingerne med ASEAN blev forelagt FEU til orientering i april 2007. Forelæggelse med henblik på forhandlingsoplæg har endnu ikke været relevant.

FRIHANDELSAFTALE MED GULF COOPERATION COUNCIL (GCC)

Gulf Cooperation Council er en regional organisation, der blev etableret i 1981 af Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabien og De Forende Arabiske Emirater. Den 1. januar 2003 trådte GCC Toldunion i kraft. Alle lande er i dag medlemmer af WTO.

Alle GCC-lande forhandler med EU om en regional frihandelsaftale. Forhandlingerne startede tilbage i 1990. Landene nyder godt af GSP-aftalen med EU, som de alle er omfattet af.

Forhandlingerne har snart pågået i 19 år, og man er nået til et punkt, hvor der er tekster på alle områder. Der udestår nogle knuder i form af mindre detaljer på det handelsmæssige område og et lidt større problem i form af en suspensionsklausul, der betyder, at problemer på fx menneskerettighedsområdet kan føre til, at aftalen suspenderes. Det springende punkt er en politisk udmelding fra GCC. En tilpasning af aftaleteksten vil kun kunne foregå på basis af en præcisering af behovet fra GCC's side.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men omfatter såvel varer som tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesse forbundet med Saudi Arabien og De Forende Arabiske Emirater.

FRIHANDELSAFTALE MED MERCOSUR

Mercosur blev etableret i 1991 af de fire latinamerikanske lande: Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay. I 2006 er Venezuela blevet accepteret som fuldt medlem og er i gang med at blive integreret i Mercosur.

Forhandlingerne om en interregional associeringsaftale, herunder en frihandelsaftale mellem EU og Mercosur, begyndte i april 2000. Målet er en omfattende og balanceret aftale, der skal række ud over de forpligtelser, der på det tidspunkt var aftalt i WTO. Ingen sektor skulle udelukkes, men samtidig skulle der tages hensyn til produktfølsomhed.

Forhandlingerne ligger i dvale på grund af forhandlingerne i Doha Runden. Såfremt der ikke snart kommer et gennembrud i Genève, kan man imidlertid forestille sig, at kontakterne vil blive intensiveret for at genoplive forhandlingerne. Der er et voksende økonomisk behov med hensyn til at genåbne forhandlingerne. Såfremt forhandlingerne genoptages, vil det være nødvendigt at indhente opdateret information om, hvor landene i Mercosur står. Erfaringen har vist, at det afhænger af det politiske og økonomiske klima i landene. Brasilien synes mere orienteret mod åbenhed, mens Argentina er mere usikker. Venezuela og til dels Paraguay er det vanskeligere at forudsige.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men dækker såvel varer som tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesse forbundet med Brasilien efterfulgt af Argentina. Der er tale om stærkt stigende interesse, om end fra et lavt niveau.

FRIHANDELSAFTALE MED ANDINPAGTLANDENE (CAN)

Andinpagtlandene består af Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru og indtil 2006 også af Venezuela. Siden 1993 har EU ført forhandlinger med udgangspunkt i en rammesamarbejdsaftale. På EU-CAN topmødet i 2003 i Madrid blev det besluttet at indlede forhandlinger om en ny politisk dialog og samarbejdsaftale med Andin-gruppen, der også omfatter målet om at indgå en frihandelsaftale.

Formålet med aftalen er at intensivere den regionale integration. Den økonomiske regionale integration ses som forudsætning for en fælles fordelagtig frihandelsaftale. Det er EU-kommissionens erfaring, at frihandelsaftaler, der indgås mellem et stort marked som EU og mindre økonomier, ikke er lette at bevare og ofte leder til et tab for den svagere part. En øget regional integration vil samtidig føre til, at gruppen kan få en kritisk masse og dermed blive interessant som destination for udenlandske investeringer. Samtidig vil det også betyde, at den lokale industri først udsættes for intern konkurrence og på den måde er bedre rustet til at klare konkurrencen fra EU, når markedet åbnes for EU-produkter.

Forhandlingerne har i en periode været blokerede. Andin-gruppen har haft svært ved at enes om en fælles position i forhold til forhandlingerne med EU. Bolivia har ikke villet være med, hvad angår bæredygtig udvikling og immaterialretligheder (IPR). Peru, Columbia og senest Ecuador har derfor anmodet om at få forhandlinger om separate bilaterale aftaler. I december 2008 blev der truffet afgørelse om at imødekomme ønsket om at fortsætte handelssporet med de lande, som ønsker at indgå en aftale. Dette kan gøres inden for det nuværende mandat og er åbent for ethvert land i gruppen, som måtte ønske det.

De danske interesser i landene er begrænsede, dog med størst geografisk fokus på Columbia.

FRIHANDELSAFTALE MED CENTRALAMERIKA (CA)

Geografisk består Centralamerika af seks lande: Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Panama og Nicaragua. Siden 1993 har EU ført forhandlinger med udgangspunkt i en rammesamarbejdsaftale. På EU-CA topmødet i 2003 i Madrid blev det besluttet at indlede forhandlinger om en ny politisk dialog og samarbejdsaftale med Centralamerika, der også omfatter målet om at indgå en frihandelsaftale.

Som for forhandlingerne med Andinpagtlandene er formålet med aftalen at intensivere den regionale integration. Den økonomiske regionale integration ses som forudsætning for en fælles fordelagtig frihandelsaftale. EU-Kommissionen henviser – også tilsvarende forhandlingerne med Andinpagtlandene – til erfaringen, at frihandelsaftaler, der indgås mellem et stort marked som EU og mindre økonomier, ikke er lette at bevare og ofte leder til et tab for den svagere part. En øget regional integration vil samtidig føre til, at gruppen kan få en kritisk masse og dermed blive interessant som destination for udenlandske investeringer. Samtidig vil det også betyde, at den lokale industri først udsættes for intern konkurrence og på den måde er bedre rustet til at klare konkurrencen fra EU, når markedet åbnes for EU-produkter.

EU-Kommissionen ser positivt på forhandlingerne, som er på sporet. Den sjette forhandlingsrunde finder sted primo 2009. De centralamerikanske parter har tilkendegivet, at de ønsker en aftale indgået i første halvdel af 2009. Bananer skal indgå som en del af løsningen. Der knytter sig dog nogen usikkerhed til, hvorvidt det politiske klima i Nicaragua kan føre til, at man ikke vil medvirke ved en frihandelsaftale i sidste ende.

Dansk erhvervsliv har kun mindre interesser i denne landegruppe.

FRIHANDELSAFTALE MED EUROMED

Foruden EU deltager følgende i frihandelssamarbejdet inden for Euromed: Algeriet, Egypten, Israel, Jordan, Libanon, Marokko, Det palæstinensiske Selvstyreområde, Syrien og Tunesien. Euromed-samarbejdet foregår inden for den dialog- og samarbejdsramme, der er blevet etableret med igangsættelsen af Barcelona-processen i 1995 og senest udvidet med erklæringen fra juli måned 2008 omkring Barcelona Processen: Union for Middelhavet. Samarbejdet inden for det økonomiske område udgør ét af de tre vigtige områder i Euromed-partnerskabet, og etableringen af et frihandelsområde mellem EU og partnerlandene inden 2010 udgør én af de vigtigste målsætninger i denne sammenhæng. På vejen mod etableringen af frihandelsområdet er der blevet indgået bilaterale associeringsaftaler mellem EU og samtlige partnerlande. Alle lande på nær Syrien har indgået associeringsaftaler med EU. EU's handel med Middelhavslandene udgjorde i 2007 8,5 % af EU's samlede handel med tredjelande, hvilket er højere end samhandelen med fx Latinamerika, ASEAN eller Golf-regionen.

Der er senest blevet afholdt Euromed ministermøde i Marseille den 2. juli 2008 med fokus på bl.a. frihandel for varer, regional integration, landbrug, tjenesteydelser og etablering samt post-2010 tiltag. Mødte ledte frem til et sæt konklusioner, der blev forelagt på topmødet i Paris den 13. juli 2008, hvor lanceringen af Barcelona Processen: Union for Middelhavet fandt sted.

Status er, at samarbejdet skrider langsomt frem. Det anses næppe for realistisk, at der inden 2010 etableres et frihandelsområde. Dette skyldes hovedsageligt tekniske årsager. Gennemførelsen af politiske og økonomiske reformer hos de sydlige partnere er afgørende for såvel tempoet for som graden af adgang til Det indre Marked, hvilket for hvert land forhandles gennem individuelle økonomiske integrationsaftaler. Følgende fem forhold anses for vigtige:

- For det første bør associeringsaftalerne, der allerede er indgået mellem EU og Middelhavslandene, realiseres. Således er det kun Tunesien som det første land, der har gennemført sin associeringsaftale med EU og afviklet told.
- For det andet bør der sættes mere fokus på regional integration, dvs. hvor Middelhavslandene uden for EU indbyrdes indgår frihandelsaftaler. Hidtil er der kun indgået Agadir-aftalen mellem Marokko, Tunesien, Jordan og Egypten.
- For det tredje er der de særlige forhandlinger om landbrug.
- For det fjerde er der forhandlinger om tjenesteydelser og etablering, hvor der hidtil kun er åbnet forhandlinger mellem EU og Egypten, Marokko og Tunesien. Der synes langt igen, fordi disse forhandlinger teknisk set hurtigt bliver komplicerede.

Endelig for det femte er der en mekanisme til tvistbilæggelse og alle de på længere sigt, herunder efter 2010, meget relevante samarbejdsområder, som skal med for at udbygge samarbejdet i "dybden" og "bredden". Det drejer sig om "behind the border"-foranstaltninger, herunder NBT og TBT, handelslettelse, offentlige indkøb, konkurrenceret mv.

FRIHANDELSAFTALE MED UKRAINE

EU's relationer med Ukraine er baseret på den eksisterende partnerskabs- og samarbejdsaftale, der trådte i kraft i 1998. Denne aftale fornyes automatisk hver 10. år, hvis parterne ikke ønsker ændringer. I marts 2007 iværksatte EU og Ukraine bilaterale forhandlinger om en ny og forstærket aftale, der skulle omfatte en frihandelsaftale.

Seneste version af EU-Ukraine frihandelsaftalen blev udsendt i juni 2008. I denne version er følgende varer holdt ude: Oksekød, svinekød, fårekød, fjerkræ, sukker og korn foruden en række forarbejdede fødevarer, som er særligt følsomme for EU. Aftalen indeholder kapitler om etablering, grænseoverskridende serviceydelser, betalingsformer og kapitalbevægelse, midlertidigt ophold for personer i forretningsøjemed samt regulering omkring computer services, post, telekommunikation, finansielle services, transport og e-handel.

Danmark tillægger EU's forhold til Ukraine stor betydning og har overordnet set støttet forhandlingerne.

Den fjerde forhandlingsrunde mellem EU og Ukraine fandt sted den 20. Oktober 2008, hvor et udkast til aftaletekst og gensidige tilbud om liberalisering af 95 % af toldlinjerne (mere end 97 % af handelen) blev fremlagt. Der sigtes mod, at liberaliseringen skal ske over syv år gennem en proces, hvor 88,4 % af reduktionerne sker ved ikrafttrædelsestidspunktet. Samtidig lægger man op til lange udfasningsperioder på områder med høje toldsatser, mens man søger at undgå lange udfasningsperioder på områder med i forvejen lave toldsatser.

Den næste forhandlingsrunde finder sted primo 2009.

RUSLAND

Rusland er en af EU's væsentligste samhandelsparter med kraftige stigningstakter i samhandelen. EU-landene er Ruslands absolut største handelspartnere med over 50 % af samhandelen, og EU er den væsentligste investor i Rusland med op mod 75 % af de udenlandske investeringer.

Centralt i de handelspolitiske forbindelser mellem EU og Rusland er de igangværende forhandlinger om russisk WTO-tiltrædelse (jf. side 26) og gennemførelsen af et fælles økonomisk rum. Den eksisterende Partnerskabs- og Samarbejdsaftale trådte i kraft i 1997 og har således i mere end et tiår udgjort rammen for det økonomiske og handelsmæssige samarbejde mellem EU og Rusland.

I maj 2008 blev forhandlingsdirektiver vedtaget med henblik på forhandling af en ny aftale ("New Agreement"), som yderligere vil styrke de bilaterale handelsrelationer, herunder ved at indbygge visse grundlæggende handelsprincipper og mål. Inden for denne ramme vil forhandlinger om en mere detaljeret aftale om handel og økonomi blive indledt, så snart Rusland har opnået medlemskab af WTO. Det forventes, at der med den ny aftale bl.a. vil kunne sættes ind i forhold til handelshindringer mellem EU og Rusland, og at der vil blive lagt særlig vægt på regulatoriske emner og givet et nyt skub til økonomiske reformer i Rusland. EU lægger vægt på den afgørende betydning, som WTO-medlemskab vil have for Rusland. Når forhandlingerne er afsluttet, forventes der således at være mulighed for en ny kvalitativ videreudvikling af de økonomiske forbindelser mellem EU og Rusland. EU – og Danmark – støtter følgelig også Ruslands bestræbelser på at opnå medlemskab af WTO.

KINA

Kina er den største enkeltudfordring for EU's handelspolitik. Kina er p.t. verdens fjerdestørste økonomi og den tredjestørste eksportør, samtidig med at landets økonomi vokser betydeligt. Samhandelen mellem EU og Kina samhandel er steget dramatisk i de seneste år, så Kina i dag er EU's næststørste handelspartner efter USA og samtidig den største importkilde. EU er samtidig Kinas største handelspartner.

De handelspolitiske forhandlinger mellem EU og Kina foregår under den såkaldte højniveau-dialogmekanisme, der blev besluttet på EU-Kina topmødet i 2007 og lanceret i Beijing i april 2008. Højniveau-dialogen skal styrke samarbejde om økonomiske og handelsmæssige spørgsmål og fungerer som paraply for drøftelser af konkrete forhandlingsemner inden for i alt 24 sektordialoger med tilsvarende arbejdsgrupper om fx IP-retteligheder, markedsadgang, investering og finansielle tjenesteydelser, såvel som regulatoriske emner, transport, energi og forbrugersikkerhed. Et nyt møde inden for rammerne af højniveau-dialogen forventes at finde sted i begyndelsen af 2009 i Bryssel.

Særlige diskussionsemner i den handelspolitiske dialog har dels været EU's foranstaltninger over for import af fodtøj fra Kina, dels anvendelsen i Kina af eksportafgifter på råvarer til industrien, især for metaller og mineraler.

I den overordnede Kina-strategi indgår forhandlinger om en omfattende Partnerskabs- og Samarbejdsaftale. Forhandlinger herom blev indledt i januar 2007 og forventes yderligere at kunne forbedre rammerne for de bilaterale handels- og investeringsforbindelser mellem EU og Kina.

Fra dansk side er indfaldsvinklen at arbejde for så handelsliberale forhold som muligt i EU's håndtering af Kina, og at Kina modsvarer den samme grad af åbenhed og liberale vilkår, ligesom Danmark er fortalere for vedvarende at påtale de områder, som fx IPR, hvor Kinas implementering af reglerne endnu ikke lever op til standarderne.

EPA'ERNE OG GSP

Som supplement til WTO-aftalerne, forhandler EU Økonomiske Partnerskabsaftaler (EPA'er) med 6 regioner af udviklingslande i Afrika, Vestindien og Stillehavet, de såkaldte AVS-lande. Indtil nu har EU indgået foreløbige EPA'er for varehandel med i alt 36 AVS-lande. (Heraf har 13 lande i den vestindiske region underskrevet komplette EPA-aftaler med EU, der også omfatter investeringer, tjenesteydelsehandel m.m.). Med vareaftalerne har de pågældende AVS-lande opnået told og kvotefri markedsadgang til EU for alle varer undtagen våben og ammunition, dog med overgangsordninger for ris og sukker. De øvrige 42 AVS-lande, der med undtagelse af Haiti alle befinder sig i de andre 5 regioner, har indtil videre valgt ikke at indgå sådanne aftaler. 31 af disse er mindst udviklede lande, der som sådan bevarer den omtalte adgang til EU's marked uden krav om (gradvis) reciprocitet for stort set al handel ("substantially all trade"), som betinget af WTO's regler for regionale handelsaftaler. AVS-lande, der ikke er LDC'er, og som ikke indgår i en EPA, henvises til EU's relativt mindre fordelagtige almindelige GSP-ordning, se nedenfor.

Kommissionen fortsætter forhandlingerne mhp. at sikre, at de foreløbige aftaler bliver endelige, og for at EPA'erne bliver så komplette som overhovedet muligt. I henhold til Folketingets vedtagelser på området i 2007 og 2008 arbejder man fra dansk side aktivt på, at sådanne komplette EPA'er alene indgås i det omfang, de er i overensstemmelse med de pågældende AVS-landes udviklingsinteresser og ønsker.

EU's nuværende generelle system for toldpræferencer (GSP), der gælder for tiårsperioden 2006-2015, angiver hvilke toldpræferencer, de respektive udviklingslande vil kunne opnå ved eksport til EU. Foruden de almindelige præferencer omfatter ordningen særlige tilskyndelser for små og sårbare økonomier, der overholder en række konventioner om arbejdstagerrettigheder, miljø og god regeringsførelse. Hertil kommer særregler, som samlet går under betegnelsen "Alt undtagen Våben", hvorved der ydes told- og kvotefri adgang til EU's marked for alle produkter undtagen våben og ammunition fra de mindst udviklede lande. Den ikke-gensidige fortrinsstilling under GSP-ordningen er i overensstemmelse med en særlig WTO-bestemmelse til fordel for de pågældende kategorier af udviklingslande.

DET TRANSATLANTISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDE

EU og USA er verdens to største økonomier og hinandens største og vigtigste handelspartnere. Økonomierne står tilsammen for hele 60 % af verdens BNP, med en daglig samhandel på ca. 1,7 mia. euro, svarende til godt 40 % af den samlede verdenshandel.

Den totale samhandel over Atlanten (varer og tjenesteydelser) beløber sig til ca. 707 mia. euro om året, mens investeringer over Atlanten til sammenligning beløber sig til ca. 1.890 mia. euro. Sidstnævnte skønnes at skabe tæt ved 14 mio. jobs. EU udgør den største investor i USA, og USA er omvendt den største investor i EU. Der eksisterer således i dag en ikke ubetydelig transatlantisk økonomisk integration.

Den økonomiske integration skal ses i lyset af EU's og USA's åbenlyse værdifællesskab: Frihed, demokrati, retssikkerhed og menneskerettigheder er værdier, som tilsammen udgør fundamentet i begge samfund. Værdier, som i europæisk og amerikansk optik er universelle, og som reflekteres i samhandelen. Globaliseringen udfordrer dog i stigende grad disse værdier. Henset til, at EU såvel som USA endvidere har en grundlæggende interesse i øget handelsliberalisering og nedbrydning af handelsbarrierer, er der således gode grunde til en fortsat udbygning af det handelspolitiske samarbejde over Atlanten. En sådan liberalisering og barrierenedbrydning vil ikke kunne realiseres på hverken kort eller mellemlangt sigt. Der er derimod tale om en langsigtet proces, hvor fokus i første omgang er på at skabe konkrete resultater, som vil kunne katalysere fremdrift mod en egentlig transatlantisk markedsplads.

Det transatlantiske økonomiske samarbejde mellem EU og USA er forankret i det Transatlantiske Økonomiske Råd (TEC). TEC vurderes generelt at have levet op til de forventninger, der var til Rådet, da det blev etableret på EU-USA-topmødet i april 2007 under tysk formandskab. De beslutninger, som er truffet på de foreløbigt to afholdte møder i TEC, såvel som de strategiske drøftelser og konkrete fremskridt, som arbejdet i TEC til dato har leveret, sigter således mod et langsigtet mål om et barrierefrit transatlantisk økonomisk område.

En styrkelse af det transatlantiske økonomiske samarbejde er en del af regeringsgrundlaget, og fra dansk side arbejdes således for, at det politiske momentum og de høje ambitioner fortsat opretholdes i processen. Formålet er naturligvis at skabe konkrete resultater til gavn for borgere såvel som virksomheder på begge sider af Atlanten.

Visionen om en transatlantisk markedsplads er samtidig en integreret del af den offensive handelspolitiske strategi, som er under implementering. Det skal i den forbindelse understreges, at visionen ikke ses som et alternativ til den multilaterale proces i de igangværende Doha-forhandlinger, men derimod som et vigtigt supplement hertil.

CANADA

I 2005 og 2006 gennemførte EU og Canada forhandlinger om en ny bilateral handels- og investeringsaftale, som sigtede mod at nedbryde de eksisterende handels- og investeringsbarrierer mellem EU og Canada. Emnerne, som indgik i de tre afholdte forhandlingsrunder, omfattede bl.a. regulatorisk samarbejde, gensidig anerkendelse af faglige kvalifikationer, offentlige indkøb, finansielle ydelser samt intellektuelle ejendomsrettigheder. På grund af manglende fremskridt inden for bl.a. offentlige indkøb blev forhandlingerne dog suspenderet i maj 2006. Der er tilsyneladende ingen udsigt til en genoptagelse af forhandlingerne, hvorfor de i realiteten må anses for opgivet.

Canada har i mellemtiden udtrykt stor interesse i en bredere frihandelsaftale med EU. På EU-Canada-topmødet i juni 2007 blev det på den baggrund besluttet at påbegynde et fælles studie med henblik på dels at kortlægge de eksisterende barrierer, herunder særligt ikke-toldmæssige barrierer for bevægeligheden af varer, tjenesteydelser og kapital mellem EU og Canada, dels at vurdere de potentielle fordele forbundet med en fjernelse af sådanne barrierer.

Det fælles studie blev offentliggjort i oktober 2008 og påviste potentielle gevinster for både EU og Canada ved en liberalisering af den bilaterale handel. På EU-Canada-topmødet senere samme måned blev man på den baggrund enige om at iværksætte et samarbejde med henblik på at definere det nærmere omfang af en styrket økonomisk partnerskabsaftale såvel som at klarlægge de kritiske elementer i forhold til en succesfuld indgåelse. Arbejdet hermed pågår fortsat, men forventes afsluttet forud for det kommende EU-Canada-topmøde i maj 2009, således at egentlige forhandlinger kan indledes ved topmødet.

4. FÆRØERNE OG GRØNLAND

Færøerne og Grønland er i kraft af Kongeriget Danmarks WTO-medlemskab omfattet af WTO's regler. For Grønlands vedkommende blev der med udgangen af 2005 igangsat en såkaldt notifikationsproces, som har til formål at bringe grønlandsk lovgivning og handelsregulering i fuld overensstemmelse med WTO's regler. En tilsvarende notifikationsproces forventes snarest igangsat af Færøerne.

Siden Doha Rundens start i 2001 har det været en prioritet at søge at sikre, at Grønland og Færøerne vil kunne omfattes af eventuelle nye WTO-regler vedrørende såkaldt "små og sårbare økonomier", som måtte blive besluttet i forbindelse med Runden.

I Doha-erklæringen fremhæves, at der skal tages særlige hensyn til de små og sårbare økonomier, hvilket i praksis må formodes at være ensbetydende med længere overgangsperioder, handelsrelateret teknisk bistand og færre forpligtelser til toldnedsættelse. Grønland og Færøerne er på mange måder karakteriseret ved særlige økonomiske betingelser, som giver grundlag for at definere de to økonomier som små og sårbare, herunder relativ geografisk isolation, klimaforhold og stor betydning af få eksportvarer som fisk og rejer.

Fra dansk side har man derfor arbejdet for at gøre hovedaktører i WTO, herunder EU Kommissionen, opmærksom på Grønlands og Færøernes særlige interesser i at blive imødekommet under disse forhandlinger. Forhandlingerne om små og sårbare økonomier har imidlertid vist sig komplicerede – ikke mindst fordi udviklingslandene internt er uenige om, hvilke kriterier der skal ligge til grund for definitionen af en lille og sårbar økonomi. Selv om forhandlingerne har været kendetegnet ved en klar udviklingsvinkel, kan det ikke udelukkes, at netop uenigheden om definitionen vil kunne betyde, at definitionen af små og sårbare økonomier i sidste ende bliver så rummelig, at Grønland og Færøerne vil kunne falde inden for denne kategori på trods af et relativt højt BNP pr. indbygger.

Kommissionen har for nylig fremsat et forordningsforslag vedrørende forbud mod handel med sælprodukter i EU. Formålet med forslaget er at sikre, at sælprodukter, der er tilvejebragt på en måde, der tilfører dyret unødigt smerte og lidelse, udelukkes fra det europæiske marked. Selv om forslaget indeholder undtagelser fra forbuddet, såfremt sælen er dræbt på en human måde, eller såfremt sælfangsten finder sted i inuitsamfund, må vedtagelsen heraf forventes at få stor betydning for danske/grønlandske interesser i relation til sælfangst. Også betydelige canadiske interesser vil blive berørt, hvorfor det forventes, at Canada vil indbringe spørgsmålet om forordningens WTO-medholdelighed for WTO's tvistbilæggelsesorgan, såfremt forslaget vedtages. Fra dansk side tillægges sagen meget høj prioritet, og man forsøger således ihærdigt at skabe forståelse internt i EU for de danske/grønlandske interesser, som er involveret.

5. KOMMENDE STØRRE HANDELSPOLITISKE UDFORDRINGER

HANDELSPOLITIK OG KLIMA

Ligesom handelspolitiske aftaler får indflydelse på opnåelse af klimapolitiske mål, så vil en ny international post-2012 klimaaftale i høj grad have indflydelse på fremtidige handels- og investeringsstrømme. Den vil spille ind på struktureringen og organiseringen af energiproduktion, transport, produktionsapparat og ressourceanvendelse. En ny klimaaftale vil med andre ord have betydelige konsekvenser for handelspolitikken manøvrerum. Der har da også været en stigende erkendelse af sammenhængen mellem handel og klimaforandringer. Det var formentligt medvirkende til, at Indonesien tog initiativ til afholdelse af et uformelt handelsministermøde i marginen af UNFCCC's COP13 på Bali i 2007.

Den indonesiske handelsminister Pangestus målsætning med den uformelle drøftelse på Bali af handel og klima var at diskutere og fremme en positiv sammenhæng mellem handels- og klimaforandringsdagsordenerne. Mødet afspejlede, at området er yderst komplekst, og at diskussionen befinder sig på et tidligt stadie. En betydelig del af drøftelserne samlede sig om mulighederne for liberalisering af klimavenlige varer og tjenesteydelser samt mulighederne for at anvende handelspolitiske instrumenter til at fremme overførsel af klimavenlig teknologi til udviklingslandene. På baggrund af drøftelserne konkluderede Pangestu bl.a., at der er behov for yderligere analyse- og empirisk materiale, som belyser sammenhængen mellem handel og klimaforandringer og derved styrker forståelsen og gør handelsministrene i stand til at træffe passende beslutninger.

I lyset af Pangestus konklusioner fokuserede Udenrigsministeriets årlige handelspolitiske konference den 9. maj 2008 bl.a. på handel og klimaforandringer. Derudover organiseredes i samarbejde med "The German Marshall Fund", "International Center for Trade and Sustainable Development" samt "International Institute for Sustainable Development" et internationalt seminar om handel og klimaforandring med deltagelse af 65 eksperter og "policy makers" i juni 2008 i København. Blandt de specifikke emner, der blev genstand for drøftelse, kan nævnes liberalisering af handelen med miljøvarer og tjenesteydelser, teknologioverførsel og intellektuelle ejendomsrettigheder, standarder/mærkning og certificering, samt handelsbegrænsende tiltag overfor varer, hvis produktion medfører store CO2 emissioner, jf. den nærmere omtale nedenfor.

Overordnet set vil handelspolitikken kunne anvendes enten defensivt eller offensivt i relation til at bidrage til indfrielse af klimaambitionerne. De offensive tiltag koncentrerer sig ikke mindst om liberalisering af handel med miljøvenlige varer og tjenesteydelser samt teknologioverførsel. Af defensive instrumenter er det specielt indførelse af en art "karbon grænseskat", som tiltrækker sig størst opmærksomhed.

Drøftelserne under Doha Udviklingsrunden om liberalisering af miljøvenlige varer og tjenesteydelser har i den seneste tid fokuseret på liberalisering af en liste af klimavenlige produkter fremlagt af USA og EU på baggrund af en rapport, udarbejdet af Verdensbanken. Listen blev genstand for diskussion på det uformelle handelsministermøde på Bali, hvor Brasiliens insisteren på at tilføje bioethanol til listen mødte stærk modstand fra især USA, som ikke ønsker landbrugsprodukter inddraget.

Flere udviklingslande har endvidere ytret utilfredshed med listens 43 varegrupper, som kritiseres for i høj grad alene at afspejle landenes kommercielle interesser.

Ifølge EU's tidligere handelskommissær, Peter Mandelson, udgør liberalisering af varer og tjenesteydelser det største potentiale for at bidrage til klimaambitionerne. Potentialets omfang afhænger i høj grad af, om der kan opnås enighed om en global WTO liberalisering, hvor også de store vækstøkonomier så som Brasilien, Indien, Kina og Sydafrika er inkluderet.

Hvordan denne proces vil fortsætte i WTO, er i høj grad afhængigt af forløbet af Doha-rundeforhandlingerne for de mest centrale udestående emner. Fra dansk side er målsætningen en så bred og dyb liberalisering som muligt, hvor der ligeledes er taget hensyn til udviklingslandenes interesser, ikke mindst de mindst udviklede landes. Såfremt der ikke måtte opnås tilstrækkelige fremskridt i de multilaterale forhandlinger, vil man i stigende grad kunne udnytte mulighederne for plurilaterale og bilaterale aftaler indeholdende liberalisering af klimavenlige varer og tjenesteydelser.

Teknologioverførsel er en afgørende faktor for udbredelse af renere teknologi og derved reduktion af emissionen af drivhusgas i specielt udviklingslandene. Teknologioverførsel er en integreret del af Bali handlingsplanen i.f.m. forhandlingerne om en post-2012 klimaaftale. Arbejdsgruppen vedrørende teknologioverførsel i WTO vil derfor kunne bidrage til klarlægningen af, hvordan handelspolitik vil kunne understøtte teknologioverførsel.

En række undersøgelser viser, at intellektuelle ejendomsretsregler, der er omfattet af WTO's TRIPS-aftale, i forhold til andre faktorer ikke som oprindeligt antaget er en væsentlig barriere for teknologioverførsel for langt de fleste klimavenlige teknologier. Der er på dette område som hovedregel tale om ikke-patenterede produkter med en række konkurrerende producenter og udbydere, der sikrer effektiv udbredelse og priskonkurrence. For en række produkter gælder desuden, at flere udviklingslande og vækstøkonomier allerede har opbygget særdeles konkurrencedygtig hjemlig produktion.

Arbejdet med miljøstandarder er en integreret del af WTO's arbejde med at fastlægge regler for standarder med henblik på at forhindre unødvendige handelsbarrierer. Der er nu et stigende antal forslag baseret på miljøhensyn, hvor der stilles krav om opfyldelse af tekniske specifikationer ved produkter eller om mærkning. En tilsvarende tendens ses i ISO's arbejde. I den forbindelse skal det understreges, at hvis især udviklingslandene skal have mulighed for at leve op til de højere miljøkrav, er det afgørende, at de har uhindret adgang til den nye produktionsteknologi, der er forudsætningen for, at deres varer lever op til de skærpede miljøkrav.

En række lande udtrykker bekymring for, at forskellige landes eventuelle klimaforpligtelser i forbindelse med en fremtidig international post-2012 klimaaftale vil resultere i en fundamental ændring af konkurrencevilkårene, som vil føre til "karbon lækage" (dvs. udflytning af industrier fra især de industrialiserede lande til andre lande med færre miljørestriktioner og -udgifter) for særligt udsatte energiintensive industrier, så som cement-, aluminium- og stålindustrien.

EU's konkurrencekommissær og Frankrigs præsident samt nogle medlemmer af den amerikanske kongres har udtalt sig positivt over for indførelse af en art karbon

grænseskat, der bl.a. går under navnet "Border Tax Adjustment". Tanken er at pålægge udenlandske producenter en sådan skat ved import af varer fra eksempelvis stålsektoren i lande, som ikke påtager sig og/eller ikke er omfattet af forpligtelser til reduktion af drivhusgasudledninger i.f.m. en fremtidig international klimaaf tale. Hovedparten af de traditionelt handelsliberale EU-medlemslande modsætter sig dette hovedsagligt af fire grunde. For det første indikerer analyser, udarbejdet af blandt andre Kommissionen, OECD og Økonomi- og Erhvervsministeriet, at omfanget af karbon lækage er yderst begrænset, og at den økonomiske betydning således vil være meget lille. Hertil kommer, at administrationen af et sådan system vil være særdeles kompliceret, og for det tredje, at en karbon grænseskat sandsynligvis ikke vil være WTO-medholdelig, idet skatten de facto vil kunne fungere som en ekstratold. Endelig kan indførelse af en unilateral karbon grænseskat risikere yderligere problematisering af forhandlingerne om en klimaaf tale, idet der er en ikke uvæsentlig risiko for, at udviklingslandene vil opfatte en sådan skat som forsøg på introduktion af en ny handelsbarriere under dække af klimahensyn.

Spørgsmålet om risikoen for karbon lækage er indgået i de igangværende drøftelser om gennemførelse af en overordnet Klima- og Energipakke i EU. Der er her bred enighed om, at den bedste måde at takle spørgsmålet er at indgå en så bred og omfattende klimaaf tale som muligt. Der synes endvidere at være en udbredt forståelse for behovet for yderligere belysning af spørgsmålet, såfremt det ikke lykkes at opnå enighed om en omfattende klimaaf tale i 2009. Indførelse af CO₂ kvoteordninger indgår tillige i overvejelserne om, hvorledes man uden for eller inden for internationale aftaler kan begrænse problemer, der knytter sig til karbon lækage.

Som det fremgår af ovennævnte, er der en række handelspolitiske håndtag, som vil kunne fungere som bidrag til indfrielse af klimaambitionerne. I den forbindelse kan det ikke afvises, at der fortsat vil være betydelig interesse for risikoen for karbon lækage indenfor visse sektorer. Som alternativ til introduktionen af en karbon grænseskat som ekstern beskyttelse af eksempelvis europæiske stålindustriens konkurrenceevne drøftes desuden muligheden for accept af, at der inden for EU foretages en fordeling af gratis kvoter – der vil kunne udfases over tid – til de industrier, som udleder betydelige mængder af drivhusgasser.

Fra dansk side støttes, at det kun bør overvejes at tildele gratis kvoter i energitunge sektorer, hvor der er væsentlig risiko for, at virksomhederne flytter deres produktion ud af EU, fordi de er udsat for konkurrence fra virksomheder, der ikke er omfattet af kvotesystemet. Endvidere støttes Kommissionens forslag om, at en analyse og rapport om særligt konkurrenceudsatte virksomheder skal afvente udfaldet af COP15. Det er desuden dansk holdning som udgangspunkt at være imod tiltag, der virker handelshindrende. I denne forbindelse tillægges tiltag, der fremmer handel ikke mindst med klimavenlige produkter og teknologier, den højeste prioritet.

Når der opnås enighed om liberalisering af klimavenlige miljøvarer og tjenesteydelser – multilateralt, plurilateralt eller bilateralt – vil det medvirke til øget handel med disse varer og derved højere grad af overførsel af klimavenlige teknologier til de omfattede lande. Det er til gavn for samhandelen, og det er til gavn for klimaet.

Klimarelateret handelspolitik blev ikke genstand for formel drøftelse under COP14 i Poznan, Polen, i december 2008. Til gengæld påregnes det, at man under COP15 i København i december 2009 vil drøfte, hvorledes handelspolitiske instrumenter vil kunne

bidrage til opfyldelse af de klimapolitiske mål, man måtte blive enige om, idet der dog endnu ikke er taget endelig stilling dertil.

DEN FINANSIELLE KRISE

Den finansielle krise og den efterfølgende globale lavkonjunktur ændrer rammebetingelserne for verdenshandelen. OECD skønner i den seneste konjunkturudsigt, at både USA, Europa og Japan får minusvækst i 2009 – for første gang nogensinde alle tre på samme tid. Men også i vækstøkonomierne har finanskrisen sat tydelige spor. Ingen lande er gået ram forbi. Konkurrencen vil derfor i den kommende tid blive hårdere og det handelspolitiske klima koldere.

Krisen har barberet mere end halvdelen af den samlede værdi på alle verdens børser væk og ført til konkurs for nogle af verdens største banker. I USA skønnes tabene på boligrelaterede aktiver at blive 1.400 mia. USD, som skal lægges til et samlet fald i aktieværdier på omkring 8.000 mia. USD. Også i Europa er flere banker krakket, nationaliseret eller blevet tvunget til at fusionere med stærkere konkurrenter. Danske virksomheder har tydeligt mærket den økonomiske afmatning i kølvandet på finanskrisen: Eksporten faldt, og ordreboøgerne skrumpede kraftigt ind i slutningen af 2008.

Nogle mener, at krisen har et mindst lige så stort potentiale som depressionen i 1930'erne, bl.a. fordi overbelåningen i den finansielle sektor er større end dengang og omfatter flere lande. Der er imidlertid også positive forskelle i forhold til 1930'erne. For det første er de automatiske stabilisatorer i form af den offentlige sektor og indkomstoverførsler med 30-40% af BNP ca. ti gange større end i 1930'erne. For det andet har verdens regeringer intervenseret meget offensivt i den finansielle sektor siden krisens begyndelse. Og for det tredje er der meget som tyder på, at man ikke vil gentage 1930'ernes katastrofale protektionistiske politik, som dengang forværede og forlængede krisen.

Imidlertid er risikoen for protektionisme afgjort til stede. Selv om G20-landene i Washington i november 2008 vedtog ikke at ville skabe nye handelshindringer, så tog to af topmødets deltagere – Rusland og Indien – kort efter initiativ til toldforhøjelser på henholdsvis biler og stål. Flere lande har siden gennemført lignende tiltag. Samlet set kan der dog ikke siges at være protektionistiske tendenser i større omfang på nuværende tidspunkt. Men i takt med at den økonomiske situation strammer til, og arbejdsløsheden øges, må der forudses voksende risiko for protektionisme i form af statsstøtte, toldforhøjelser og handelshindringer.

Det må formodes, at der vil blive gennemført statsstøtte til en række virksomheder også uden for den finansielle sektor. Både i USA og Europa overvejes eksempelvis store støttepakker til bilfabrikkerne.

Vedrørende toldsætter er det væsentligt at bemærke, at de nye vækstøkonomier i Asien og Sydamerika muligvis ikke deler OECD-landenes syn på, hvad der i ovennævnte G20-beslutning menes med "nye handelshindringer". Vækstøkonomierne vil kunne hævde, at mange gældende toldsætter kan hæves, uden at WTO-forpligtelser overtrædes. I WTO har hovedparten af vækstøkonomierne kun forpligtet sig til ikke at hæve toldsætterne over en såkaldt bunden sats, der er angivet som toldloft i WTO. Da mange lande de seneste år løbende har sænket de gældende toldsætter, er det faktisk anvendte toldniveau dermed kommet til at ligge langt under de bundne sats. Disse lande kan derfor – uden formelt at bryde WTO-reglerne – sætte toldsætterne op til de bundne sats, som man har forpligtet sig til.

Både WTO og EU Kommissionen følger udviklingen nøje med henblik på at forebygge og undgå fremvækst af global protektionisme. I lyset af de usikre økonomiske udsigter og med udsigt til et fald i verdenshandelen for første gang i mange år synes der at være god grund til denne overvågning.

REFORM AF WTO

Stilstanden i DDA-forhandlingerne, væksten i bilaterale og regionale handelsaftaler og de nye emner, der trænger sig på, har i stigende grad gjort det relevant at overveje WTO's funktionsmåde. Udgangspunktet for disse overvejelser er, at WTO som international organisation er oprettet med en ganske bred økonomisk og handelspolitisk dagsorden og med et instrumentarium – bl.a. tvistbilæggelsessystemet – der rummer betydelige potentielle muligheder. WTO's fleksibilitet og tilpasningsevne, såvel i forhold til en ændret international dagsorden som til en kraftigt udvidet medlemskreds, er sammen med organisationens medlemsdrevne karakter med vægt på transparens, inklusivitet og konsensus blevet fremhævet på plussiden.

Heroverfor står, at WTO's dagsorden er et kludetæppe af forskellige interesser, konflikter og problemer, hvor medlemmerne såvel som omgivelserne har vidt forskellige krav og forventninger til organisationen, og hvor krav til output og succesmål i bedste fald er uklare. Sammenholdes dette med et organisatorisk set-up og arbejdsformer, der kun har ændret sig lidt gennem årene, og et sekretariat, der trods vækst i opgaver og medlemstal har været stort set uændret fra organisationens start, tegner der sig et klart behov for reformer, hvis WTO's potentiale som internationalt instrument skal realiseres. Disse problemer er genstand for fortsatte analyser og diskussioner.

I 2004 afleverede en gruppe nedsat af den daværende generaldirektør Supachai en rapport, Sutherland-rapporten, med en række overvejelser og anbefalinger om organisationens funktion. I december 2007 udgav en gruppe af uafhængige eksperter, Warwick-kommissionen, en rapport om det multilaterale handelssystemets fremtid.

Et af de overordnede spørgsmål knytter sig til WTO's formål: Er målet global frihandel? Skal WTO være facilitator i handelspolitiske relationer, dommer i tvister eller bidrage til at skabe internationalt samarbejde om løsningen af globale problemer? WTO betragtes traditionelt som et middel til at liberalisere handel og derigennem at skabe øget velstand. Målet har imidlertid aldrig været ubegrænset frihandel, men handel inden for en regelbaseret ramme med udgangspunkt i forudsigelighed, transparens og lige vilkår, og hvor bl.a. generaldirektør Lamy har fremhævet den rolle, WTO kan spille – fx i forhold til den finansielle krise.

Udvidelsen af WTO's medlemskreds har også betydet øgede forskelle i synet på organisationen og dens formål. En del nye medlemmer har tilsluttet sig WTO primært ud fra en forventning om derigennem at opnå handelsmæssige og økonomiske fordele, mens opbakningen til det multilaterale system som sådant, til handelsliberalisering og til international regulering er mindre. Et stort antal af de nye medlemmer er samtidig relativt svage stater, hvor løsninger skal tilgodese betydeligt mere forskellige interesser. Der er derfor behov for en særlig og målrettet indsats for at fastholde det nødvendige engagement i processen fra disse medlemmers side.

Som en af årsagerne til, at det er så vanskeligt at opnå enighed i WTO, er der blevet peget på beslutningsprocessen. Især kravet om enstemmighed og behovet for at involvere alle i alt skaber en tung beslutningsproces, der kræver tid og en betydelig forhandlingsindsats, hvilket ofte gør WTO nærmest handlingslammet. Mange har derfor fremhævet som afgørende, at WTO's spilleregler bør ændres, så organisationen bliver bedre i stand til at skabe de nødvendige resultater. Specielt tre grundlæggende – og sammenhængende – begrænsninger i det nuværende WTO-system er i fokus:

- "Bottom-up"-tilgangen, dvs. at medlemmerne selv har ledelsen i forhandlingerne, og at det er op til medlemmerne at skabe kompromis'er ved at fremlægge forslag og opnå enighed om forhandlingstemaer spørgsmål for spørgsmål, så at det endelige resultat fremstår gradvist, efterhånden som der opnås aftaler for enkeltspørgsmål.
- "Single undertaking", dvs. at et betydeligt antal meget forskellige emner forhandles samtidigt, hvor intet er aftalt, før end alt er på plads.
- Konsensusprincippet, dvs. at alle skal være enige om alt.

Et andet forhold i relation til forhandlingsprocessen, som påkalder sig interesse i denne forbindelse, er selve runde-begrebet. Forhandling i runder er en arv fra GATT. Da WTO blev oprettet som en egentlig organisation, var der en forventning om, at forhandlinger kunne foregå løbende i stedet for i runder. Behovet for at skabe "pakker", som kunne kombinere indrømmelser på forskellige områder, så der altid i pakken var noget af interesse for enhver part, førte imidlertid til en fortsættelse af rundeforhandlinger. Risikoen herved er, at det bedste bliver det godes værste fjende, hvor resultater på ét forhandlingsområde bliver taget som gidsel for resultater på andre områder, og at balancekravet udstrækkes til ikke alene at gælde den samlede pakke, men også for hvert af de konkrete elementer, der indgår.

Foruden at se på forhandlinger som en løbende proces kunne man også overveje muligheder for at opnå forhandlingsresultater på en snævrere basis. Det kunne enten være i form af sektoraftaler om konkrete emneområder eller som plurilaterale aftaler mellem et mindre antal særligt interesserede parter, men som andre medlemmer kunne tilslutte sig, og hvor liberaliseringsfordele på MFN-basis kunne udstrækkes til alle medlemmer. Det er dog klart, at nogle af de store og centrale forhandlingsemner alene vil kunne håndteres i en omfattende multilateral aftale, fx landbrug, fiskerisubsidier og forholdet mellem WTO-regler og internationale miljøaftaler.

Endelig knytter en række overvejelser sig til sekretariatet og den daglige drift af organisationen. Det er ikke alene et spørgsmål om sekretariatets størrelse, men også om dets rolle i forhold til udviklingen af WTO-samarbejdet. Bør sekretariatet fx have en selvstændig ret til at fremsætte forslag, som kan bringe arbejdet videre, eller til at overvåge, at aftalte regler efterleves – svarende til den funktion Kommissionen har i EU-samarbejdet. Andre overvejelser knytter sig til den politiske ledelse af arbejdet i WTO, til tvistsystemets kapacitet og effektive varetagelse af funktionen, og til WTO's rolle i forhold til omverdenen og til andre internationale organisationer, herunder FN-systemet.

Siden sin tiltrædelse i september 2005 har generaldirektør Lamy været optaget af spørgsmålet om WTO's funktion og specielt om reform og opstramning i sekretariatet. I en redegørelse til WTO's Generelle Råd i december 2008 tilsluttede generaldirektøren sig, at der er behov for at overveje områder, som måske ligger i udkanten af WTO-forhandlingerne, men som ikke desto mindre har betydning i forhold til disse. Endvidere pegede generaldirektøren på tre elementer, som der er behov for, at WTO tager op i 2009.

For det første foreslog Generaldirektør Lamy med hensyn til de handelsforanstaltninger, som bliver taget i kølvandet på den finansielle krise, at der dels regelmæssigt bliver udarbejdet en oversigt over disse, dels at der bliver skabt mulighed for en drøftelse deraf i WTO's komité for handelspolitiske gennemgange ("Trade Policy Review Body"). For det andet fandt generaldirektøren, at der ville være behov for en særlig indsats i

forhold til handelsfinansiering, som – ikke mindst for udviklingslande – kan være afgørende for at fastholde normale handelsstrømme. Endelig pegede generaldirektøren på behovet for bistand til udviklingslande inden for handelsområdet.

ANDRE EMNER

SINGAPORE-EMNERNE

Betegnelsen Singapore-emner dækker over fire emner, som ikke fra starten var med i WTO's dagsorden, men som den første ministerkonference i Singapore i 1996 besluttede at inkludere i arbejdet, nemlig:

- Handel og investering.
- Handel og konkurrence.
- Transparens i offentlige indkøb.
- Handelslettelse.

Singapore-mandatet indebar, at analyse af de fire emner blev indledt i WTO. De fleste udviklingslande var imidlertid skeptiske over for emnerne, som efter deres opfattede primært var af interesse for udviklede lande.

Alle fire emner var med i forhandlingsdagsordenen fra Doha-ministermødet, men på den betingelse, at WTO-ministerkonferencen i Cancún i 2003 med konsensus skulle beslutte endeligt, hvorvidt substansforhandlinger skulle indledes. I Cancún var det imidlertid klart, at der ikke kunne gøres fremskridt for de fire emner. En række udviklingslande fandt, at der var behov for yderligere afklaring af virkningerne af WTO-regler på disse nye områder. Dermed kunne der ikke opnås den nødvendige konsensus til at indlede forhandlinger. Efter yderligere drøftelser besluttede WTO's Generelle Råd ved midtvejsmødet i juli 2004 med konsensus at indlede forhandlinger om handelslettelse (jf. side 16-18), mens der for de tre øvrige emner blev konstateret enighed om, at de ikke ville være del af DDA-forhandlingerne og at der derfor ikke ville blive arbejdet videre med dem, så længe forhandlingerne foregik.

Specielt investering og konkurrence er således emner på WTO's "udestående dagsorden", som venter på at blive taget op. Samtidig har der med tiden vist sig en stigende interesse også fra udviklingslandes side for at drøfte disse spørgsmål, bl.a. i lyset af behovet for at tiltrække udenlandske investeringer.

ARBEJDSTAGERRETTIGHEDER I WTO/ILO

Arbejdstagerrettigheder er et yderligere emne, som også trænger sig på i forhold til WTO's forhandlingsdagsorden. Doha-erklæringen bekræftede erklæringen fra WTO-ministerkonferencen i Singapore i 1996 om internationale arbejdstagerrettigheder og tog arbejdet i FN's internationale arbejdsorganisation, International Labour Organization (ILO), om globaliseringens sociale dimension til efterretning. Trods en ihærdig indsats lykkedes det ikke Danmark og EU at få gjort handel og arbejdstagerrettigheder til et forhandlingsemne i Doha Runden, ligesom området indtil videre heller ikke har været omfattet af WTO's arbejdsprogram i øvrigt.

Resultatet af arbejdet i ILO forelå i februar 2004 i form af en rapport med titlen "*A Fair Globalization; Creating Opportunities for All*". Rapporten drager en række omfattende, langsigtede konklusioner om, hvorledes sociale aspekter bedst kan inddrages i globaliseringsprocessen inden for de enkelte lande i samarbejde med det civile

samfund, arbejdsmarkedets parter, internationale parlamentariske forsamlinger og organisationer som Bretton Woods-institutionerne og FN-organisationerne, samt WTO.

ILO har fortsat arbejdet i denne retning og taget et bredt baseret initiativ til sikring af "Anstændigt Arbejde ('Decent Work') for Alle". Samarbejdet mellem ILO og WTO kommer lejlighedsvist til udtryk, som da de to organisationers sekretariater i 2007 udgav en første fælles rapport om handel og beskæftigelse, "*Trade and Employment: Challenges for policy research*".

ANDET

Også en række andre emner trænger sig i stigende grad på i forhold til WTO's dagsorden. Det gælder bl.a. råvarer, hvor internationale prissvingninger har skabt usikkerhed for såvel producenter som forbrugere. Et særligt aspekt heraf knytter sig til fødevarerikkerhed og spørgsmålet om at sikre forsyningen med fødevarer ikke mindst for de fattigste befolkningsgrupper i udviklingslande. Udover overvejelser om løsninger på længere sigt, har det i denne diskussion været fremført, at der i en DDA-aftale på landbrugsområdet, kunne være i hvert fald et delvist, foreløbigt svar. Argumentet er, at en afskaffelse eller en reduktion af landbrugssubsidier i sig selv vil gøre det muligt for markederne at fungere bedre, idet markedsmekanismens signaler lettere og uden forstyrrende elementer vil kunne gå igennem fra forbrugere til producenter.

WTO vil desuden i 2009 skulle forholde sig til spørgsmålet om afholdelse af en ordinær ministerkonference. Efter WTO-aftalen afholdes ministerkonference hvert andet år, og den seneste blev afholdt i Hongkong i december 2005. Siden GATT har der imidlertid været en tradition for, at ministerkonferencer bliver benyttet til at indlede og afslutte forhandlingsrunder. Gennem 2007 og 2008 er indkaldelse af en ministerkonference derfor blevet udskudt i afventning af et forhandlingsresultat. Generaldirektør Pascal Lamy har på den baggrund tilkendegivet, at den næste ministerkonference snarere end en stor og omfattende begivenhed, som det tidligere har været praksis, bør være en lejlighed for medlemmerne til at anlægge et strategisk perspektiv på den handelspolitiske fremtid og skridt, som kan fremme WTO's mål.

Endelig vil WTO i 2009 skulle vælge generaldirektør for perioden 2009-2013. Den nuværende generaldirektørs embedsperiode udløber den 31. august 2009. Pascal Lamy meddelte i november 2008, at han søger genvalg, og der har ikke meldt sig andre kandidater.

6. BILAG

BILAG 1: EU'S HANDELSPOLITIK

EU's fælles handelspolitik er baseret på Traktatens artikel 133. Bestemmelsen danner også grundlaget for Artikel 133-Komiteen, hvor EU behandler handelspolitiske spørgsmål.

Artikel 133

1. Den fælles handelspolitik bygger på ensartede principper, navnlig for så vidt angår toldændringer, indgåelse af told- og handelsaftaler, gennemførelse af ensartethed i liberaliseringsforanstaltninger, eksportpolitik og handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger, herunder foranstaltninger mod dumping og subsidieordninger.
2. Kommissionen fremsætter forslag for Rådet vedrørende iværksættelse af den fælles handelspolitik.
3. Skal der føres forhandlinger om aftaler med en eller flere stater eller internationale organisationer, retter Kommissionen henstillinger til Rådet, som bemyndiger den til at indlede de nødvendige forhandlinger. Rådet og Kommissionen skal sikre, at de aftaler, der forhandles, er i overensstemmelse med Fællesskabets interne politikker og regler.
Disse forhandlinger føres af Kommissionen inden for rammerne af de direktiver, som Rådet kan meddele den, og i samråd med et særligt udvalg, der er udpeget af Rådet til at bistå den i dette arbejde. Kommissionen aflægger regelmæssigt rapport til det særlige udvalg om, hvordan forhandlingerne skrider frem.
De relevante bestemmelser i artikel 300 finder anvendelse.
4. Ved udøvelse af de beføjelser, som i denne artikel er tillagt Rådet, træffer det afgørelse med kvalificeret flertal.
5. Stk. 1-4 finder ligeledes anvendelse på forhandling og indgåelse af aftaler på områderne handel med tjenesteydelser og handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret, for så vidt disse aftaler ikke er omfattet af de nævnte stykker, jf. dog stk. 6.
Uanset stk. 4 træffer Rådet afgørelse med enstemmighed om forhandling og indgåelse af en aftale på et af de områder, der er nævnt i første afsnit, hvis denne aftale omfatter bestemmelser, hvor der kræves enstemmighed for vedtagelse af interne regler, eller hvis en sådan aftale vedrører et område, hvor Fællesskabet endnu ikke ved vedtagelse af interne regler har udøvet sine beføjelser i henhold til denne traktat.
Rådet træffer afgørelse med enstemmighed om forhandling og indgåelse af en aftale af horisontal karakter, for så vidt den også vedrører det foregående afsnit eller stk. 6, andet afsnit.
Dette stykke anfægter ikke medlemsstaternes ret til at opretholde og indgå aftaler med tredjelande eller internationale organisationer, for så vidt disse aftaler overholder fællesskabsretten og de andre relevante internationale aftaler.
6. En aftale kan ikke indgås af Rådet, hvis den indeholder bestemmelser, der

Artikel 133

overskrider Fællesskabets interne beføjelser, især ved at medføre en harmonisering af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser på et område, hvor traktaten udelukker en sådan harmonisering.

I den henseende er aftaler om handel med kulturelle og audiovisuelle tjenesteydelser, tjenesteydelser i forbindelse med uddannelse, sociale tjenesteydelser og tjenesteydelser inden for menneskers sundhed, uanset stk. 5, første afsnit, omfattet af blandet kompetence mellem Fællesskabet og dets medlemsstater. Forhandling heraf kræver derfor ud over en fællesskabsafgørelse, der træffes i overensstemmelse med de relevante bestemmelser i artikel 300, fælles overenskomst mellem medlemsstaterne. De således forhandlede aftaler indgås i fællesskab af Fællesskabet og medlemsstaterne. Forhandling og indgåelse af internationale aftaler på transportområdet er fortsat omfattet af bestemmelserne i afsnit V og i artikel 300.

7. Med forbehold af stk. 6, første afsnit, kan Rådet med enstemmighed på forslag af Kommissionen og efter høring af Europa-Parlamentet udvide anvendelsen af stk. 1-4 til at omfatte internationale forhandlinger og aftaler om intellektuel ejendomsret, for så vidt de ikke er omfattet af stk. 5.

BILAG 2: CODEX ALIMENTARIUS

Facts om Codex Alimentarius

Codex Alimentarius er et samarbejde mellem FN-organisationerne FAO og WHO. Formålet er at udarbejde globale standarder, anbefalinger og retningslinjer for fødevarer og fødevarerproduktion med henblik på at sikre forsyning med sunde og sikre fødevarer og lette den globale samhandel hermed. Standarderne udarbejdes bl.a. i en række permanente Codex komitéer, der beskæftiger sig med forskellige aspekter af fødevarerens sikkerhed, fx tilsætningsstoffer og forureninger, rester af veterinærmedicin, hygiejne og mærkning. Ensartede retningslinjer for fødevarerens sikkerhed har desuden stor betydning for den internationale handel med fødevarer, idet Codex normer i henhold til SPS-aftalen inden for WTO-systemet udgør en reference, som danner udgangspunkt for afgørelser ved eventuelle handelstvister. Codex Alimentarius har verden over skabt stor opmærksomhed omkring fødevarerens kvalitet og fødevarerens sikkerhed. I alt 171 lande og EU-kommissionen er medlem af Codex Alimentarius. Desuden er en lang række organisationer tilknyttet, fx World Trade Organization (WTO), Grain and Feed Trade Association (GAFTA), International Feed Industry Federation (IFIF) og Consumers International (CI). Disse har dog kun observatørstatus ved de møder, der jævnligt afholdes. Codex Alimentarius Kommissionen er den højeste myndighed. På kommissionens hjemmeside www.codexalimentarius.net findes yderligere oplysninger. Danmarks deltagelse i Codex Alimentarius samarbejdet koordineres af Fødevarerstyrelsen.

Der afholdtes i perioden 6 komitémøder af interesse for Danmark.

Det øverste organ, Codex Alimentarius Commission, afholdt møde i Geneve fra den 30. juni til den 4. juli 2008.

Beretningen indledes med en kort orientering fra dette møde.

CODEX ALIMENTARIUS COMMISSION, 30. JUNI – 4. JULI 2008

I mødet deltog 565 delegerede, repræsenterende 138 medlemslande, 44 organisationer med observatørstatus. EU-Kommissionen og 27 EU-medlemslande deltog i mødet.

Der blev valgt ny ledelse i Codex Commission. Som formand blev valgt Karen Hulebak (USA).

S. Dave (Indien), Ben Manyindo (Uganda) og Knud Østergaard (Fødevarerstyrelsen, Danmark) blev valgt til viceformænd.

Viceformandsposten vil give Knud Østergaard og dermed Danmark endnu bedre mulighed for at fortsætte arbejdet for fødevarerens sikkerheden herhjemme og internationalt.

På mødet blev der vedtaget en række standarder vedrørende maksimum grænseværdier for pesticidrester, veterinære lægemiddelrester og forureninger, som fx aflatoxin i nødder og mandler.

Dernæst blev der vedtaget en standard vedr. krav til mærkning af fødevarer, der indeholder gluten, specielt beregnet for personer med glutenintolerans.

Der blev endvidere vedtaget en række retningslinjer, bl.a. vedr. produktion og håndtering af frosne fødevarer, produktion og håndtering af toskallede bløddyr, samt retningslinjer for risikovurdering af lavniveau tilstedeværelse af biotek plantematerialer, der findes i fødevarer eller foder.

Endelig skulle man på mødet tage stilling til en eventuel reetablering af taskforcen vedrørende god praksis i forbindelse med fremstilling af foder til dyr.

Danmark havde værtskabet for taskforcen, der sluttede sit arbejde i 2004. Men der var blandt flere medlemslande stemning for at reetablere taskforcen, bl.a. for at udarbejde retningslinjer med henblik på at minimere forekomsten af uønskede forureninger i foder.

Efter en lang diskussion blev det besluttet at nedsætte en elektronisk arbejdsgruppe under ledelse af Danmark i samarbejde med Mexico. Arbejdsgruppens mandat er at definere rammerne og kommissoriet for nyt arbejde på området inklusive forslag til, hvordan Codex bedst kan løse diverse udeståender på foderområdet. Den endelige beslutning til et eventuelt nyt arbejde vil blive taget på næste møde i Codex Commission.

KOMITEEN VEDRØRENDE MÆLK OG MÆLKEPRODUKTER, 4.-8. FEBRUAR 2008

På mødet blev der gjort betydelige fremskridt på en række områder. Arbejdet med eksportcertifikatet for mælk og mejeriprodukter blev afsluttet, ligesom også arbejdet med tilsætningsstoffer til fermenterede mælkeprodukter og til fløde blev færdiggjort til vedtagelse. Der blev gjort fremskridt i arbejdet med fermenterede mælkedrikke, medens diskussionerne vedrørende smelteost stadig er nogen vej fra en løsning. Flere spørgsmål blev dog sendt i arbejdsgrupper, som skal virke forud for det næste møde i komiteen.

KOMITEEN VEDRØRENDE FISK OG FISKEPRODUKTER, 18.-23. FEBRUAR 2008

Det væsentligste emne på mødet var en fortsættelse af det igangværende arbejde med at udarbejde en generel vejledning om produktion af fisk og fiskevarer med vægt på hygiejne, fødevarer sikkerhed og handelskvalitet. Vejledningen samler de eksisterende vejledninger i ét dokument.

Vejledningen lægger på hygiejneområdet stor vægt på egenkontrol baseret på Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP) princippet, som ligeledes danner grundlag for den egenkontrol, som er ved at blive indført i samtlige danske fødevarer virksomheder. HACCP-princippet indebærer, at den enkelte virksomhed skal foretage en risikovurdering af sin produktion og herunder udpege kritiske kontrolpunkter og fastlægge overvågningsprocedurer, samt grænser for de kritiske kontrolpunkter. Endvidere skal der iværksættes foranstaltninger til løsning af problemer ved eventuelle

afvigelser eller uregelmæssigheder, der afsløres ved egenkontrollen. Vejledningen indeholder nærmere beskrivelser af de enkelte produktionsformer og udpeger generelle kritiske punkter.

Endvidere blev der behandlet en række forslag til standarder for visse fisk og fiskevarer, bl.a. røgede fiskeprodukter inklusive produkter behandlet med røgaroma, levende og rå toskallede bløddyr til direkte konsum, frosne fish sticks, frossen hummer, ægte kaviar, frossen lukkemuskel af kammuslinger, kølet og frossen abelone.

KOMITEEN VEDRØRENDE FORURENINGER, 31. MARTS – 4. APRIL 2008

Arbejdet omfatter generelle standarder for forurenende stoffer i fødevarer, en række standarder med grænseværdier for enkelte forureninger, samt retningslinjer for god fremstillingspraksis til reduktion af forskellige procesforureninger i fødevarer.

Den vedtagne **generelle standard for forureninger** indeholder de overordnede betingelser for fastlæggelse af globale grænseværdier for forurenende stoffer og beskriver proceduren for fastlæggelse af konkrete grænseværdier i levnedsmidler. Den generelle standard indeholder kun grænseværdier som en oversigt over arbejdet i specifikke standarder.

Med henblik på at påbegynde arbejdet med at fastlægge konkrete grænseværdier har komiteen drøftet et antal diskussionspapirer. Disse diskussionspapirer gennemgår de relevante forurenende stoffer og foreslår, hvilke tiltag der eventuelt bør iværksættes.

Der var på mødet diskussionspapir for:

- Aflatoksiner i paranødder.
- Aflatoksiner i mandler, hasselnødder og pistacienødder.
- Ochratoksin A i kakao.
- Ochratoksin A i kaffe.

Der var på mødet grænseværdiforhandlinger for:

- Aflatoksiner i nødder til videre forarbejdning (mandler, hasselnødder, pistacienødder).
- Aflatoksiner i spiseklare nødder (mandler, hasselnødder, pistacienødder).
- Ochratoksin a i hvede, byg og rug.
- 3-mcpd i sojasovs.

Der var for alle disse grænseværdier enighed om at sende dem til endelig vedtagelse.

Der arbejdedes desuden med udarbejdelse af "code of practice" indeholdende oplysninger om god fremstillingsmæssig praksis som basis for reduktion af indholdet af visse forureninger. Disse omhandler:

- Aflatoksin i nødder.
- Aflatoksin i tørrede figner.
- Ochratoksin a i vin.
- Acrylamid.

- 3-mcpd i sojasovs.
- Polycykliske aromatiske hydrokarboner (pah) i røgede og tørrede produkter.

Desuden var der punkter på dagsordenen om prøveudtagningsplaner for kontrol med aflatoxiner i mandler, paranødder, hasselnødder og pistacienødder. Disse sendes også videre til endelig vedtagelse.

KOMITEEN VEDRØRENDE RESTINDHOLD AF PESTICIDER I FØDEVARER 14.–19. APRIL 2008

Komiteens årlige møde var præget af det løbende arbejde med fastsættelse af globalt accepterede maksimale grænseværdier (MRL-værdier) for restindholdet af pesticider i fødevarer, herunder især i frugt og grønt, samt i mindre omfang afgrøder beregnet til foder.

Komiteen fortsatte drøftelser af kriterier for udarbejdelse og accept på internationalt plan af forslag til MRL-værdier. Disse drøftelser omfattede ligeledes en vurdering af hidtil udarbejdede standarder og retningslinjer for risikovurderingen, herunder retningslinjer for beregninger af det daglige indtag af pesticidrester, der er af afgørende betydning for den sundhedsmæssige risikovurdering af kroniske og af akutte effekter af pesticidindtaget.

I tilknytning til grænseværdifastsættelsen er der etableret en ad hoc gruppe, der især tager sig af problematikken vedr. analyseusikkerhed. Diskussioner vedr. analysemetodikker i relation til fedtopløselige pesticider i mælk og mælkefedt er et tilbagevendende emne på disse møder og blev ligeledes drøftet på dette møde. Fokus er således fortsat rettet mod analysemetodikken, herunder mod retningslinjer for kvaliteten af disse og for kvalitetssikringen af den analytiske kontrol af de fastsatte MRL-værdier.

Der er igangsat en revision af CODEX Klassifikationssystem, som bl.a. indeholder afgrødelister for fødevarer og foderstoffer. Disse lister anvendes i forbindelse med fastsættelse af MRL-værdier. Der er til denne opgave nedsat en elektronisk arbejdsgruppe, som på dette møde præsenterede sine foreløbige resultater. Forslag til ændring af klassificeringssystemet vil blive fremlagt på komiteens møde i 2009. Den elektroniske arbejdsgruppe fortsætter sit arbejde i den mellemliggende periode.

Komiteen drøftede et forslag om ny procedure for fastsættelse af CODEX MRLs, inden medlemslandene fastsætter MRLs. Dette vil blandt andet kræve ændringer i prioriteringskriterier, således at JMPR (den videnskabelige komité for vurdering af pesticider) evaluerer nye stoffer tidligere i processen. Der blev nedsat en arbejdsgruppe, der skal udarbejde et diskussionspapir til komiteens møde i 2009, hvorpå en beslutning om evt. at igangsætte et pilotprojekt kan tages.

KOMITEEN VEDRØRENDE TILSÆTNINGSSTOFFER, 21.–25. APRIL 2008

På det afholdte møde i komiteen var et af de væsentligste emner en fortsættelse af det igangværende arbejde med at fastlægge den generelle standard for tilsætningsstoffer og specifikationer for tilsætningsstoffer. Den generelle standard for tilsætningsstoffer (GSFA) er en liste over, hvilke tilsætningsstoffer, der må anvendes i diverse fødevarer. I GSFA'en er der ud for alle tilsætningsstoffer angivet en funktion,

maksimal-dosis samt i hvilke fødevarergrupper, tilsætningsstoffet må anvendes. Den færdiggjorte liste bliver i princippet Codex medlemslandenes positivliste a la den danske positivliste, men GSFA'en bliver mere omfattende, da den skal omfatte samtlige fødevarer på det globale marked.

Det konkrete indhold af GSFA'en bygger på oplysninger fra de enkelte medlemsstater. En forudsætning for, at de foreslåede tilsætningsstoffer bliver indarbejdet i standarden, er at de er vurderet og fundet sundhedsmæssigt acceptable af JECFA (FAO/WHO's Joint Expert Committee on Food Additives and Contaminants).

Derudover fortsattes arbejdet med at overføre de tilsætningsstofbestemmelser, der findes i diverse specifikke produkter, hvor der er udarbejdet varestandarder, til GSFA'en, således at alle bestemmelser om tilsætningsstoffer findes ét sted.

I forbindelse med arbejdet med retningslinjer for anvendelse af aromaer blev sidste mødes diskussionspapir delt i 2, hvor afsnittene om de specifikke aromastoffer blev sendt videre til senere godkendelse, mens afsnittene om de aktive stoffer i ingredienser med aromagivende egenskaber skulle diskuteres yderligere ved dette møde. Diskussionen mundede ud i, at man enedes om et dokument indeholdende begge afsnit, således at "Retningslinjer for anvendelse af aromaer" kunne sendes til endelig godkendelse i Codex Commission.

Der blev desuden drøftet et diskussionspapir for tekniske hjælpestoffer med henblik på evt. udarbejdelse af vejledende retningslinjer for stoffer anvendt som tekniske hjælpestoffer.

Komiteen fortsatte arbejdet med at vurdere JECFA's **specifikationer for tilsætningsstoffer**. Acceptable specifikationer fremsendes til **Codex Alimentarius Commission** med henblik på godkendelse som Codex specifikationer. JECFA/Codex specifikationerne danner ofte baggrund for EU-direktiverne vedrørende renhedskriterier for tilsætningsstoffer.

Komiteens møde indeholdt ligeledes drøftelse af nedenfor nævnte mere specifikke emner, herunder:

- Prioritering af FAO/WHO's løbende evaluering af gamle og nye tilsætningsstoffer.
- Vedtagelse og revision af maksimumsniveauer for tilsætningsstoffer og tekniske hjælpestoffer i udvalgte Codex standarder for forskellige mælkeprodukter.
- Revision af det internationale nummersystem (INS) for tilsætningsstoffer.

KOMITEEN VEDRØRENDE MÆRKNING AF FØDEVARER, 28. APRIL – 2. MAJ 2008

j) Generelle mærkningsregler

Komiteen fortsatte drøftelserne af, om der er behov for – og om der er mulighed for at opnå enighed om Codex retningslinjer for mærkning af fødevarer, som er fremstillet ved anvendelse af genteknologi. Det blev vedtaget at nedsætte en arbejdsgruppe, der ud over selve spørgsmålet om der er grundlag for en fælles indgangsvinkel, bl.a. skal afdække muligheden for at benytte eksisterende Codex retningslinjer og behovet for supplerende retningslinjer.

På mødet var der delte holdninger til, hvorvidt man skulle fortsætte eller afslutte arbejdet, men det blev besluttet, at arbejdet skulle fortsætte.

Drøftelserne vedrørende et forslag om QUID-mærkning (kvantitativ deklaration af ingredienser) udmundede i, at der blev opnået enighed om, at et forslag om QUID mærkning indarbejdes i de generelle standarder for mærkning af fødevarer. Forslaget sendes videre til Codex Commission til endelig vedtagelse.

Endvidere fortsatte komiteen drøftelserne vedrørende komiteens muligheder for, inden for sit område, at bidrage til gennemførelsen af FAO's og WHO's Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. Spørgsmålene drejer sig bl.a. om behovet for tvungen næringsdeklaration og omfanget af en sådan næringsdeklaration, om der skal være tvungen QUID-mærkning (kvantitativ deklaration af ingredienser) af ingredienser som frugt, grønt, hele korn og sukker. Det blev besluttet, at Canada og Argentina udarbejder et oplæg til en arbejdsgruppe, der skal søge at udarbejde et forslag til drøftelse i komiteen.

Det blev på mødet vedtaget, at man skal fortsætte det arbejde, som Canada, Argentina og Tyskland præsenterede. Norge skulle lede en elektronisk arbejdsgruppe, der skal vurdere, hvilke behov for ændringer i Codex der er brug for, for at kunne opfylde forslagene fra WHO.

Det blev vedtaget at nedsætte en elektronisk arbejdsgruppe, der skal arbejde med spørgsmålene omkring muligheden for at sælge en fødevarer under en kendt handelsbetegnelse – uden at fødevareren har det indhold, der normalt karakteriserer den, fx en appelsinjuice, hvor ernæringsindholdet er ændret for at sælge den som et "light" produkt. Arbejdsgruppen fremlagde et papir, der i begrænset omfang redegjorde for, hvordan dette kunne implementeres. Komiteen besluttede, at arbejdsgruppen skulle udarbejde et nyt papir, der mere præcist redegør for konsekvenserne af et sådant initiativ.

Komiteen opnåede enighed om en definition af begrebet "markedsføring" i relation til ernærings- og sundhedsanprisninger. Definitionen videresendes til Codex Commission til endelig vedtagelse.

ii) Retningslinjer for økologiske fødevarer

Komiteen fortsatte drøftelserne vedrørende tilsætningsstoffer og tekniske hjælpestoffer på grund af den manglende, endelige stillingtagen til nitrit/nitrat, fosfater og ascorbater.

Da der helt overvejende var stemning for at holde disse mere kontroversielle stoffer helt ude af Codex-listen, besluttede komiteen at afbryde yderligere fremtidig diskussion om en eventuel inkludering.

Komiteen behandlede atter en ansøgning fra New Zealand om tilladelse til anvendelse af Ethylen som modningsfremmende stof til citrusfrugter. Efter en del diskussion blev det besluttet at anbefale tilladt brug af Ethylen til modning af kiwifrugter og bananer. Yderligere anvendelse af Ethylen til andre frugttyper, herunder blomstringsinduktion –

som foreslået af flere lande – vil først kunne ske, når der forelægges endelig dokumentation herfor under hensyn til de fastlagte anvendelsesprincipper.

Endelig diskuterede man, på forslag fra Japan, at tage Rotonon (insekticid) af Codex-listen, eller indføre en mere restriktiv anvendelse af stoffet for at forhindre, at der sker udsivning i vandløb, da stoffet er giftigt over for fisk. På baggrund af diskussionen blev det besluttet at lade forslaget indgå som et officielt forslag på næste møde i komiteen.

BILAG 3: WTO MEDLEMMER OG ANSØGERLANDE PR. 28. OKTOBER 2008

WTO-medlemmer (153)	
Land	Medlem siden
Albanien	8. september 2000
Angola	23. november 1996
Antigua og Barbuda	1. januar 1995
Argentina	1. januar 1995
Armenien	5. februar 2003
Australien	1. januar 1995
Bahrain	1. januar 1995
Bangladesh	1. januar 1995
Barbados	1. januar 1995
Belgien	1. januar 1995
Belize	1. januar 1995
Benin	22. februar 1996
Bolivia	12. september 1995
Botswana	31. maj 1995
Brasilien	1. januar 1995
Brunei Darussalam	1. januar 1995
Bulgarien	1. december 1996
Burkina Faso	3. juni 1995
Burma	1. januar 1995
Burundi	23. juli 1995
Cambodja	13. oktober 2004
Cameroun	13. december 1995
Canada	1. januar 1995
Central Afrikanske Republik	31. maj 1995
Chad	19. oktober 1996
Chile	1. januar 1995
Colombia	30. april 1995
Congo	27. marts 1997
Costa Rica	1. januar 1995
Cuba	20. april 1995
Cypern	30. juli 1995
Danmark	1. januar 1995
Demokratiske Republik Congo	1. januar 1997
Djibouti	31. maj 1995
Dominica	1. januar 1995
Dominikanske Republik	9. marts 1995
Ecuador	21. januar 1996

WTO-medlemmer (153)

<i>Land</i>	<i>Medlem siden</i>
Egypten	30. juni 1995
El Salvador	7. maj 1995
Elfenbenskysten	1. januar 1995
Estland	13. november 1999
Europæiske Fællesskaber	1. januar 1995
Fiji	14. januar 1996
Filippinerne	1. januar 1995
Finland	1. januar 1995
Forenede Arabiske Emirater	10. april 1996
Frankrig	1. januar 1995
Gabon	1. januar 1995
Gambia	23. oktober 1996
Georgien	14. juni 2000
Ghana	1. januar 1995
Grenada	22. februar 1996
Grækenland	1. januar 1995
Guatemala	21. juli 1995
Guinea	25. oktober 1995
Guinea-Bissau	31. maj 1995
Guyana	1. januar 1995
Haiti	30. januar 1996
Honduras	1. januar 1995
Hongkong, Kina	1. januar 1995
Indien	1. januar 1995
Indonesien	1. januar 1995
Irland	1. januar 1995
Island	1. januar 1995
Israel	21. april 1995
Italien	1. januar 1995
Jamaica	9. marts 1995
Japan	1. januar 1995
Jordan	11. april 2000
Kap Verde	23. juli 2008
Kenya	1. januar 1995
Kina	11. december 2001
Kinesisk Taipei	1. januar 2002
Kirgisistan	20. december 1998
Kroatien	30. november 2000
Kuwait	1. januar 1995

WTO-medlemmer (153)

<i>Land</i>	<i>Medlem siden</i>
Lesotho	31. maj 1995
Letland	10. februar 1999
Liechtenstein	1. september 1995
Litauen	31. maj 2001
Luxembourg	1. januar 1995
Macau, Kina	1. januar 1995
Madagaskar	17. november 1995
Makedonien (FYROM)	4. april 2003
Malawi	31. maj 1995
Malaysia	1. januar 1995
Maldiverne	31. maj 1995
Mali	31. maj 1995
Malta	1. januar 1995
Marokko	1. januar 1995
Mauretanien	31. maj 1995
Mauritius	1. januar 1995
Mexico	1. januar 1995
Moldova	26. juli 2001
Mongoliet	29. januar 1997
Mozambique	26. august 1995
Namibia	1. januar 1995
Nederlandene	1. januar 1995
Nepal	23. april 2004
New Zealand	1. januar 1995
Nicaragua	3. september 1995
Niger	13. december 1996
Nigeria	1. januar 1995
Norge	1. januar 1995
Oman	9. november 2000
Pakistan	1. januar 1995
Panama	6. september 1997
Papua New Guinea	9. juni 1996
Paraguay	1. januar 1995
Peru	1. januar 1995
Polen	1. juli 1995
Portugal	1. januar 1995
Qatar	13. januar 1996
Republikken Korea	1. januar 1995
Rumænien	1. januar 1995

WTO-medlemmer (153)

<i>Land</i>	<i>Medlem siden</i>
Rwanda	22. maj 1996
Saint Kitts & Nevis	21. februar 1996
Saint Lucia	1. januar 1995
Saint Vincent & Grenadinerne	1. januar 1995
Salomonøerne	26. juli 1996
Saudi Arabien	11. december 2005
Schweiz	1. juli 1995
Senegal	1. januar 1995
Sierra Leone	23. juli 1995
Singapore	1. januar 1995
Slovakiet	1. januar 1995
Slovenien	30. juli 1995
Spanien	1. januar 1995
Sri Lanka	1. januar 1995
Storbritannien	1. januar 1995
Surinam	1. januar 1995
Sverige	1. januar 1995
Swaziland	1. januar 1995
Sydafrika	1. januar 1995
Tanzania	1. januar 1995
Thailand	1. januar 1995
Tjekkiske Republik	1. januar 1995
Togo	31. maj 1995
Tonga	27. juli 2007
Trinidad og Tobago	1. marts 1995
Tunesien	29. marts 1995
Tyrkiet	26. marts 1995
Tyskland	1. januar 1995
Uganda	1. januar 1995
Ukraine	16. maj 2008
Ungarn	1. januar 1995
Uruguay	1. januar 1995
USA	1. januar 1995
Venezuela	1. januar 1995
Vietnam	11. januar 2007
Zambia	1. januar 1995
Zimbabwe	5. marts 1995
Østrig	1. januar 1995

Ansøgere, hvis ansøgning er accepteret af WTO's Generelle Råd (29)

Afghanistan	Algeriet
Andorra	Azerbajdjan
Bahamas	Bhutan
Bosnien-Hercegovina	Comoro Øerne
Etiopien	Hviderusland
Irak	Iran
Kasakhstan	Laos
Libanon	Liberia
Libyen	Montenegro
Rusland	Samoa
Sao Tomé & Príncipe	Serbien
Seychellerne	Sudan
Tadsjikistan	Usbekistan
Vanuatu	Yemen
Ækvatorial Guinea	

Lande med observatørstatus (1)

Vatikanet

Lande, hvis ansøgning endnu ikke er accepteret af WTO's Generelle Råd (1)

Syrien

Lande som har anmodet om observatørstatus (1)

Palæstinensiske selvstyreområder

BILAG 4: AKTIVE PANELSAGER VED WTO MED DANMARK/EU SOM PART

Oversigt over verserende panelsager med EU som part	
Sager anlagt af EU (17)	DS 160, 176, 217, 294, 304, 317, 320, 321, 332, 339, 341, 350, 353, 354, 370, 372, 380
Sager anlagt imod EU (15)	DS 26, 27, 48, 291, 292, 293, 316, 347, 349, 361, 364, 369, 375, 376, 377

SAGER ANLAGT AF EU

Referencenummer og titel	Anlagt imod
DS332 – Measures affecting imports of rethreaded tyres	Brazil
DS321 – Continued Suspension of Obligations in the EC-Hormones Dispute.	Canada
DS354 – Tax exemptions and reductions for wine and beer	Canada
DS304 – Anti-dumping measures on imports of certain products from the EC and/or Member States	India
DS380 – Certain taxes and other measures on imported wines and spirits	India
DS339 – Measures affecting imports of automobile parts	Kina
DS372 – Measures affecting financial information services and foreign financial information services suppliers	Kina
DS341 – Request for Consultations by the European Communities (Provisional Countervailing Measures on Olive Oil from the European Communities)	Mexico
DS370 – Customs valuation of certain products from the EC	Thailand
DS160 – Section 110(5) of US Copyright Act	United States
DS176 – Section 211 Omnibus Appropriations Act	United States
DS217 – Continued dumping and subsidy offset Act of 2000	United States
DS294 – Laws, regulations and methodology for calculating dumping margins ('zeroing')	United States
DS317 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft	United States
DS320 – Continued Suspension of Obligations in the EC-Hormones Dispute	United States
DS353- Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft — Second Complaint	United States
DS350 – Continued Existence and Application of Zeroing Methodology	United States

SAGER ANLAGT IMOD EU

Referencenummer og titel	Anlagt af
DS293 – Measures affecting the approval and marketing of biotech products (GMOs)	Argentina
DS 349 – TRQ on garlic	Argentina
DS292 – Measures affecting the approval and marketing of biotech products (GMOs)	Canada
DS48 – Hormones	Canada
DS369 – Certain measures prohibiting the importation and marketing of seal products	Canada
DS361 – European Communities — Regime for the Importation of Bananas	Colombia
DS27 – Import regime for bananas	Ecuador, Honduras, Panama, Nicaragua, United States
DS376 – Tariff Treatment of certain information technology products	Japan
DS377 – Tariff treatment of certain information technology products	Kinesisk Taipei
DS364 – European Communities — Regime for the Importation of Bananas	Panama
DS26 – Measures affecting meat and meat products (Hormones)	United States
DS291 – Measures affecting the approval and marketing of biotech products (GMOs)	United States
DS316 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft	United States
DS347 – Aircraft Airbus	United States
DS375 – Tariff Treatment of certain information technology products	United States

BESKRIVELSE AF STØRRE SAGER ANLAGT AF EU

Zeroing

(Continued Existence and Application of Zeroing Methodology, DS350)

Se endvidere gennemgangen af DS 294, som er den anden aktive zeroing sag, som EU har anlagt.

Hormoner

(Continued Suspension of Obligations in the EC-Hormones Dispute, DS320/321)

EU's importforbud mod hormonbehandlet oksekød fra USA og Canada blev i 1998 kendt i strid med WTO's regler, fordi forbuddet ikke var videnskabeligt dokumenteret. EU har ikke set sig i stand til at ophæve importforbuddet. USA og Canada indførte derfor – i overensstemmelse med WTO's regler – straffold på en række EU produkter. Straffolden svarer til 818 mio. kr. årligt. På basis af videnskabelige studier, som i 2000 godtgjorde visse skadelige effekter fra hormoner, har EU vedtaget en ændring af EU's hormondirektiv, der trådte i kraft i oktober 2003. Med ændringen af hormondirektivet har EU sigtet på at bringe sine regler på linje med WTO's afgørelse i sagen. USA og Canada finder dog fortsat ikke, at EU's regler er i overensstemmelse med WTO-afgørelsen og har derfor bevaret straffolden. WTO-konsultationer i december 2004 mellem parterne var resultatløse. EU anmodede derfor i januar 2005 om nedsættelse af et WTO-panel med henblik på at afgøre, hvorvidt USA og Canadas opretholdelse af straffolden er lovlig. Panelet gennemførte den 12.-15. september 2005 det første møde med parterne. Mødet var åbent for offentligheden som følge af parternes anmodning til panelet herom. Der var tale om den første offentlige panelhøring i WTO's historie. Det andet møde med panelet blev efter udsættelse afholdt den 27.-28. september 2006 og den 2.-3. oktober 2007.

Panelets foreløbige rapport til parterne er efter flere udsættelser blevet fremsendt til parterne den 31. juli 2007. Fordelingen af den endelige rapport skete herefter den 31. marts 2008. I rapporten gav panelet EU medhold i, at opretholdelsen af straffolden var ulovlig. Afgørelsen er efterfølgende blevet appelleret, og en offentlig appelhøring fandt sted den 28.-29. juli 2008. I rapporten fra appelorganet, som blev offentliggjort den 16. oktober 2008, blev panelets afgørelse omgjort, således at straffolden kan forblive i kraft i et godt stykke tid fremover. EU har herefter den 22. december 2008 anmodet om konsultationer med USA og Canada med henblik på fjernelse af USA's straffold.

Flystøtte

(Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft, DS317)

USA og EU anmodede i oktober 2004 om WTO-konsultationer vedrørende subsidier til henholdsvis Boeing og Airbus. I januar 2005 enedes EU og USA om at påbegynde bilaterale forhandlinger, med henblik på at sikre en forhandlingsløsning, frem for at løse problemet gennem WTO's tvistbilæggelsessystem. Da forhandlingerne imidlertid ikke førte til enighed, endte sagen alligevel i WTO, hvor såvel EU som USA nu har anlagt sag.

Den 20. juli 2005 blev der truffet beslutning om at nedsætte et panel, hvilket blev nedsat den 17. oktober 2005.

USA anmodede om yderligere konsultationer den 31. januar 2006. Panelets formand har meddelt, at panelet ikke vil være i stand til at fremlægge en rapport inden for de sædvanlige 6 måneder bl.a. pga. sagens kompleksitet, men forventer at kunne fremlægge sin rapport i løbet af 2007. Panelet meddelte parterne den 22. oktober 2007, at det ikke ville kunne præsentere sin foreløbige rapport til parterne som ventet i 2007, men først i løbet af 2008. I 2008 har partnere løbende besvaret spørgsmål fra panelet, samt fremkommet med bemærkninger vedr. modpartens besvarelser. Parterne afventer nu bl.a. den foreløbige panelrapport.

"Zeroing"

(Zeroing methodologies in the establishment of dumping margins, DS 294)

USA har for praksis ved anti-dumpingundersøgelser at se bort fra negative dumping marginer ved at sætte dem til nul, når man beregner den totale dumping margin for produktet. Dette er en praksis, som allerede i sagen EC Bed Linen blev underkendt. USA fastholder, at retsvirkningerne i EC Bed Linen alene gælder inter-partes. Ved administrative revurderinger af antidumpingtolden for fastsættelse af niveau eller behov for fastholdelse af tolden anvender USA's Department of Commerce også zeroing metodologien. EU anmodede om at få nedsat et panel for at få undersøgt den amerikanske lovgivning, implementeringen heraf af Department of Commerce og 31 konkrete sager (15 oprindelige undersøgelser og 16 administrative revurderinger af tidligere fastsatte antidumpingtoldsatser). Som følge af aftale mellem EU og USA havde USA indtil den 9. april 2007 til at implementere tvistbilæggelsesorganets afgørelse af 9. maj 2006. EU bad om konsultationer med USA den 9. juli 2007, idet man finder, at USA forsat ikke har implementeret afgørelsen med hensyn til 15 oprindelige antidumpingafgørelser, og at USA ikke har handlet for at ændre de 16 administrative revurderinger. Der blev afholdt konsultationer den 30. juli 2007, men de bidrog ikke til en løsning, hvorefter EU anmodede om at få nedsat et panel, som blev nedsat den 25. september 2007. En offentlig høring fandt herefter sted den 9.-10. april 2008, og en foreløbig rapport blev udstedt medio august 2008. Den endelige panelrapport udkom den 17. december 2008. EU har endnu ikke taget stilling til, hvorvidt man vil appellere afgørelsen. Fristen for en eventuel appel er den 17. februar 2009.

(Continued existence and application of zeroing methodology, DS 350)

Afgørelsen i DS294 efterlod et antal emner ubehandlet som følge af, at USA har forsat med at anvende zeroing efter anlæggelsen af DS 294, hvorfor disse sager ikke har kunnet være omfattet af denne. Derudover var der på grund af Appelorganets begrænsning til alene at behandle juridiske spørgsmål og fakta enighed mellem parterne om, at der ikke kunne træffes afgørelse, om den amerikanske praksis for anvendelse af zeroing var WTO-kompatibel. I en senere sag, DS 322, afgjort af appelorganet den 23. januar 2007, havde Japan succes med sin påstand om, at den amerikanske praksis i administrative revurderinger var i strid med WTO-aftalen om antidumping på grund af anvendelsen af zeroing-metoden. Den nye sag behandler disse emner ved at påstå WTO-stridighed for anti-dumping toldsatser opkrævet af amerikanske myndigheder, når der ikke er grundlag for at pålægge en antidumpingtold, samt i de tilfælde, hvor der er en for høj toldsats, afhængigt af om

tolden er opkrævet i henhold til de årlige administrative revurderinger, oprindelige undersøgelser eller undersøgelser ved udløb af anti-dumping tolden. 52 specifikke amerikanske afgørelser er genstand for tvisten, men EU beder alene om en generel vurdering af den amerikanske anvendelse af zeroing-metoden og ikke en specifik afgørelse for hver afgørelse. Afgørelserne finder anvendelse på eksport fra 10 EU medlemslande: Belgien, Frankrig, Finland, Letland, Nederlandene, Spanien, Sverige, Storbritannien og Tyskland.

EU anmodede om konsultationer med USA den 2. oktober 2006. I lyset af afgørelsen i DS 322 anmodede EU om en ny runde konsultationer, som fandt sted den 28. februar 2007, men igen uden nogen løsning. EU anmodede derfor i sommeren 2007 om etablering af et panel, som blev nedsat den 6. juli 2007. Offentlige høringer har fundet sted i januar og april 2008. Den foreløbige rapport blev offentliggjort ultimo juni 2008, mens den endelige rapport er offentliggjort den 1. oktober 2008. I rapporten konkluderes, at USA ikke har overholdt tidligere anbefalinger og afgørelser.

"Byrd-sagen"

(Continued dumping and subsidy offset Act of 2000, DS217)

Den amerikanske anti-dumpinglov, "Byrd-loven", blev i 2003 kendt i strid med WTO's regler, fordi den gør det muligt, at indtægten fra en anti-dumping bøde kan tilfalde den amerikanske virksomhed, der har rejst sagen. WTO godkendte i august 2004, at EU, Canada, Brasilien, Chile, Indien, Korea, Japan og Mexico kunne pålægge amerikanske varer straffold. EU vedtog i april 2005 at indføre straffold pr. 1. maj 2005. Siden har også Canada, Mexico og Japan indført straffold. USA meddelte WTO den 17. februar 2006, at Kongressen havde vedtaget en ændring til "Byrd-loven" ("Ramstad Bill"), og man anså dette for afslutning af den WTO-stridige praksis. EU, Australien, Brasilien, Canada, Chile, Indonesien, Hongkong, Kina, Indien, Japan, Korea, Mexico og Thailand hilste dette skridt velkomment, men erklærede sig ikke enige i, at USA dermed havde bragt sin lovgivning i overensstemmelse med WTO-retten. I forlængelse af EU's suspension af sine GATT forpligtelser over for USA af 1. maj 2005 fastholdt og forhøjede EU niveauet for sanktioner i forhold til den told, som var blevet opkrævet og fordelt til private virksomheder i oktober 2005. Ligeledes justerede Kommissionen den 16. april 2007 niveauet af sanktioner fra 1. maj 2007 efter den seneste fordeling i oktober 2006 og tilføjede 32 produkter til listen over produkter underlagt 15 % straffold.

Canada og Mexico har stoppet deres straffold som følge af, at USA's Court of international Trade (CIT) har besluttet, at Byrd-loven ikke kan finde anvendelse over for NAFTA-medlemmer. I to andre afgørelser (13. juli og 12. september 2006) har CIT fundet Byrd-loven i modstrid med den amerikanske forfatnings bestemmelser om ytringsfrihed og lighed for loven. Den øvrige straffold opretholdes fortsat, og der er ikke umiddelbart udsigt til ophævelse heraf.

BESKRIVELSE AF STØRRE SAGER ANLAGT IMOD EU

Import og markedsføring af sælprodukter

(Certain measures prohibiting the importation and marketing of seal products, DS369)

Canada anmodede den 25. september 2007 om konsultationer med EU vedr. den belgiske og nederlandske lovgivning, som forbyder import, distribution, markedsføring og salg af sælprodukter, samt af produkter, der indeholder sælprodukter. Canada finder, at den belgiske og nederlandske lovgivning er i strid med artiklerne 2.1. og 2.2. i TBT-aftalen samt artiklerne I:1, V:2, V:3, V:4 og IX:1 i GATT-aftalen af 1994. Der har den 14. november 2007 været konsultationer mellem EU og Canada.

Bananer

(Regime for the import, sale and distribution of bananas, DS 361)

Colombia anmodede den 17. marts 2007 om WTO konsultationer med EU under GATT artikel XXIII. Konsultationerne blev afholdt den 13. april og den 27. juni 2007. Colombia påberåbte sig de samme substantielle påstande som Ecuador, men processuelt påberåbte Colombia sig også muligheden i DSU artikel 3.12, som giver mulighed for udviklingslande til at anvende særlige procedurer forudsat i GATT afgørelse af 1966. Denne procedure har ikke været anvendt siden skabelsen af WTO. Proceduren forudsætter mægling ved WTO's generaldirektør og en kortere deadline for panelets udsendelse af deres rapport, 60 dage frem for 90 i et artikel 21.5-panel og 6 måneder for et almindeligt panel. I november 2007 anmodede Columbia om mægling ved WTO's generaldirektør, hvorefter adskillige konsultationer har fundet sted siden december 2007. Mæglingen resulterede i et kompromisforslag fra WTO's generaldirektør, som der imidlertid ikke var tilslutning til. I forbindelse med det afholdte mini-ministermøde i juli 2008 var man tæt på en løsning, som imidlertid forudsatte DDA-enighed, hvilket som bekendt ikke lykkedes.

(Regime for the import, sale and distribution of bananas, DS27)

Ecuador anmodede den 16. november 2006 EU om konsultationer, og på trods af positive konsultationer fik Ecuador nedsat et panel ved møde i DSB den 20. marts 2007, idet Ecuador fandt, at EU's importregime for bananer ikke er i overensstemmelse med EU's WTO forpligtelser, idet a) præferencerne givet til AVS-landene ikke er i overensstemmelse med GATT artikel I, b) toldtarifkvoten for bananer med oprindelse i AVS landene ikke er i overensstemmelse med GATT artikel XIII:1 og XIII:2, og c) den autonomt pålagte toldtarif på 176 € pr. ton for øvrige bananer fra WTO-medlemmer er i modstrid med GATT artikel II. USA har ikke anmodet om konsultationer, men anmodede ved et særligt DSB møde den 12. juli om nedsættelse af et panel, hvilket blev nedsat den 13. august, bestående af de samme paneldeltagere, som panelet i Ecuadors sag. USA har alene gjort gældende, at EU's toldtarifkvote er WTO-stridig. Der har været panelhøring den 6. og 7. november 2007, som var åbne for offentligheden. Den endelige rapport, hvori EU ikke blev givet medhold, blev offentliggjort den 7. april 2008. EU notificerede herefter den 28. august 2008 sin intention om at appellere. En offentlig høring fandt sted den 16.-17. oktober 2008.

GMO'er

(Measures affecting the approval and marketing of biotech products (GMOs), DS291)

USA, Argentina og Canada anlagde i 2003 sag ved WTO om, hvad man ser som EU's begrænsninger i forhold til brug og indførsel af genetisk modificerede organismer (GMO'er). Sagen vedrører markedsadgang for GMO-fødevarer og -foderstoffer til det europæiske marked.

EU's Ministerråd blev i december 2002 enige om to forordninger om sporing og mærkning af GMO-fødevarer og -foderstoffer. Reglerne trådte i kraft i april 2004 og tillader markedsføring af mærkede GMO-produkter. Reglerne sikrer mærkning og miljø- og sundhedsovervågning af produkterne samt krav til sporbarhed, der muliggør tilbagetrækning af miljø- og sundhedsskadelige produkter fra EU's marked. Med vedtagelsen af de fælles regler ophævedes et moratorium indgået af EU-landene, hvori en række lande var enige om ikke at tillade GMO'er i EU. Siden moratoriets ophævelse er et antal GMO'er blevet godkendt.

Panelrapporten blev fordelt til WTO-medlemmerne den 29. september 2006 og vedtaget af tvistbilæggelsesorganet den 21. november 2007. Af rapporten fremgår det, at a) EU havde haft et generelt de facto moratorium på godkendelse af biotek produkter i perioden juni 1999 til august 2003, b) EU havde handlet i modstrid med SPS-aftalen ved godkendelsesprocedurerne for 24 af 27 GMO-produkter, samt at 9 nationale beskyttelsesforanstaltninger ikke havde været baseret på risikovurderinger og derfor i modstrid med SPS aftalens artikel 2.2 og 5.1.

EU valgte ikke at appellere panelrapporten, men havde brug for rimelig tid til at komme i overensstemmelse med panelets anbefalinger og afgørelser. Den 21. juni 2007 blev EU enig med de klagende parter om, at rimelig tid ville være 12 måneder, dvs. 21. november 2007. Den 17. januar 2008 indgav USA en anmodning om sanktioner med henvisning til udløbet af den nævnte rimelige tidsperiode, hvilket EU gjorde indsigelse imod den 6. februar 2008. EU og USA er herefter blevet enige om midlertidigt at suspendere forhandlingerne herom. En 6. runde af tekniske møder med USA fandt sted den 18.-19. juni 2008, mens en 7. Runde fandt sted den 22.-23. oktober 2008.

BILAG 5: BEACH CLUB-SAMARBEJDET

Beach Club-kredsens funktioner

Beach Club samarbejdet blev etableret i 1998 og er et samarbejde mellem en række handelspolitiske interessenter i Danmark, blandt andet ministerier, styrelser, erhvervsorganisationer og NGO'er. Beach Club-kredsen har til opgave at afdække interesser vedrørende holdninger til emner, som er genstand for drøftelse i WTO. Foruden at øge gennemsigtigheden, ikke mindst overfor civilsamfundet, fungerer Beach Club som et rent rådgivende forum, hvor de repræsenterede organisationer har mulighed for at tilkendegive deres respektive interesser i relation til emner for det internationale handelspolitiske samarbejde.

Beach Club Generel Kreds

Beach Club arbejdsgrupper

- Elektronisk handel
- Handel og arbejdstagerrettigheder
- Handel og investering (inkl. TRIMs)
- Handel og konkurrence
- Handel og miljø (inkl. klima)
- Handel og udvikling
- Landbrug
- Offentlige indkøb
- Organisatoriske spørgsmål
- SPS (Sanitære- og plantesundhedsstandarder)
- Søfart
- TBT (tekniske handelshindringer)
- Tekstiler
- Tjenesteydelser (ekskl. søfart)
- TRIPS
- Varehandel

Medlemmer af Beach Club samarbejdet

3F	92-gruppen
AI rådet	Akademikernes Centralorganisation
Arbejdsmarkedsstyrelsen	Artic Information
Beskæftigelsesministeriet	Bygge-, Anlægs- og Trækartellet
CARE	KS – Center for Jura og Karteller
Danmarks Fiskeindustri	Danmarks Fiskeriforening
Danmarks Naturfredningsforening	Danmarks Rederiforening

Medlemmer af Beach Club samarbejdet

Dansk Arbejdsgiverforening	Dansk Byggeri
Dansk Erhverv	Dansk Industri
Dansk Industris Branchefællesskab for Videnrådgivere	Dansk Institut for Internationale Studier
Dansk Kunstnerråd	Dansk Textil og Beklædning
Dansk Ungdoms Fællesråd	Direktorat for FødevarerErhverv
Energistyrelsen	Erhvervs- og Byggestyrelsen
Erhvervs- og Selskabsstyrelsen	EU repræsentationen i Bryssel
Finansministeriet	Finansrådet
Finanstilsynet	Folkekirkens Nødhjælp
Forbrugerrådet	Forbrugerstyrelsen
Foreningen af Rådgivende Ingeniører	Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd
Fødevarestyrelsen	Fødevarøkonomisk Institut
Greenpeace	Grønlands Hjemmestyre
H/K Privat	Indenrigs- og Sundhedsministeriet
Inuit Circumpolar Conference	Justitsministeriet
Kommunernes Landsforening	Konkurrencestyrelsen
Kulturministeriet	Kvindernes U-landsudvalg
Landbrugsraadet	LO
Lægemiddelindustriens Forening	Maskinmestrenes Forening
Max Havelaar	Mellemfolkeligt Samvirke
Miljøministeriet	Miljøstyrelsen
Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender	Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
Nationalbanken	Novo Nordisk A/S
Novozymes A/S	Næring og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet
Patent- og Varemærkestyrelsen	Plantedirektoratet
Rektorkollegiets Sekretariat	SKAT
Skatteministeriet	Skov- og Naturstyrelsen
Socialministeriet	Statsministeriet
Søfartens Ledere	Søfartsstyrelsen
Transport- og Energiministeriet	Udenrigsministeriet
Undervisningsministeriet	WWF Verdensnaturfonden
Økologisk Landsforening	Økonomi- og Erhvervsministeriet

Medlemmer af Beach Club samarbejdet

Århus Handelshøjskole

BILAG 6: ORDLISTE

ABI: Argentina, Brasilien, Indien.

ACP: På dansk: AVS-landene (se side 88).

Ad valorem told: Told, der fastsættes som en procentdel af prisen på en vare (modsat told som et fast beløb fx pr. ton af en vare).

Aft: Aid for Trade; den bredeste kategori af handelsrelateret bistand, der foruden TRA (se side 96) bl.a. omfatter bistand til handelsrelateret infrastruktur.

Aggregate Measure of Support (AMS): Beregning af støtten til landbruget. AMS måler værdien af den gule støtte som forskellen på landbrugsproduktionens værdi ved anvendelse af repræsentative priser på henholdsvis hjemmemarkedet og i den internationale handel. Støtte i den *gule kasse* (se side 92) er begrænset i overensstemmelse med de forpligtelser, der blev indgået i Uruguay Runden. EU's og USA's landbrugsproduktion er i samme størrelsesorden (190-200 mia. USD). Ikke desto mindre er EU's støtteloft væsentligt højere end USA's (støtten fordeles på flere landmænd). I dag ligger både EU og USA under loftet. EU ønsker en yderligere reduktion af loftet beregnet ud fra de gældende forpligtelser, mens USA ønsker en harmonisering af støtteniveauet.

ANDEAN: Se Andinpagtlandene.

Andinpagtlandene: Samarbejde mellem Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru og Venezuela (indtil 2006).

Anti-dumping: Fællesbetegnelse for foranstaltninger, som har til formål at modvirke effekten af dumping (se side 89). Antidumpingafgift kan pålægges varer, der importeres til dumpede priser til skade for producenter af konkurrerende varer i importlandet. Afgiften svarer til forskellen mellem den dumpede pris og varens beregnede normale pris.

APEC: Asian Pacific Economic Cooperation. Samarbejde om handel og økonomi mellem 21 lande i Asien og Stillehavsområdet. Medlemmer: Australien, Brunei Darussalam, Canada, Chile, Filippinerne, Hongkong, Indonesien, Japan, Kina, Republikken Korea, Malaysia, Mexico, New Zealand, Papua New Guinea, Peru, Rusland, Singapore, Kinesisk Taipei, Thailand, USA og Vietnam.

Appelorganet: WTO's øverste myndighed i tvistbilæggelse (se side 96). Appelorganet kan ændre panelafgørelser i konkrete tvister, der appelleres. Appelorganet består af syv personer med juridisk sagkundskab inden for WTO-aftalesættet, og som skal handle uafhængigt. Udpeges af WTO's medlemmer for en periode på fire år (mulighed for forlængelse én gang). Minimum tre af appelorganets medlemmer deltager i afgørelsen af en given sag.

Artikel 133-komiteen: Betegnelse for den EU-rådskomiteé, som Kommissionen iht. Traktatens art. 133 skal rapportere til og drøfte handelspolitiske spørgsmål med (jf. side 62).

ASEAN: Association of South East Asian Nations. Omfatter Brunei Darussalam, Burma, Cambodja, Filippinerne, Indonesien, Laos, Malaysia, Singapore, Thailand og Vietnam.

AVS: Afrika-Vestindien-Stillehavet. 78 lande i Afrika, Caribien og Stillehavsregionen (Africa, Caribbean, Pacific). Landene underskrev i 1975 Lomé-konventionen, der var et samarbejdsprogram indgået med EU.

Beskyttelsesforanstaltninger: Handelspolitiske foranstaltninger til beskyttelse af den nationale produktion i tilfælde af væsentligt forøget import af konkurrerende produkter, fx anti-dumping.

Blå kasse (Blue Box): Støtte knyttet til produktionsbegrænsning og undtaget fra reduktionsforpligtelsen i den gule kasse. Ved beregning af produktionsforvidende støtte i gul kasse ses bort fra støtte til anvendelse af produktionsfaktorer, som ledsages af produktionsbegrænsende foranstaltninger, fx areal- eller dyrepremier, som ledsages af braklægning af en del af det dyrkede areal, mælkekvoter og begrænsninger i omfanget af husdyrhold. De hidtidige markedsordninger i EU er efter reformen i 1990'erne i vidt omfang i den blå kasse.

Bottom-up: Betegnelse for en WTO-forhandlingspraksis, hvor medlemmerne forhandler og opnår enighed emne for emne. Efterhånden som der opnås enighed om enkeltspørgsmål bliver det endelige forhandlingsresultat gradvist klarere.

Bretton Woods institutionerne: Betegnelse for Verdensbanken (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) og IMF (International Monetary Fund), der blev oprettet som resultat af en FN-konference i Bretton Woods, New Hampshire i 1944. Oprindeligt skulle også en international handelsorganisation have været oprettet, men det måtte opgives og resulterede i stedet i GATT.

BRIK: Brasilien, Rusland, Indien og Kina.

Bundne todsatser: Toldsatser, som medlemmerne i WTO har bundet til et maksimalt niveau. Aftaler om toldnedsættelse er knyttet til de bundne satser. De faktisk anvendte todsatser må ikke overskride de bundne satser. Såfremt et medlem ønsker at opkræve højere told end den bundne sats, skal de WTO-medlemmer, der rammes, kompenseres på andre områder.

Cairns: Gruppe af lande, der eksporterer landbrugsvarer, og som ønsker liberalisering af handelen med landbrugsvarer. Dannet i 1986 forud for Uruguay Runden (se side 97). Omfatter i dag: Argentina, Australien, Bolivia, Brasilien, Canada, Chile, Colombia, Costa Rica, Filippinerne, Guatemala, Indonesien, Malaysia, New Zealand, Paraguay, Sydafrika, Thailand og Uruguay.

CARICOM: La Comunidad del Caribe (Caribbean Community). Samarbejde og fællesmarked omfattende 15 caribiske lande: Antigua and Barbuda, Bahamas,

Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Jamaica, Montserrat, St. Kitts and Nevis, St. Lucia, St. Vincent and the Grenadines, Surinam, Trinidad og Tobago.

Circumvention: Teknisk betegnelse for forsøg fra eksportører på at omgå antidumping, udligningsforanstaltninger, kvoter og andre restriktioner.

COP13, 14 og 15: Henholdsvis 13., 14. og 15. "Conference of the Parties", dvs. konference for parterne i FN's Klimakonvention.

Cotonou-aftalen: Indgået i 2000 til afløsning af Lomé-aftalen (se AVS).

CTE: Committee for Trade and Environment. WTO's handels- og miljøkomité.

CVM: Countervailing measures. På dansk: Udligningsforanstaltning. Skridt, som et importland tager, ofte i form af øget told, for at imødegå virkningerne af statsstøtte (se subsidier), som et eksportland yder til eksportører eller producenter af en given vare.

DDA: Doha Development Agenda. Anvendes til at betegne ministererklæringen fra WTO's ministerkonference i 2001 i Doha, som udgør dagsordenen (mandatet) for forhandlingerne under Doha Runden (se nedenfor).

De minimis undtagelse: Ved beregning af handels- og produktionsforvridende støtte under gul kasse ser man bort fra støtte, der ikke overstiger 5 % af værdien af en produktion opgjort for hvert landbrugsprodukt. Specielt USA har benyttet denne undtagelse. En nedsættelse af de minimis-grænsen vil derfor særligt berøre USA – og figurerer derfor blandt EU's ønsker.

Doha Runden eller **Doha udviklingsrunden:** Igangværende WTO-forhandlingsrunde om liberalisering af international handel. Igangsat på basis af ministererklæring fra Doha-ministermødet og betegnes derfor ofte også DDA (se dette).

Dumping: Påvirkning af handel ved salg af varer til lavere priser. Der findes både en pris- og omkostningsdefinition på dumping. Prisdefinitionen er baseret på, at eksportpriserne er lavere end markedsprisen på eksportørens hjemmemarked. Omkostningsdefinitionen bygger derimod på, at eksportpriserne er lavere end eksportørens produktionsomkostninger.

EBA: "Everything but arms". Den populære betegnelse for EU's beslutning af den 26. februar 2001 om at tilbyde de mindst udviklede lande fri markedsadgang for alle deres produkter, bortset fra våben og ammunition.

EPA: Economic Partnership Agreement. På dansk: Økonomisk partnerskabsaftale. Aftaler forhandlet mellem EU og AVS-regioner med henblik på at tilvejebringe handelsaftaler, som i overensstemmelse med WTO-regler gradvist fjerner handelsbarrierer og øger samarbejdet inden for handelsområdet.

Euromed: Samarbejde om frihandel inden for Barcelona-processen. Omfatter EU og følgende samarbejdspartnere i det sydlige middelhavsområde: Algeriet, Egypten, Israel, Jordan, Libanon, Marokko, Det palæstinensiske Selvstyreområde, Syrien og Tunesien.

FDI: Foreign Direct Investment. På dansk: Udenlandske direkte investeringer.

FIPs: Five Interested Parties (USA, EU, Indien, Brasilien og Australien), som fokuserer på landbrugsforhandlingerne, især vedrørende markedsadgang.

Forpligtelse: Betegnelse for skridt som WTO-medlemmer lover at tage med henblik på åbning af markeder for udenlandsk handel.

Forsigtighedsprincippet: Er bl.a. nævnt i Rio-erklæringen om Miljø og Udvikling fra 1992 (15. princip). Forsigtighedsprincippet fastslår, at såfremt der er fare for alvorlig eller uoprettelig skade, skal mangel på fuld videnskabelig dokumentation ikke tjene som undskyldning for at tage omkostningseffektive og forebyggende skridt. Forsigtighedsprincippet er kort sagt udtryk for, at det i visse situationer kan være bedre at forebygge end at genoprette skader på miljøet, menneskers sundhed etc.

Fredsklausulen: WTO's medlemmer aftalte i Uruguay Runden ikke at ville ty til at anvende WTO's tvistbilægningssystem på handel med landbrugsvarer, før fredsklausulen på landbrugsområdet ophørte med udgangen af 2003. Fredsklausulen er i dag følgelig ophørt, hvilket bl.a. har medført sager i WTO's tvistbilægningssystem mod amerikanske støtteordninger. EU og USA vil begge have en interesse i en forlængelse af fredsklausulen, idet nogle af deres markedsordninger (fx sukker) ellers vil kunne blive underkendt, og der vil være en risiko for ikke at få kredit for afvikling af eksportsubsidier i de videre forhandlinger. Udløbet af fredsklausulen er vigtig for dynamikken i forhandlingerne om landbrug.

Frihandelsaftale/-område: Aftale mellem lande om at fjerne indbyrdes handelshindringer som told mv. NAFTA-aftalen mellem USA, Canada og Mexico er et eksempel herpå. I modsætning til en toldunion (se side 96) har lande i en frihandelsaftale ikke nødvendigvis fælles tolsatser over for tredjelande.

FTA: Free Trade Agreement. Aftale om liberalisering af handel med varer og tjenesteydelser på reciprok basis. Fraviger WTO's MFN-princip.

Fælles handelspolitik: I EU er der eksklusiv fællesskabskompetence på det handelspolitiske område. Kommissionen fører handelspolitiske forhandlinger med tredjelande på grundlag af et mandat fra Rådet og konsulterer løbende med medlemslandene i art. 133-komiteen (se side 62).

Følsomme produkter: Produkter, der i forbindelse med tilbud om forbedret markedsadgang undtages fra de generelle toldreduktioner, så tolden reduceres mindre. Fra nogle udviklingslande er endvidere foreslået, at produkter, som nyder fordel af præference og kvoteadgang, automatisk betegnes som følsomme. Andre udviklingslande modsætter sig derimod en sådan automatik. På lignende vis har nogle udviklingslande foreslået, at tropiske produkter og produkter, der sigter mod diversificering (væk fra narkotika-produkter) ikke må karakteriseres som følsomme.

G7: Betegner i WTO-forhandlingerne de syv ledende medlemmer: EU, USA, Brasilien, Indien, Japan, Kina og Australien.

G20: Betegnelsen G20 anvendes i flere forskellige sammenhænge og betydninger:

I WTO's landbrugsforhandlinger betegner G20 en gruppe af udviklingslande med særlige interesser i landbrug. Gruppen omfatter: Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Cuba, Egypten, Filippinerne, Guatemala, Indien, Indonesien, Kina, Mexico, Nigeria, Pakistan, Paraguay, Peru, Sydafrika, Tanzania, Thailand, Uruguay, Venezuela, Zimbabwe.

G20 blev også anvendt som betegnelse for den gruppe af lande, der mødtes til topmøde om den finansielle krise den 15. november 2008 i Washington. Denne G20-kreds omfattede: Argentina, Australien, Brasilien, Canada, Frankrig, Indien, Indonesien, Italien, Japan, Kina, Mexico, Republikken Korea, Rusland, Saudi Arabien, Storbritannien, Sydafrika, Tyrkiet, Tyskland og USA samt EU (repræsenteret ved henholdsvis Frankrig som formand for Det Europæiske Råd og formanden for Kommissionen); desuden deltog Spanien (på ekstraordinær basis) og Nederlandene (på ekstraordinær basis) samt Verdensbanken, IMF og det Finansielle Stabilitetsforum.

GATS: General Agreement on Trade in Services – Den Almindelige Overenskomst om Handel med Tjenesteydelser. WTO-aftale om handel med tjenesteydelser.

GATT 1994: Den opdaterede GATT-overenskomst (General Agreement on Tariffs and Trade – Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel) fra 1994. Den oprindelige GATT-overenskomst fra 1947 lagde grunden til det multilaterale handelssystem og blev den 1. januar 1995 afløst af WTO. GATT 1994-overenskomsten udgør i dag en fundamental del af WTO-aftalekomplekset.

Geografiske indikatorer (GI's): Betegnelser på varer, der stammer fra et bestemt land eller en bestemt egn, og for hvilke særlige karakteristika ved produktet kan tilskrives dets geografiske oprindelse (fx Champagne og Tequila). Brugen af geografiske betegnelser er beskyttet i TRIPS-aftalen. EU ønsker øget GI-beskyttelse både for vin og spiritus og for andre produkter.

GCC: Golf Cooperation Council. Samarbejde mellem Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabien og Forenede Arabiske Emirater.

GSP: Generalized System of Preferences. På dansk: Generelle Told-præferencesystem. Ordning, hvorved udviklede lande kan give lavere – præferentiel – told til import fra udviklingslande.

Grøn kasse (Green Box): Produktionsneutral landbrugsstøtte, undtaget fra reduktionsforpligtelsen. Ved beregningen af støtten til landbruget (AMS) har man hidtil undtaget støtte, der formodes at have minimal indflydelse på handel og produktion, især

- betaling til producenterne som indkomststøtte afkoblet fra den løbende landbrugsproduktion (typisk baseret på fastfrosne historiske tal);
- forskning, uddannelse og rådgivning;
- inspektion og sygdomsbekæmpelse;
- infrastruktur, strukturtilpasning og miljø;
- hjemlige fødevarerprogrammer for mindre bemedlede.

EU's Mid Term Review omlægger en stor del af den støtte, som hidtil har ligget i blå kasse, til afkoblet indkomststøtte, som opfylder kravene til den grønne kasse. EU ønsker endvidere støtte til fremme af dyrevelfærd indføjet blandt formålene under grøn kasse.

Gul kasse (amber box): Produktionsafhængig intern støtte. Omfatter intern landbrugsstøtte, som opmuntrer til større produktion og dermed indirekte forvridding af handelen ved at give landmændene et højere prisniveau end repræsentative priser på det internationale marked. Det kan ske ved direkte støtte, der følger produktionens størrelse, toldbeskyttelse som medfører høje hjemmemarkedspriser eller andre markedsordninger (med eller uden statsfinansiering), som sikrer sådanne høje priser.

Handelsletelse: Fjernelse af hindringer for varers bevægelse over grænser, fx gennem forenkling af toldprocedurer. Siden 2004 særligt forhandlingsområde i Doha Runden.

IF: Integrated Framework; integreret ramme for handelsrelateret bistand til de mindst udviklede lande.

ILO: International Labour Organization. FN's organisation for arbejdsmarkedsforhold.

IP, IPR: Intellectual Property Rights, på dansk intellektuel ejendomsret eller immaterialrettigheder. Omfatter bl.a. patenter, varemærker og copyright.

ISO: International Standards Organisation; organisation for internationalt standardiseringsarbejde.

Komparative fordele: Nationaløkonomisk begreb, der beskriver, at et land – sammenlignet med et andet land – er forholdsmæssigt bedre til at producere nogle produkter frem for andre. Et land vil altid have en komparativ fordel sammenlignet med et andet land ved produktion af varer. Dette forklarer bl.a., hvorfor to lande begge kan have fordel ved at handle sammen uanset landenes størrelse, ressourcer mv.

Konsensus: Hvert WTO-medlem har formelt én stemme, men beslutninger tages normalt ved konsensus, dvs. at ingen af de medlemmer, der er til stede, når en beslutning bliver truffet, formelt gør indsigelse.

Kvot: Mængdemæssig begrænsning af importen af en vare.

Landbrugsprodukt: Defineres i WTO's landbrugsaftale, der bl.a. udelukker produkter fra fiskeri og skovbrug.

LDCs: Least Developed Countries. På dansk: Mindst udviklede lande.

Lesser-duty princippet: Princip om at anvende den laveste værdi af dumping og skadesmargin, hvis antidumpingforanstaltning indføres.

Markedsadgang: Åbning af markeder for import af varer. Kan bl.a. ske ved nedsættelse af told.

MEA: Multilateral Environment Agreements; multilaterale miljøaftaler.

MERCOSUR: Markedsdannelse omfattende Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay.

MFN-princippet: Most-Favoured Nation Principle. På dansk: Mestbegunstigelsesprincippet. Centralt princip i WTO, som indebærer, at alle begunstigelser givet af et WTO-medlem til et andet skal udstrækkes til hele WTO-medlemskredsen.

Modalitet: Betegner i WTO-forhandlinger en fremgangsmåde, der aftales – fx en formel for toldreduktioner, koefficienter, procentsatser for reduktion af subsidier – og som skal lægges til grund for udformningen af medlemmernes endelige forpligtelser.

Modes (tjenesteydelser): I GATS-aftalen er levering af tjenesteydelser opdelt efter fire forskellige leveringsformer eller "modes":

- Mode 1: Grænseoverskridende levering (fx telefonisk rådgivning eller international transport).
- Mode 2: Forbrug i et andet land (fx turisme eller studieophold).
- Mode 3: Handelsmæssig tilstedeværelse (fx etablering af bankvirksomhed i et andet land ved hjælp af nøglepersonale fra moderlandet).
- Mode 4: Midlertidig personbevægelse (fx udstationering af rådgivere på kortere kontrakter).

NAFTA: North American Free Trade Agreement. Frihandelsaftale mellem Canada, Mexico og USA.

NAMA: Non-Agricultural Market Access. På dansk: Markedsadgang for ikke-landbrugsvarer. NAMA-forhandlingerne omfatter bl.a. adgang for industriprodukter, fisk og fiskeriprodukter, minedrift og skovbrug.

NAMA-11: Gruppe med særligt fokus på NAMA-forhandlingerne, der består af følgende 10 lande: Argentina, Brasilien, Egypten, Indien, Indonesien, Namibia, Filippinerne, Sydafrika, Tunesien og Venezuela.

Nationalbehandlingsprincippet: Centralt WTO-princip, som indebærer, at udenlandske varer efter toldbehandling skal gives samme behandling som nationale varer.

NTB: Non-Tariff Barriers. På dansk: Ikke-toldmæssige handelshindringer. Fx kvoter, importlicens, importforbud og importrestriktioner af hensyn til bl.a. sundheds- og forbrugerbeskyttelse.

Oprindelsesregler: ("Rules of origin") Bestemmelser vedrørende et produkts oprindelsesland. Oprindelse kan være afgørende for, om en import falder under en given kvote eller kan opnå en særligt fordelagtig toldbehandling.

Panel: Et panel består af tre eller fem personer og er en hjørnesteen i WTO's tvistbilægningssystem (se side 96). Paneler behandler klagesager mellem et eller flere WTO-medlemmer og afgiver kendelser i form af rapporter. Panelafgørelser bliver automatisk vedtaget af WTO's tvistbilægningssystem (kan kun ændres med konsensus, hvilket vindende part normalt vil modsætte sig), men kan ændres af appelorganet (se side 87).

Plurilaterale forhandlinger: En metode til at øge forpligtelserne indenfor områder (i tjenesteydelsesforhandlingerne), der har særlig interesse for en gruppe af lande. Det vil sige områder, hvor et antal lande selv giver udtryk for, at de ønsker at påtage sig ekstra forpligtelser i forhold til det, man måtte blive enige om i de multilaterale forhandlinger. I plurilaterale forhandlinger deltager kun en del af WTO-medlemskredsen, og kun deltagerne påtager sig forpligtelser. Resultatet af plurilaterale forhandlinger kommer alle WTO-medlemmer til gode gennem MFN-princippet.

Protektionisme: Fællesbetegnelse for handelspolitiske tiltag eller ideologier, der sigter mod at beskytte hjemlig produktion mod udenlandsk konkurrence gennem handelsforanstaltninger.

Præferenceerosion: Betegner det forhold, at et land, der ved eksport af en vare til et andet land har opnået en særlig fordelagtig (præferentiel), lavere toldsats, fx som resultat af en bilateral eller regional handelsaftale, i tilfælde af en efterfølgende generel toldnedsættelse, fx som resultat af WTO-forhandlingerne, vil få fordelene af sin lavere toldsats udhulet (eroderet), når tolden for alle andre og dermed for konkurrerende eksportører også bliver sat ned. I tilfælde, hvor den generelle told nedsættes, så den svarer til eller bliver lavere end den tidligere særlige toldsats, fjernes præferencefordelen helt.

Præferentiel handelsaftale: Aftale, som indebærer bedre handelsvilkår (præferencer), fx lavere told, end hvad der følger af MFN-princippet.

Quad: Gruppe af fire store handelsparter: Canada, EU, Japan og USA.

RAM: Recently Acceded Member. Betegner de senest optagne WTO-medlemmer.

Reciprocitet: Handelspolitisk praksis, hvor foranstaltninger taget af ét land gengældes af et andet. Fx at en toldnedsættelse i det ene land modsvarer i det andet, eller tilsvarende, at en handelsrestriktion besvares med en reciprok foranstaltning.

Regional trade agreements: Regionale handelsaftaler.

Request-offer negotiations: Forhandlinger baseret på, at parter har udvekslet krav og tilbud, som bliver forhandlet på bilateral basis. Resultater udstrækkes efterfølgende til alle medlemmer gennem MFN-princippet. Forhandlingsformen anvendes i tjenesteydelsesforhandlingerne og har traditionelt været anvendt også i GATT.

Rules of origin: Se oprindelsesregler.

Runde: Betegner samlede, ofte langvarige forhandlinger inden for WTO om handelsliberalisering på flere områder, fx Uruguay Runden (se side 97) eller Doha Runden (se side 89).

Safeguards: Handelspolitiske foranstaltninger til beskyttelse af den nationale produktion i tilfælde af væsentligt forøget import eller kraftigt prisfald.

Schedule: Liste over WTO-medlemmers individuelle forpligtelser til markedsåbning for varer og tjenesteydelser eller tilbud om samme.

SCM-aftalen: WTO-aftalen om subsidier og udligningstold.

SDT: Special and Differential Treatment (af udviklingslande). På dansk: Særlig og differentieret behandling. SDT er et horisontalt tema i alle forhandlinger (landbrug, NAMA, tjenesteydelser osv.) og beskriver generelt udviklingslandenes undtagelse fra MFN-princippet, således at der fx kan opretholdes højere toldsatser i udviklingslandene, mens de udviklede lande sænker deres. Kan også dække over længere tid til at gennemføre aftalte forpligtelser.

Singapore-emner: Fire emner, som ved WTO-ministerkonferencen i Singapore i 1996 blev inkluderet i WTO's dagsorden: Handel og investering, handel og konkurrencepolitik, transparens i offentlige indkøb og handelslettelse.

Single undertaktning: Et grundlæggende princip i multilaterale handelsforhandlinger, hvor et betydeligt antal emner forhandles samtidigt, og hvor intet er aftalt, før end alt er aftalt, og hvor alt, hvad der aftales, er bindende for alle parter.

SPS: Sanitary and Phytosanitary. På dansk: Dyre- og plantesundhedsmæssig. WTO's SPS-aftale omhandler krav, der fastsættes for at beskytte menneskers, dyrs og planter liv og sundhed, og søger at undgå, at disse er vilkårlige og diskriminerende eller hindrer handel unødigt.

SSM: Special Safeguard Mechanism, særlig beskyttelsesmekanisme på landbrugsområdet, som giver udviklingslande mulighed for at øge tolden i tilfælde af pludselig stor import eller lave importpriser.

Subsidier: Statsstøtte til nationale producenter, fx i form af pristilskud, eksportstøtte eller direkte produktionsstøtte. Påvirker typisk international konkurrence og handel. Almindeligvis sondres mellem eksportsubsidier, der er knyttet til eksport af en vare og sigter på at forøge eksporten, og intern støtte, der ikke er knyttet til eksport, men som søger at stimulere produktion af bestemte varer eller bestemte typer af varer (fx økologiske).

SVEs: Small and vulnerable economies. På dansk: Små og sårbare økonomier. Begrebet dækker over lande, hvis gennemsnitlige andel af den internationale varehandel højst udgør 0,1 %.

Swiss formula: Matematisk formel, som bruges under forhandlingerne på NAMA-området (ikke-landbrugsvarer) i forsøget på at blive enige om en generel reduktion af toldsatser. Formlen er konstrueret sådan, at de højeste toldsatser reduceres mest, hvilket bidrager til at udjævne forskellene i told mellem forskellige varer og mellem lande. Formlen hedder en "Swiss formula", da den oprindeligt stammer fra et schweizisk forslag.

Særlig kategori: Eksportsubsidier, der under WTO's almindelige regler er forbudt, er i landbrugsafsnittet anført i en særlig kategori og underkastet begrænsninger i overensstemmelse med de forpligtelser, som blev indgået i Uruguay Runden.

Tariff peak: Høj toldsats, normalt på følsomme produkter. For industrilande anses told over 15 % generelt for at være en "tariff peak".

TBT: Technical Barriers to Trade. På dansk: Tekniske handelshindringer. WTO's TBT-aftale vedrører krav til varers udformning, indpakning og mærkning og sigter på at undgå, at regler, standarder, tests, og certificeringskrav er unødigt handelshindrende.

Toldkontingenter: En måde at sikre større adgang til markeder for nærmere fastsatte mængder af varer, som kan importeres til lav eller ingen told, mens den normale told for varer, der importeres uden for toldkontingenteret, er højere. Dermed åbnes markedet, samtidig med, at et højt internt prisniveau sikres. Bl.a. har EU anvendt denne metode til markedsåbning for landbrugsvarer.

Toldunion: En gruppe af lande med fælles told (og ofte handelspolitik) udadtil, men med fri handel for størstedelen af den indbyrdes handel, som fx EU. Samarbejdet i en toldunion går videre end i en frihandelsaftale (se side 90), hvor man ikke har fælles told- eller handelspolitik.

TPA: (Trade Promotion Authority, tidligere benævnt Fast Track Authority). Handelsbemyndigelse fra den amerikanske Kongres til Præsidenten til at forhandle internationale handelsaftaler uden løbende indblanding fra Kongressen, som derfor heller ikke får mulighed for at ændre i et forhandlingsresultat, men alene skal godkende dette som en samlet pakke. For tiden er en sådan bemyndigelse ikke i kraft.

TPR: Trade Policy Review. Betegnelse for regelmæssige gennemgange i WTO af medlemmernes handelspolitik. Gennemgangene foretages i en særlig procedure – Trade Policy Review Mechanism, TPRM – og gennemføres i et særligt organ – Trade Policy Review Body, TPRB.

TRA: Trade-related assistance. Handelsrelateret bistand, som donorlande yder med henblik på at støtte og opbygge udviklingslandes handelskapacitet.

Trade facilitation: Se handelslettelse.

Transparens: Grundlæggende WTO-krav om, at alle handelsrelevante love og regler skal være offentligt, inden de træder i kraft.

TRIMS: Forkortelse for Trade-Related Investment Measures. På dansk: Handelsrelaterede investeringsforanstaltninger. Aftale under WTO om handelsrelaterede investeringer.

TRIPS: Forkortelse for Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. På dansk: Handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret. Aftale under WTO om fx patenter og varemærker. TRIPS-aftalen er også relevant i forbindelse med adgang til medicin for udviklingslande uden egen produktionskapacitet og for udnyttelse af udviklingslandes bioressourcer og traditionelle viden.

Tvistbilægningssystem: WTO's særlige system til løsning af konflikter og klagesager mellem to eller flere medlemmer. Systemet blev styrket ved overgangen fra GATT til WTO og omfatter bl.a. Tvistbilægningssystemet (Dispute Settlement Body – DSB, hvori hvert WTO-medlem har ret til at lade sig repræsentere) samt paneler og et særligt appelorgan (se side 87).

Ubundne toldsatser: Toldsatser, som ikke er bundet i WTO med et maksimalt loff. Især nogle udviklingslande har meget høje, ubundne toldsatser. Ubundne toldsatser kan ikke lægges ind i en toldbeskæringsformel, og der stilles derfor i stedet krav om, at toldsatser skal bindes.

Udligningstold: Told anvendt som udligningsforanstaltning til at imødegå subsidier (se CVM).

UNCTAD: United Nations' Conference on Trade and Development. FN's organisation for handel og udvikling.

UNFCCC: United Nations Framework Convention on Climate Change. FN's Klimakonvention.

Uruguay Runden: Den seneste afsluttede forhandlingsrunde i WTO om handelsliberalisering. Indledt i Punta del Este i Uruguay i 1986 og afsluttet i Marrakesh i Marokko i 1994. Førte bl.a. til oprettelsen af WTO (se nedenfor).

Uruguay Rundens formel: I Uruguay Runden enedes man om proportionale nedsættelser af toldsatserne baseret på en gennemsnitlig procentvis reduktion, men med mulighed for større eller mindre nedsættelser for de enkelte varer (linjer i toldtariffen). Dette gav mulighed for relativt små nedsættelser for import af varer, hvor der var særlige beskyttelsesinteresser.

WTO: World Trade Organization. På dansk: Verdenshandelsorganisationen. Afløste i 1995 GATT (se side 91) og omfatter ikke blot handel med varer, men tillige handel med tjenesteydelser og handelsrelaterede aspekter af intellektuelle ejendomsrettigheder. Desuden etableredes et styrket tvistbilæggelsessystem. I modsætning til GATT er WTO en egentlig international organisation.

Zeroing: Betegner en praksis, hvor der i beregning af omfanget af dumping igennem en periode ikke tages højde for de handler, hvor der ikke har været dumpet. Denne praksis medfører, at den dumping, som skal modvirkes, bliver større. Anvendes især af USA, men er blevet underkendt i flere sager; kan dog anvendes under visse forudsætninger.